

ଉପ.ନ.ଉ.ର.ସା.ଲ

[illegible][illegible][illegible]

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

Figure 1

1944

[Handwritten notes:]

10/10/78
10/11/78
10/12/78
10/13/78
10/14/78
10/15/78
10/16/78
10/17/78
10/18/78
10/19/78
10/20/78
10/21/78
10/22/78
10/23/78
10/24/78
10/25/78
10/26/78
10/27/78
10/28/78
10/29/78
10/30/78
10/31/78

વિ. સં. ૨૦૩૨ [વસંતપંચમી]
પ્રથમાવૃત્તિ ૧૯૭૬

કિંમત પાંચ રૂપિયા

-: પ્રાપ્તિસ્થાન :-

શ્રી વિજયમહિમાપ્રભસૂરિ જ્ઞાનમંદિર.
નારાયણનગર રોડ, શાંતિવન બસ સ્ટોપ પાસે
પાલડી, અમદાવાદ-૭.

-: પ્રકાશક :-

શ્રી જન પ્રકાશક મંદિર
જશવંતલાલ ગીરધરલાલ શાહ.
૩૦૬/૪ દોશીવાડાની પોળ, અમદાવાદ.

મુદ્રક -

મગજ મુદ્રણાલય

ફતેહબાદની દેવેલી,

ગાનપેળા, અમદાવાદ

પ્રકાશકીય

દરેક વસ્તુના બે પાસા હોય છે. તેમ જીવનના પણ બે પાસા છે. એક અનુકૂલતા અને બીજી પ્રતિકૂલતા. જેને માનવ સુખ અને દુઃખના નામે ઓળખાવે છે.

માનવ સુખને ઈચ્છે છે, પણ સુખના સાધનોને ઈચ્છતો નથી. માનવ દુઃખને ઈચ્છતો નથી, પણ દુઃખના સાધનોને છોડતો નથી.

આ બંનેના ગજગ્રાહમાં સપડાયેલ દુનિયાને આપણા જ્ઞાની મહર્ષિઓએ બોધ અને ઉપદેશ દ્વારા અમીઝરણું વર્ષાવ્યા છે. જેનાથી મુરઝાયેલ જીવન નવપલ્લવિત બને. માણસે શું વિચારવું, શું ન વિચારવું. શું કરવું, શું ન કરવું. જીવન કેવી રીતે જીવવું, કેવી રીતે ન જીવવું. આમ માનવ પ્રભાતમાં જાગે ત્યાંથી રાત્રિએ સુવે ત્યાં સુધીની હરકોઈ બાબતનો આપણને માર્ગ ખતાવ્યો છે.

માનવને રૂચિકર હોય કે અરૂચિકર હોય. અનુકૂલ હોય કે પ્રતિકૂલ હોય. છતાં આપણા તારક મહાપુરૂષોએ ચિંતન મનન અને અનુભવથી લાગેલો સાચો રાહ જીવનસર ખરા દીલથી ચીંધવાનું કાર્ય કર્યું છે છતાં જગત એનું એ જ રહ્યું છે. અસમત વ્યક્તિગત રીતે વિચારતં

1. 在 1980 年 12 月 1 日以前，
 2. 凡在本公司工作期间，
 3. 因工负伤或患病，
 4. 经医生诊断证明，
 5. 确属工伤或因工
 6. 患病者，其医药费
 7. 由本公司负担。如
 8. 因病或非因工致
 9. 伤，其医药费由个
 10. 人自理。
 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 81

2017. 12. 27. 목요일
 2017. 12. 28. 금요일
 2017. 12. 29. 토요일
 2017. 12. 30. 일요일
 2018. 1. 1. 월요일
 2018. 1. 2. 화요일
 2018. 1. 3. 수요일
 2018. 1. 4. 목요일
 2018. 1. 5. 금요일
 2018. 1. 6. 토요일
 2018. 1. 7. 일요일
 2018. 1. 8. 월요일
 2018. 1. 9. 화요일
 2018. 1. 10. 수요일
 2018. 1. 11. 목요일
 2018. 1. 12. 금요일
 2018. 1. 13. 토요일
 2018. 1. 14. 일요일
 2018. 1. 15. 월요일
 2018. 1. 16. 화요일
 2018. 1. 17. 수요일
 2018. 1. 18. 목요일
 2018. 1. 19. 금요일
 2018. 1. 20. 토요일
 2018. 1. 21. 일요일
 2018. 1. 22. 월요일
 2018. 1. 23. 화요일
 2018. 1. 24. 수요일
 2018. 1. 25. 목요일
 2018. 1. 26. 금요일
 2018. 1. 27. 토요일
 2018. 1. 28. 일요일
 2018. 1. 29. 월요일
 2018. 1. 30. 화요일
 2018. 1. 31. 수요일
 2018. 2. 1. 목요일
 2018. 2. 2. 금요일
 2018. 2. 3. 토요일
 2018. 2. 4. 일요일
 2018. 2. 5. 월요일
 2018. 2. 6. 화요일
 2018. 2. 7. 수요일
 2018. 2. 8. 목요일
 2018. 2. 9. 금요일
 2018. 2. 10. 토요일
 2018. 2. 11. 일요일
 2018. 2. 12. 월요일
 2018. 2. 13. 화요일
 2018. 2. 14. 수요일
 2018. 2. 15. 목요일
 2018. 2. 16. 금요일
 2018. 2. 17. 토요일
 2018. 2. 18. 일요일
 2018. 2. 19. 월요일
 2018. 2. 20. 화요일
 2018. 2. 21. 수요일
 2018. 2. 22. 목요일
 2018. 2. 23. 금요일
 2018. 2. 24. 토요일
 2018. 2. 25. 일요일
 2018. 2. 26. 월요일
 2018. 2. 27. 화요일
 2018. 2. 28. 수요일
 2018. 3. 1. 목요일
 2018. 3. 2. 금요일
 2018. 3. 3. 토요일
 2018. 3. 4. 일요일
 2018. 3. 5. 월요일
 2018. 3. 6. 화요일
 2018. 3. 7. 수요일
 2018. 3. 8. 목요일
 2018. 3. 9. 금요일
 2018. 3. 10. 토요일
 2018. 3. 11. 일요일
 2018. 3. 12. 월요일
 2018. 3. 13. 화요일
 2018. 3. 14. 수요일
 2018. 3. 15. 목요일
 2018. 3. 16. 금요일
 2018. 3. 17. 토요일
 2018. 3. 18. 일요일
 2018. 3. 19. 월요일
 2018. 3. 20. 화요일
 2018. 3. 21. 수요일
 2018. 3. 22. 목요일
 2018. 3. 23. 금요일
 2018. 3. 24. 토요일
 2018. 3. 25. 일요일
 2018. 3. 26. 월요일
 2018. 3. 27. 화요일
 2018. 3. 28. 수요일
 2018. 3. 29. 목요일
 2018. 3. 30. 금요일
 2018. 3. 31. 토요일
 2018. 4. 1. 일요일
 2018. 4. 2. 월요일
 2018. 4. 3. 화요일
 2018. 4. 4. 수요일
 2018. 4. 5. 목요일
 2018. 4. 6. 금요일
 2018. 4. 7. 토요일
 2018. 4. 8. 일요일
 2018. 4. 9. 월요일
 2018. 4. 10. 화요일
 2018. 4. 11. 수요일
 2018. 4. 12. 목요일
 2018. 4. 13. 금요일
 2018. 4. 14. 토요일
 2018. 4. 15. 일요일
 2018. 4. 16. 월요일
 2018. 4. 17. 화요일
 2018. 4. 18. 수요일
 2018. 4. 19. 목요일
 2018. 4. 20. 금요일
 2018. 4. 21. 토요일
 2018. 4. 22. 일요일
 2018. 4. 23. 월요일
 2018. 4. 24. 화요일
 2018. 4. 25. 수요일
 2018. 4. 26. 목요일
 2018. 4. 27. 금요일
 2018. 4. 28. 토요일
 2018. 4. 29. 일요일
 2018. 4. 30. 월요일
 2018. 5. 1. 화요일
 2018. 5. 2. 수요일
 2018. 5. 3. 목요일
 2018. 5. 4. 금요일
 2018. 5. 5. 토요일
 2018. 5. 6. 일요일
 2018. 5. 7. 월요일
 2018. 5. 8. 화요일
 2018. 5. 9. 수요일
 2018. 5. 10. 목요일
 2018. 5. 11. 금요일
 2018. 5. 12. 토요일
 2018. 5. 13. 일요일
 2018. 5. 14. 월요일
 2018. 5. 15. 화요일
 2018. 5. 16. 수요일
 2018. 5. 17. 목요일
 2018. 5. 18. 금요일
 2018. 5. 19. 토요일
 2018. 5. 20. 일요일
 2018. 5. 21. 월요일
 2018. 5. 22. 화요일
 2018. 5. 23. 수요일
 2018. 5. 24. 목요일
 2018. 5. 25. 금요일
 2018. 5. 26. 토요일
 2018. 5. 27. 일요일
 2018. 5. 28. 월요일
 2018. 5. 29. 화요일
 2018. 5. 30. 수요일
 2018. 5. 31. 목요일
 2018. 6. 1. 금요일
 2018. 6. 2. 토요일
 2018. 6. 3. 일요일
 2018. 6. 4. 월요일
 2018. 6. 5. 화요일
 2018. 6. 6. 수요일
 2018. 6. 7. 목요일
 2018. 6. 8. 금요일
 2018. 6. 9. 토요일
 2018. 6. 10. 일요일
 2018. 6. 11. 월요일
 2018. 6. 12. 화요일
 2018. 6. 13. 수요일
 2018. 6. 14. 목요일
 2018. 6. 15. 금요일
 2018. 6. 16. 토요일
 2018. 6. 17. 일요일
 2018. 6. 18. 월요일
 2018. 6. 19. 화요일
 2018. 6. 20. 수요일
 2018. 6. 21. 목요일
 2018. 6. 22. 금요일
 2018. 6. 23. 토요일
 2018. 6. 24. 일요일
 2018. 6. 25. 월요일
 2018. 6. 26. 화요일
 2018. 6. 27. 수요일
 2018. 6. 28. 목요일
 2018. 6. 29. 금요일
 2018. 6. 30. 토요일
 2018. 7. 1. 일요일
 2018. 7. 2. 월요일
 2018. 7. 3. 화요일
 2018. 7. 4. 수요일
 2018. 7. 5. 목요일
 2018. 7. 6. 금요일
 2018. 7. 7. 토요일
 2018. 7. 8. 일요일
 2018. 7. 9. 월요일
 2018. 7. 10. 화요일
 2018. 7. 11. 수요일
 2018. 7. 12. 목요일
 2018. 7. 13. 금요일
 2018. 7. 14. 토요일
 2018. 7. 15. 일요일
 2018. 7. 16. 월요일
 2018. 7. 17. 화요일
 2018. 7. 18. 수요일
 2018. 7. 19. 목요일
 2018. 7. 20. 금요일
 2018. 7. 21. 토요일
 2018. 7. 22. 일요일
 2018. 7. 23. 월요일
 2018. 7. 24. 화요일
 2018. 7. 25. 수요일
 2018. 7. 26. 목요일
 2018. 7. 27. 금요일
 2018. 7. 28. 토요일
 2018. 7. 29. 일요일
 2018. 7. 30. 월요일
 2018. 7. 31. 화요일
 2018. 8. 1. 수요일
 2018. 8. 2. 목요일
 2018. 8. 3. 금요일
 2018. 8. 4. 토요일
 2018.

[illegible]

આ પુસ્તક છે. રોજિંદા જીવનનો ઘરેડિયા રીતે સ્વીકાર નહિ, પણ ‘દિવ્ય જીવન’ અનુભવવા માટે આ જીવનનો હેતુ સ્વીકારી આ જીવનઝરણાંને અવિરત નિર્મળ રાખીને વહાવ્યા કરવાનું જોધન આ પુસ્તકનાં પાને પાને વહ્યું છે.

આરંભના ત્રણ લેખો-‘આત્મદર્શન,’ ‘આત્મપ્રકાશ’ અને ‘આત્મરમણતા’ જીવનના પારલૌકિક કે પારમાર્થિક ધ્યેયને સ્પષ્ટ કરનારા છે. પણ આ પરમ તત્ત્વ જે હૃદય-ગુહામાં નિહિત રહેલું છે. એને આ માનવદેહમાં અને આ જીવન દ્વારા જ પામવાનું છે, એ વાસ્તવિકતા એ લેખોમાં સ્પષ્ટ કરે છે. આ ત્રણ લેખો તત્ત્વ-જોધની સ્પષ્ટ ભૂમિકા પૂરી પાડે છે. એ પછીના લેખોમાં આચાર્યશ્રીનો ઉપદેશ વૈયક્તિક જીવનસાધનાનું માર્ગદર્શન આપવાનો છે. વૈયક્તિક સાધનામાં આચાર્યશ્રી સાધનની શુદ્ધિનો મહિમા દર્શાવે છે. પણ એ સાથે સાધ્ય પ્રત્યેની સભાનતા રાખવાનું સવિશેષ કહે છે મનુષ્યે પ્રાકૃતિક ગુણ-ધર્મોનું રૂપાંતર કરવાનું છે. માત્ર સાધનમય રહેતા લોકો માટેનું ભયસ્થાન દર્શાવતાં તેઓશ્રી કહે છે

“જુષીની વાન તો એ છે કે લોકો પ્રભુનું નામ સ્મરે છે, માળા ફેરવે છે, અમૃત-અનુષ્ઠાનો આગ્રહે છે, પરંતુ અંતરનું જોડતું પરિવર્તન થવું જોઈએ કે સ્વભાવનો જે પલ્લો થવો જોઈએ તે નથી દેખાતો....ઘડીકમા ક્રોધ, તો ઘડીકમાં લોભ. આમ ઘણે ઘણેમાનવ અવનવા

આ પુસ્તક છે. રોજિંદા જીવનનો ઘરેડિયા રીતે સ્વીકાર નહિ, પણ ‘દિવ્ય જીવન’ અનુભવવા માટે આ જીવનનો હેતુ સ્વીકારી આ જીવનઝરણાંને અવિરત નિર્માળ રાખીને વહાવ્યા કરવાનું જોધન આ પુસ્તકનાં પાને પાને વહ્યું છે.

આરંભના ત્રણ લેખો—‘આત્મદર્શન,’ ‘આત્મપ્રકાશ’ અને ‘આત્મરમણતા’ જીવનના પારલૌકિક કે પારમાર્થિક દ્યેયને સ્પષ્ટ કરનારા છે. પણ આ પરમ તત્ત્વ જે હૃદય-ગુહામાં નિહિત રહેલું છે. એને આ માનવદેહમાં અને આ જીવન દ્વારા જ પામવાનું છે; એ વાસ્તવિકતા એ લેખોમાં રચકયા કરે છે. આ ત્રણ લેખો તત્ત્વ-જોધની સ્પષ્ટ ભૂમિકા પૂરી પાડે છે. એ પત્રીના લેખોમાં આચાર્યશ્રીનો ઉપદેશ વૈયક્તિક જીવનસાધનાનું માર્ગદર્શન આપવાનો છે. વૈયક્તિક સાધનામાં આચાર્યશ્રી સાધનની શુદ્ધિનો મહિમા દર્શાવે છે. પણ એ સાથે સાધ્ય પ્રત્યેની સભાનતા રાખવાનું સવિશેષ કહે છે. મનુષ્યે પ્રાકૃતિક ગુણ-ધર્મોનું રૂપાંતર કરવાનું છે. માત્ર સાધનમય રહેતા લોકો માટેનું ભયસ્થાન દર્શાવતાં તેઓશ્રી કહે છે:

“ખૂણીની વાન તો એ છે કે લોકો પ્રભુનું નામ સ્મરે છે, માળા ફેરવે છે, અમૃત-અનુષ્ઠાનો આચરે છે, પરંતુ અંતરનું જોઈતું પરિવર્તન થવું જોઈએ કે સ્વભાવનો જે પત્થરો થવો જોઈએ તે નથી દેખાતો.... ઘડીકમાં ક્રોધ, તો ઘડીકમાં લોભ. આમ હલે હલે માનવ અવનવા

આ પુસ્તક છે. રોજિંદા જીવનનો ઘરેડિયા રીતે સ્વીકાર નહિ, પણ ‘દિવ્ય જીવન’ અનુભવવા માટે આ જીવનનો હેતુ સ્વીકારી આ જીવનઝરણાંને અવિરત નિર્માળ રાખીને વહાવ્યા કરવાનું જોધન આ પુસ્તકનાં પાને પાને વહ્યું છે.

આરંભના ત્રણ લેખો—‘આત્મદર્શન,’ ‘આત્મપ્રકાશ’ અને ‘આત્મરમણતા’ જીવનના પારલૌકિક કે પારમાર્થિક ધ્યેયને સ્પષ્ટ કરનારા છે. પણ આ પરમ તત્ત્વ જે હૃદય-ગુહામાં નિહિત રહેલું છે. એને આ માનવદેહમાં અને આ જીવન દ્વારા જ પામવાનું છે, એ વાસ્તવિકતા એ લેખોમાં સ્પષ્ટ કરે છે. આ ત્રણ લેખો તત્ત્વ-જોધની સ્પષ્ટ ભૂમિકા પૂરી પાડે છે. એ પછીના લેખોમાં આચાર્યશ્રીનો ઉપદેશ વૈયક્તિક જીવનસાધનાનું માર્ગદર્શન આપવાનો છે. વૈયક્તિક સાધનામાં આચાર્યશ્રી સાધનની શુદ્ધિનો મહિમા દર્શાવે છે. પણ એ સાથે સાધ્ય પ્રત્યેની સન્માનતા રાખવાનું સવિશેષ કહે છે. મનુષ્યે પ્રાકૃતિક ગુણ-ધર્મોનું રૂપાંતર કરવાનું છે. માત્ર સાધનમય રહેતા લોકો માટેનું ભયસ્થાન દર્શાવતાં તેઓશ્રી કહે છે.

“જુગીની વાન તો એ છે કે લોકો પ્રભુનું નામ સ્મરે છે, માળા ફેરવે છે, અમૃત-અનુકાનો આચરે છે, પરંતુ અંતરનું જોઈતું પરિવર્તન થવું જોઈએ કે સ્વભાવનો જે પત્રો થવો જોઈએ તે નથી દેખાતો.... ઘડીકમાં કે ધ, તો ઘડીકમાં લોભ. આમ કષ્ટે કષ્ટેમાનસ જીવનવા

સ્વાંગના 'રંગ-સર્જ' છે. જે રંગમાંથી નીકળી નિરંજન થવાનું છે એ વાત ભૂલી જવાય છે." (પૃ ૧૫૬) -

આમ ધ્યેય પ્રત્યે સજાગ કરીને આચાર્યશ્રી ધર્મના હાર્દનું પ્રબોધન કરે છે. એમના એ પ્રબોધનમાં શુણ્ણ અને લાવનું મહત્ત્વ સ્વીકારાયું છે. એ આધુનિક યુગમાં આધ્યાત્મિક સાધના માટે અનિવાર્ય અંગ છે.

આપણે આપણા સમાજ ધર્મ-વિધિના ખાદ્યાચરણમાં અટવાઈ ગયો છે એમાં સમાજ શૂંગળામણ અનુભવતો નથી, અને ઊલટો નિરાંત અનુભવે છે. એ સ્થિતિ ઘણી જ ગંભીર છે. ધર્મનું લક્ષણ પ્રજા જીવનમાં-સમાજ જીવનમાં સાત્ત્વિક શુદ્ધોદ્ધે પ્રગટ થવું જોઈએ. સ્વાર્થ મોળો પાકીને પરમાર્થને મોખરે રાખવો, સાહસ, હિંમત, પરાક્રમ, ઉદ્યમ, ઉદારતા, શાંતિ, સહિષ્ણુતા જેવા શુદ્ધ પ્રગટાવવા અને એ શુદ્ધ ઉચ્ચ લાવથી પોષણ પામે એવું જીવવું, એ જ ધર્મ છે એ વાત આજે સમાજ વિસરી ગયો છે. ઢેળવણી પામેલા જીવાન વર્ગ પાસેથી પણ ધર્મની આ વિલાવના સરી ગઈ છે અને માત્ર ઢેખીતી વિડંબના દ્વારા ઉપહાસ અને ઉપેક્ષા ઘઈ રહ્યાં છે.

આપણા દેશના સાધુ સમાજે ધર્મના હાર્દ પરત્વે આપણા સમાજને અભિમુખ કરવામાં ઉપેક્ષા સેવી છે. અને માત્ર પરંપરામાં જ લોકોને રૂઝતા રાચવાનું રખાવીને

“તમને પુણ્યે મળેલાં પૈસા તમારા મોજિશોખમાં વાપરશે તો તમને કોઈ ના પાડનાર નથી; પરંતુ દિવસે-દિવસે સમાજમાંથી બ્રાતૃભાવ વિદાય થતો જાય છે અને એનું પરિણામ પણ વિષમ આવતું જાય છે. આજે મૂડીવાદ સામે સામ્યવાદ આવી રહ્યો છે. તે શું એની મેળે આવ્યો છે? ના. તમારી સ્વાર્થવૃત્તિના જ લીધે. જે સમાજની વચ્ચે જીવન જીવ્યા, સુખી થયા અને શ્રીમંત બન્યા. એ સમાજને ભૂલી જઈએ તો પરિણામ શું આવે?”
(પૃ. ૨૦૧)

આચાર્યશ્રીએ ધર્મના હાદને પકડ્યું છે. અને ધર્મજિજ્ઞાસુઓને તેઓશ્રીએ એ હાદે પ્રત્યે જ દોરવાનું કામ કર્યું છે. એટલે તેઓશ્રી સ્પષ્ટ કહે છે કે:

“કર્મબંધન વસ્તુમાં નથી પણ આસક્તિમાં છે.”
(પૃ. ૨૭૫)

ઉચ્ચ જીવનનાં આવાં ઝરણાંનો પ્રસાદ જે શ્રોતાઓ પામ્યા હશે. એમનાં હૃદયે એ ક્ષણે તો મધુરતા અનુભવી જ હશે. હવે જ્યારે એ વાણી અક્ષરદેહ પ્રાપ્ત કરે છે, ત્યારે એ ઝરણાંનું વારંવાર આચમન કરવાનો લહાવો મુક્તબ બની રહે છે. આમ છતાં દર્શી જ ઘરેડમાં ન પડાય એની તકેદારી રાખવાનું સૂચવતું આ ‘જીવનઝરણાં’નું એક આચમન દરવા જેવું છે

‘કેવલ પુસ્તકો વાંચવાથી નહિ, કેવલ શાસ્ત્રો સાંભળવાથી નહિ, પણ એનો હવનમાં અનુભવ કરવાથી જ આનંદ સાંપડશે...આત્માનો અનુભવ કોઈને કહી શકાતો જ નથી. એ તો ભીતરમાં જ સમજવાની અને ભીતરમાં આનંદવાની બાબત છે.’ (પૃ. ૨૮૦)

આવા ભીતરના આનંદનાં જે ઝરણાં આ પાનાંઓ પર અક્ષરરૂપ પામ્યાં છે એમાં બીજી રીતે પણ રસાદ્રતા અનુભવાય છે વસ્તુતત્ત્વને સમજાવવા માટે આવતાં દૃષ્ટાન્તો, એને વધુ અસરકારક બનાવવા માટે કહેવાયેલી કથાઓ, અને એનાં તાત્પર્ય દૃષ્ટાન્તો આ ઝરણાંઓનાં બળબળ વહનને એક પ્રસન્નકર સંગીત અર્પે છે.

આ ઉપદેશવાણી કયાંય પણ ભારે બની નથી. એ એના વક્તાના સરળ હૃદયનો પ્રભાવ છે. એ વાણી કયાંય પણ માત્ર સાંપ્રદાયિક બની નથી, પણ વિશાળ માનવહવનના મૂળતત્ત્વને સ્પર્શનારી બની છે. એ જ એનું સાર્વત્રિક-મૂલ્ય છે. અને એ વાણી વ્યવહારુ છતાં અનિવાર્ય હવન-સાધનાને પ્રેરનારી બની છે; એ જ એની ઉપરકારતા છે.

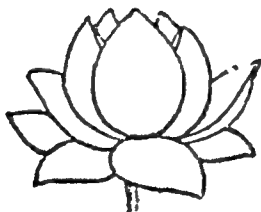
એક વાચક તરીકે મારા આંતરપ્રતિભાવોને આ નિમિત્ત વ્યક્ત થવાની તક મળી છે, એથી હું કૃતાદ્ય

લાગણી અનુભવુ છું, પણ 'સાચું' તો એમ અનુભવાયું છે
 કે સાધુહૃદયનાં વાગ્ઝરણાંની વચ્ચે સાંસારિક મનોદશા
 જેવા કંકરરૂપ આ શબ્દોથી મેં એક અવરોધ ઊભો કર્યો
 છે. એ માટે હું અંતરથી ક્ષમા ચાહું છું.

૪૨, પંચવટી, મણિનગર
 અમદાવાદ-૮
 તા. ૧૫-૧-૧૯૭૬

}

-રમેશ મ. ભટ્ટ
 (ગુજરાતીના અધ્યાપક)
 શ્રી હ. કા. આર્ટ્સ કોલેજ,
 અમદાવાદ-૯

જવનઝરાણી

[પ્રવચન સંગ્રહ]

પ્રવચનકાર

“શ્રીવિજયમહિમાપ્રભસૂરિ”

અનુક્રમ

૧. આત્મદર્શન	૧
૨. આત્મપ્રકાશ	૩૦
૩. આત્મરમણતા	૫૯
૪. શાન્તિની સાધના	૯૦
૫. જાગતા રે'જે	૧૧૫
૬. સાધ્યના માર્ગે	૧૩૯
૭. આત્મધર્મ	૧૬૪
૮. પનોતું પર્વ	૧૮૯
૯. મારો એક દિવસ	૨૧૦
૧૦. દર્શનની દિવ્યતા ...	૨૩૧
૧૧. પરમસુખની શોધમાં	૨૫૧
૧૨. જીવનઝરણાં ...	૨૮૩

આત્મદર્શન

માનવજીવન દુર્લભ છે. એમ દરેક શાસ્ત્રકારો જણાવે છે. જે સત્ય અને યથાર્થ છે, છતાં આપણો અનુભવ કહે છે, કે માનવ જેવું સસ્તુ પ્રાણી કોઈ નથી. કોઈક કારણ-સર આપણને એક માણસની જરૂરીયાત ઉભી થાય, તો ત્યાં સેંકડો માણસ હાજર થશે. એક ઓફિસમાં પચીસ માણસોની જરૂર હતી. આ માટે પેપરમાં જાહેર ખબર આપી, તો ત્યાં એક હજાર ઉપરાંત અરજીઓ પડી આ શું બતાવે છે ?

એક દિવસ માટે તમારે સાયકલની જરૂર ઉભી થતાં, તે ચાર-પાંચ રૂપીયાથી ભાડે મળી જશે. જ્યારે એક માણસ જોઈતો હશે, તો બે અઢી રૂપીયામાં ભાડે મળી જશે. આનો અર્થ એજ થયો ને ! કે એક મનુષ્યની અપેક્ષાએ સાયકલની કિંમત વધુ છે.

કદવના કરો ? કે એક માણસ મહિને સવાસો રૂપીયા કમાય છે, તેની વર્ષની કમાણી પંદરસોની થઈ ને એવ વર્ષની કુલ કમાણી દોઢલાખની થઈ. આમ એક માનવીની કિંમત દોઢલાખની થઈ જ્યારે ખીજાનાં એક હોરાની કિંમત બે-ચાર લાખ સુધીની હોઈ શકે છે. હવે તમે જ વિચારો ! કે માનવની કિંમત વધી કે જડ હોરાની ?

પરંતુ આ પ્રશ્નની ખીણ ખાણ પણ વિચારીયે. માનો કે હીરાની કિંમત બે લાખને બદલે બારલાખ પણ હોઈ શકે; પરંતુ હીરાને પરખનાર અને ખરીદનાર તો અંતે માનવ જ છે ને ? એટલે એ ન ભુલવું જોઈયે કે હીરા કરતાં હીરાને પરખનાર મોટે હોય છે. જો માનવને વસ્તુનું મૂલ્ય પરખવાની દૃષ્ટિ આવી જાય, તો હીરાના તેજને ઝાંખું પાડી શકે છે. તો આવા મૂલ્યવંતા માનવ-જીવનનો વિચાર કરવો જોઈયે.

આપણને જે માનવજીવન મળ્યું છે. એના મૂલ્ય અંગે કદી વિચાર કર્યો છે ? એક તત્ત્વચિંતકે કહ્યું, કે “ઈશ્વર પછી સ્થાન કોનું ? તો માનવનું. ખીન્ન સ્થાન ન તો દેવોને મળી શકે કે ન તો ખીચારાં પશુઓને, તો પછી નારકીઓની તો વાત જ શી કરવી !

ઈશ્વર એટલા માટે મહાન્ છે કે માનવ જેવું પ્રાણી તેની ઉપાસના કરે છે. અને માનવ મહાન્ એટલા માટે છે, કે એ ઈશ્વર બનવા શક્તિમાન છે. માટે ઈશ્વર પછીનું ખીન્નું સ્થાન માનવ જ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

કોઈ પણ વસ્તુનું મૂલ્યાંકન એના ભૌતિકસ્તર કે બાહ્યસ્તર પરથી નહિ, પરંતુ એના ગુણોના સ્તર પરથી જ કરાય છે તેના આધારે જ વસ્તુની ખરીદી-વેચાણ અને ખાતન-પોષણ થાય છે.

જોનદર્શનની દૃષ્ટિએ દેવભૂમિ કરનાં માનવભૂમિનું મૂલ્ય અધિક છે જો કે વૈભવ અને શક્તિની અપેક્ષાએ

માનવ-કરતાં દેવનું મહત્ત્વ અનેકધણું છે. તેમ છતાં દેવ કરતાં માનવ મહાન છે. એના પાછળનું રહસ્ય જાણો છો ?

તેમ જો દાંડવસની જમીન પર બેઠા છો, એ સુવાળી ધરતી તમને જરૂર પ્રિય છે. જેતરની કાળી જમીન પસંદ નથી, કારણ ત્યાં તમારા કપડાં મેલા થાય; પરંતુ એ ન લુલતાં કે સુવાળી ધરતી પર ધાન્ય વાવશો, તો ઠઈપણ નહિ મળે. અને વાવેલું ખીજ પણ નિષ્ફળ જશે.

જ્યારે મેલી લાગતી કાળી ભૂમિમાં ધાન્ય વાવશો, તો ચાર મહિને એક દાળુના હલારો દાણા મેળવી શકશો. બસ આજ રહસ્ય દેવભૂમિ અને માનવભૂમિમાં છે. દેવ ભૂમિ સુવાળી ને સુંદર જરૂર છે, પણ પેદાશવિનાની છે. માનવભૂમિ કાળીમાટીની છે પણ પેદાશવાળી છે.

એમાં આત્મસિદ્ધિના ખીજ વાવશો, તો તેની પેદાશ થશે. સાફ નરમું ખીજ તમે આ જ ધરતીમાં વાવી શકશો. માનવ જો આત્મવિશુદ્ધિ તરફ વળે, તો પરપરિણતી ફર ફરી, સ્વપરિણતીમાં આવતો જાય છે. અને અંતે લિધ્વ-ગામી બને છે. જીવનની લિધ્વગમનની ઉત્કૃષ્ટ માધના આ માનવજીવનમાં જ શક્ય બને છે.

નરકના છવો વેદનાના સાગરમાં ડુબેલા રહે છે, જેથી ધર્મના તત્ત્વને સમજવાની તક જ રાંપડતી નથી. તિર્થંત્રમાં અજ્ઞાનતાના આવરણને લીધે ધર્મના ઉદાત્તતત્ત્વોથી દૂર રહે છે. તથા પરાધીનતાને લઈ કન્યમય જીવન જીવતાં ધાર્મિક અનુષ્ઠાનોથી વંચીત રહે છે. દેવસૃષ્ટિ તો પુણ્યના

ફળરૂપી ભોગોમાં રાચે છે. ગૈભવ વિલાસની રંગભરી મસ્તીમાં દેવોને 'આધ્યાત્મિક જીવન તરફ જવાની કુરસદ જ ક્યાં છે ! એકમાત્ર મનુષ્ય જીવન જ એવું છે, કે જે ધર્મના ઉદાત્તતત્વોને સમજવાની અને જીવનમાં ઉતારવાની શક્તિ ધરાવે છે.

હવે તમને માનવજીવનનું મૂલ્ય સમજાયું હશે ! જે જીવન મલ્યું છે. એનાથી જો લેતાં આવડે તો મોક્ષ જેવી આત્માની પરમોત્તમ ચીજ મેળવી શકાય છે. આપણને જે ચીજ મળી છે, તેને કોઈ ભૌતિકભુખ પાછળ વટાવી ખાવાની નાચીજ ન સમજતાં. આ જીવન મેળવવા તો દેવો પણ પળે પળે અંખે છે.

“તઓ ઠાણાઈ દેવા પહેજ્જા । માણુસ્સમવં, આરિયલેતં, સુકુલજમ્મં

સ્વર્ગીય સુવાળા સુખમાં રાચતાં દેવો, પણ આ ત્રણ વસ્તુ મેળવવા આતૂર હોય છે. પેલી મનુષ્યજન્મ ખીણ આર્યક્ષેત્ર, અને ત્રીજી સુકુલમાં જન્મ, કેવી સુંદર વાત કહી ? કે દેવ પણ માનવ બનવા અંખે છે ત્યારે માનવ ?

માનવ એના તપ સંયમની સાધનાનું ધ્યેયખિંદુ અધિકતર દેવમુખે પ્રાપ્ત કરવામાં છે. તમારી આજની થતી ધર્મસાધના દેવ-દેવીની પ્રમત્તતા મેળવવામા થતી નથી ને ? અર્થાત્ જે દૈવિકમુખે મર્યાદા છતાં દેવ માનવ બનવા ચાહે છે. તો તમે માનવ બન્યા છતાં દેવના ભોગો મળે, એ માટે દેવ-દેવી પાછળ દોડતા તો નથી ને ! જો દેવ

.....

બનવા કે દેવના જેવા લોગસુખો મેળવવાં ચાહતાં હો,
તો જાણી લો ! કે-

“દેવાધિ તં નમસંતિ, જસ્સ ધમ્મે સયા મણો ॥”

દેવો પણ માણસને નમસ્કાર કરે છે, પરંતુ દેવો શું
માનવની આમડીના ચળકાટને નમે છે ? નહિ. શારીરિક
સૌન્દર્ય તો માનવની અપેક્ષાએ દેવોમાં અનેક ઘણું છે.
ત્યારે શું વૈભવથી ? એ પણ નહિ, ગૈભવમાં માનવ દેવ
કરતાં લાખો ઘણો પાછળ છે, શક્તિની અપેક્ષાએ દેવ માનવ
કરતાં હજારો ઘણો વિશેષ છે; પરંતુ દેવો નમે છે; કેવલ
માનવમાં રહેલ અહિંસા-સંયમ અને તપરૂપી ત્યાગ
ધર્મને જ.

સૌન્દર્ય-સંપત્તિ અને શક્તિની અપેક્ષાએ માનવ
દેવ આગળ વામણો ગણાય છે, છતાં માનવ જો પોતાની
શક્તિઓને મોક્ષત્વ પ્રત્યે કેન્દ્રિત કરે, તો આત્મ પુરુષા
ર્થના બળે અંતઃસુહૃતમાં દેવસંજ્ઞાન-દિવ્યજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી
શકે છે. સુક્ષ્મદશા મેળવી શકે છે. ત્યારે દેવ પાસે બધુય
હોવા છતાં આવું મોક્ષત્વ મેળવવા આ જ માનવ હવનમાં
આવવું પડે છે.

આમ ચક્રવર્તિના સુખો લોગવવા માટે બીજો ભવ
પણ મળી જાય ખરો. તિર્યચ્યોનિમાંથી પણ દેવલોકમાં
જવાય છે, પણ સુદૃઢ પામવા તો સાધન-સામગ્રી પૂર્ણ
આજ માનવહવન ઉત્તમ છે. બીજું એવું એક પણ સાધન
નથી કે ત્યાંથી મોક્ષ જવાતું હોય, અનુત્તર વિમાનમાં

ખમોમાં રાજ્યકાંનિ થઈ. ત્યાંના સરકારે લોકોની માલમત્તા પડાવી લીધી. ત્યાંના લોકો અહિં આવ્યા. તેમાંથી કેઈ લક્ષાધિપતિ હતા. કેઈક તો કરોડપતિ પણ હતાં, પરંતુ મેળવ્યું હતું, તે બધુય સરકારે લઈ લીધું હતું, અહિં આવ્યા બાદ તેમને ખાવાના પણ ફાંફાં હતા. જેઓ ઘણાને ઢેતાં હતાં, તેમને જ માંગવાના દિવસો આવ્યા. તો એવા કરોડપતિ થયા શા કામના ! ગમે તેટલું કમાયા, પણ સાથે લાવી ન શકાય કે સાથે લઈ જઈ પણ ન શકાય, તો તે કમાયા ન કમાય ખરાબર છે.

અહિં આવીને ખુબ ભેગું કર્યું, પણ એ જ ચીજ અહિંથી જતી વખતે સાથે લઈ જઈ ન શકીએ, તો તે ભેગું કર્યું, તે ન ભેગું કર્યું ખરાબર છે.

મહાપુરૂષો કહે છે, કે ભેગું જરૂર કરો ! પણ એવું ભેગું કરો કે વિદાય વેળાએ સાથે લઈ જઈ શકીએ. જ્ઞાનીઓ એમ નથી કહેતા, કે ભેગું ન કરો. ધર્મ એમ નથી કહેતો કે છોડી દો. જ્ઞાનીઓ તો એમ જ કહે છે, કે ભરાય એટલું ભરી લો ! ધર્મ એમ કહે છે, કે લેવાય એટલું લઈ લો ! આવો અવસર જીવનમાં ફરીવાર નહિ આવે, પણ ભેગું એવું કરો કે બધીય ચીજ છૂટી જાય, પણ મેળવેલું ન છૂટે. ધર્મમાં લેવાની જ વાત છે. છોડવાની નહિ. મેળવવાની જ વાત છે. મૂકવાની નહિ.

આપણને સારૂ ગમતું હશે, તો નકારૂં છોડવું પડશે. મુકિત! ચણા બર્યાં દોય અને મોતી લેવા દોય; તો ચણા

છોડવા પડશે. કિંમતી ચીજ ભેળતી હોય, તો હલકી ચીજ છોડતાં શીખો ! અણા-છોડ્યા સિવાય મોતી ક્યાંથી મળે ? તેમ આનંદ ભેળવવા માટે ક્યાય છોડ્યા વિના દેમ ચાલે ? અશુદ્ધ ત્યાગ્યા સિવાય શુદ્ધ ક્યાંથી ચવાય ! અશુદ્ધ કે શુદ્ધ સાધનો જ અશિદ્ધિ કે સિદ્ધિનો નિર્ણય કરે છે. શુદ્ધ સાધનો દ્વારા ચિત્ત-શુદ્ધિ થાય, અને ચિત્તશુદ્ધિથી જ સિદ્ધિ મળે.

સાધુથી વસ્ત્ર ધોવો તો સ્વચ્છ થાય છે. પણ અંધા-રામાં સાધુ જેવા દેખાતાં દોલસાથી કપડું ઘસ્યા કરો, તો ઉજળું થાય કે ઠાળું ? કપડું કેટલું ઘસ્યું એ દોષ પૂછવાનું નથી. પણ સાધન કેવું વાપર્યું એ જ પૂછાય છે. મહેનત કેટલી કરી એ મહત્વનું નથી, પરંતુ સાધન કેવું વાપર્યું એ જ મહત્વનું છે.

સાધન હલકાં તો મહેનત નકામી. સાધન મેલા તો કાર્ય શુદ્ધિ ન થાય. શુદ્ધિ અને સિદ્ધિનો આધાર સાધનો પર છે. સાધનો પણ અસંખ્ય છે. આપણે પત્રંદ કરેલા ત્રણ સાધનોનો વિચાર કરીએ, કે જે સાધનો દ્વારા શુદ્ધિ થાય. શુદ્ધિ એટલે સિદ્ધિ.

માનવ એ સાધક છે. મોક્ષ એ આપણું સાધ્ય છે. સમ્યક્ દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર એ આપણા સાધનો છે. સામ્યરૂપ મોક્ષને સાધવા આ ત્રણેય સાધનો અનિવાર્ય છે. ત્રણમાંથી એકને પણ છોડી દેવામાં આવે, તો મુક્તિનો માર્ગ અસંભવ છે.

તિપાઈને તમે જાણો છે ને? જેના પર પાણીનું માટલું મૂકી રખાય છે. આ તિપાઈને એક પાથો નીકળી જાય તો શું હાલત થાય? માટલાના ટુકડે ટુકડા થઈ જાય. અને પાણી પણ ઢોળાઈ જાય. તેમ આધ્યાત્મની માટલી મૂકવા રત્નગચ્છીની તિપાઈની જરૂર છે. તેનો એક પાથો તૂટ્યો તો “દુષાણં દાવિયાણં” હુએ અને હુમાડે

અંજન-મંજન અને રંજન આ ત્રણને જાણો છો. ને? આંખે અંજન તે અંજન. જેનાથી આંખનો પ્રકાશ વધે. દાંત મંજન તે મંજન. જેનાથી દાંતની ચમક વધે. અને રંજન એટલે મનનો આનંદ. જ્ઞાન એ આત્માનું અંજન છે. જેનાથી આત્માનો પ્રકાશ વધે છે. દર્શન એ આત્માનું મંજન છે. જેનાથી આત્માનું તેજ વધે છે. સંશયાદિ દોષો દૂર કરી, દૃષ્ટિને શુદ્ધ કરે એ. અને ચારિત્ર્ય એ આત્માને રંજન-નિજગુણોની રમણતાનો અર્થાત્ આત્માનંદનો અનુભવ કરાવે છે.

અગ્નિમાં ત્રણ ગુણો છે. પ્રકાશત્વ, દાહકત્વ અને પાચકત્વ. તેમ આત્માના ત્રણ ગુણો છે જ્ઞાનગુણ એ પ્રકાશત્વ છે જેથી અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર દૂર થતાં જ્ઞાનગુણથી આત્મા પ્રકાશિત બને છે. દર્શનગુણ એ દાહકત્વ છે જેથી અનન્ય ધારણાઓ અને મંશયાદિ દોષો બગી જતા, આત્મા શુદ્ધ થાય છે. ચારિત્ર્યગુણ એ પાચકત્વ છે જ્યાં સગી ચારિત્ર્ય આવતું નથી, ત્યાં મુશ્કેલી જાનાદિગુણ પાચન થતું નથી જયત વિનાના જ્ઞાનાદિગુણ આત્માને દાનિકતા બને છે.

.....

સુવર્ણલક્ષ્મ કે સાલમપાક ખાવામાં આવે, પણ પાચનશક્તિ વિના દેહને નુકસાન કરનાર નિવડે છે. વગર પચેલું અન્ન શરીરને ઝેર સમું છે. તેમ પર્યા વિનાનું જ્ઞાન આત્માને ઝેરનું કામ કરે છે. માટે ચારિત્રદારા જ્ઞાનાદિગુણનું પાચન જરૂરી છે

પ્રયાણમાં ત્રણની જરૂરત રહે છે. પાઘેય-પૈસા અને પથરણું. આ ત્રણમાંથી એકની ખામી તો પ્રયાણ મુખરૂપ ન બને. તેવી જ રીતે માનવજીવન એ પરમ વિદ્યામધામનો ચાત્રી છે. માનવજીવનનું પરમધ્યેય પરમપદનું છે. આ પરમપદનું ધ્યેય પાર કરવા રત્નત્રયીની અપેક્ષા રહે છે. સાધનાના પદ પર રત્નત્રયીનું મહત્ત્વ એક સરખું છે, અર્થાત્ આપણું સાધ્ય મોક્ષ છે. એ સાધ્યને સિદ્ધ કરવા સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન અને ચારિત્રરૂપ રત્નત્રયી એ સાધન છે. ૧૫. ઉમાસ્વામી મહારાજ જણાવે છે કે-

“સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગઃ”

૩૬૯ વીતરાગદ્વાનો ભેમને અનુભવ કર્યો છે. એણે પ્રભુ મહાવીરે કહ્યું છે, કે રત્નત્રયીની પ્રાપ્તિ એ સુક્ષ્મની પ્રાપ્તિ માટે ઉંચામાં ઉંચો માર્ગ રત્નત્રયીની સાધના બતાવી છે.

સમ્યગ્દર્શન શી ચીજ છે ! એક પ્રકારની આત્માની સુરની આપણે કોઈ ચીજ જોઈ અને મળી ગઈ. તેણે પછી મેળવવાની ઝંખના વળે છે. આ ચીજ કેવી રીતે મેળવી શકે, દેવા પ્રયત્નથી પ્રાપ્ત કરે. આવી રી

તરીકે જરૂર કામનું છે. આ શરીરની મહત્તા એટલા પૂરતી જ છે, કે આત્માને મોક્ષપુરી સુધી પહોંચાડે છે, જેમ કવર પેલા એકને એક ગામથી બીજા ગામે પહોંચાડવાનું કામ કરે છે. તેમ આ દેહ આત્માને મોક્ષપુરી પહોંચાડવાનું કામ કરે છે.

કવરને તમે ખુબ સારી રીતે સાચવજો. કારણ એમાં તમારો એક રહેલો છે પણ ન્યારે એવો. સમય આવે કે એમાંથી કેઈ ફાટી જાય, તો તે સમયે એવો નિર્ણય કરજો ? કે કવર ભલે ફાટી જાય પણ મારો એક ફાટવો ન જોઈયે.

દેહ અને આત્મા એકાંતમાં બેઠા હોય અને તમને એમ થાય કે આમાં મારા આત્માનો હાસ થાય છે. તો તમે ગમે તેવા લાભને જતો કરશો. આત્માને બચાવવાની દૃષ્ટિ આવી ગયા પછી તમે ગમે તેવા પ્રલોભનો વચ્ચે હશે કે ગમે તેવી પ્રવૃત્તિમાં હશે, છતાં પ્રલોભનો કે પ્રવૃત્તિ મામે તમો અડગ અને અટોલ રહી શકશો.

વિશાક્ષપુરી નગરી. ચંદ્રાવતંસ રાજા રાજા ધર્મ-પરાયણ હતા. એક દિવસ રાજા રાત્રિયે કાઉન્સિલમાં આત્મચિંતન માટે ઉભા રહ્યા હતા. મનમાં એક પ્રકારનો અભિગ્રહ-નિશ્ચય કર્યો જ્યાં સુધી દીવો બળે, ત્યાં સુધી કાઉન્સિલ પાગલો નહિ. ધ્યાન પૂર્ણ કરવું નહિ.

એક પ્રકાર પૂરો થયો દીવાનું તેણે ખુટા આપ્યું. દીવો ખુટવાના આગ્રી પર હતો. રાજા કાઉન્સિલ પાર-

.....

વાની તૈયારીમાં હતા. જોવામાં દાસી ત્યાં આવી ચડી. દીવાને જુઝાતો જોયો. જલદી જઈને તેલ લઈ આવી. દીવામાં તેલ પૂરી, વાટ સરખી કરી.

બીજો પહોર પૂરો થયો. ફરી દીવો જુઝાવવા આવ્યો. દાસી ત્યાં જ હતી. ફરજ પર હતી. રાત્રીનું ધ્યાનસ્થ હોય અને દીવો જુઝાઈ જાય તે ઉચિત નહિ. એમ સમજી દાસી પોતાની ફરજ યાદ કરી, ફરી તેલ પૂર્યું. દીવો ઝળઝળવા લાગ્યો.

એમ ત્રીજા પહોરે ફરી તેલ પૂરાયું. અને રાત્રીની વૃદ્ધ કાયા ધાકથી કંપવા લાગી. પણ રાત્રીએ વિચાર્યું, કે રજામાં પીઠ બતાવે તે વીર નહિ, લીધી પ્રતિજ્ઞા મૂકે તે શૂર નહિ. મારો અભિગ્રહ-નિક્રમ નહિ છોડું.

દાસી ખબરદાર હતી. ચોથે પહોરે મરલભાવે તેલ પૂર્યું. સવાર થઈ. દીવ જુઝાવા લાગ્યો. આ બાત્તુ રાત્રીને શ્રમથી હવનદીપ પણ જુઝાવા લાગ્યો. અનિદ્રમયી કાયા કાળુમાં ન રહી. રાત્રી ઢળી પડ્યા. પરતાં રાત્રીનું પ્રાણુ પંખેડું ઉડી ગયું. સાથે હવન પણ ધન્ય ધન્ય બની ગયું. અને મૃત્યુ પણ ધન્ય બની ગયું.

હવન અને મરણ વચ્ચે ગાળાં શાંત અને સ્વસ્થ રહ્યાં. દેહ જાય તો બીજો જાય, પણ આત્માનો જ્ઞાન જલો નહિ કડું. આવી કવર-કોડના નાશ મમયે દેહ-આત્માને સાચવવા શાંત અને સ્વસ્થ રાખનાર નરક કયું? આ જ આત્મ દર્શન.

આ દૃષ્ટિ દ્વારા મૃત્યુ નજીક છતાં રાત્રીને જાણપણું હતું, કે મરણ એ બીજું કંઈ નથી, પણ ચીર આરામ છે. થાક લાગવા છતાં ઉંઘ ન આવે, તો ઉંઘ લાવવા માટે ગોળીઓ લેવી પડે છે. જો જીવન છે તો મૃત્યુ ન આવે, તો થાય શું? મૃત્યુ એ પણ લાંબી ઉંઘ જ છે ને? ઉંઘ પછી ઉઠવાનું. મૃત્યુ પછી જન્મવાનું ઉંઘ ખરાબ નથી, તો મૃત્યુ પણ ખરાબ નથી. પણ એ જો વગ્યેનો ભેદ સમજવો જોઈએ. આ ભેદ જ્ઞાનની દૃષ્ટિથી જ સમજાય છે

તમે માત્ર આ દેહને-કવરને જ ઓળખો છો ને? તે પણ આત્માને ચેકને ભુલીને? આત્માની ઓળખાણ ન થાય, ત્યાં મુઠ્ઠી ઠથુંય નથી. જે પોતાને જ નથી પીછા-નતો તે બીજાને કયાથી ઓળખી શકે? હું આત્મા છું. હું પૂણી જ્યોતિર્ભય છું. હું ત્રણ કાળમાં મરવાનો નથી. એવું પોતે પોતાને ન જાણે. તે બીજાના ચૈતન્યને શી રીતે જાણી શકે. જે પોતાને જ જરૂર પે જુએ અને માને કે પોતે પંચમૂર્તિનું પૂતળું છે. તે પોતાના સ્વજનોને પણ પંચમૂર્તિનું પૂતળું જ સમજે ને? જે પોતાના ચૈતન્યને ઓળખે તે જ આધ્યાત્મની ગમજણ દ્વારા બીજાના ચૈતન્યના ધણદારને જાણે. અને એને જાય કે આ બધાયમાં મારા જેવા જ આત્મા પડ્યા છે

જેને આવી ગમજણ આવી નહય, તેને દુઃખનો કોઈ સંજોગ જ મળે નથી, કમરોગો દેહના દુખો આવે ખરાં

એમ માનતા છતાં આત્માને દુઃખ સ્પર્શી શકતું નથી. કારણ આવી સમજણવાળા માણસો માત્ર આત્માને જ જુવે છે.

માના ખોળામા ચાલુક્ય રમતો હતો. એવામાં સાધુ મહારાજ આવ્યા. વહોરવા પધારેલ સાધુને જોઈ ચાલુક્યની માતા ઉભી થઈ, બાળકની ઉપર સાધુની દૃષ્ટિ પડી. બાળની દાંતપંક્તિ જોઈ મહારાજ હસ્યા. મહારાજને હસવાનું કારણ ચાલુક્યની માએ પૂછ્યું સાધુએ દાંતને જોઈ જણાવ્યું કે બાળક મહાન સમ્રાટ થશે. એવા લક્ષણો દેખાય છે, મા આત્મલક્ષી હતી. માના મનમાં થયું, કે સમ્રાટ થવું એ એક ભવની વાત છે, પણ સમ્રાટ થયા બાદ સ હાર કરી દુર્ગતિ જવું એ ભવોભવની વાત છે. એના કરતાં સમ્રાટ જ ન થાય તો શું ખોટું છે. ? માએ કાનસ વડે બાળકના દાંત ઘસી નાંખ્યા. બાળકને દુઃખ થયું. મા બાળક માટે આ ભવનું નહિ પણ ભવોભવનું હિત ચાહે છે. બાળકના આત્માના હિત માટે માએ કાળજી કંઈ કયું. ચાલુક્ય સમ્રાટ ન થયો, પણ સમ્રાટનો સર્જક થયો.

બાળકનું જે શ્રેય ઇચ્છતા હો, તો એની પાસે મહા-યુરુષોના જીવનમાંથી તારવીને સુંદર આદર્શો મૂકો ? આ આદર્શ માટે એના મનમાં સુંદર વિચારો ઉભા કરો ? એની પાસે સારી વાતો, સારા વિચારો ને સારા આદર્શો નહિ મૂકો, તો એનું મન ખીજા સ્થાને ટોડશે. હલકા

વિચારો કરશે. સીનેમા-નાટકની નકલ કરશે. ખરાબ શીખશે. ને ખરાબ બનશે.

એક સંતનું રોજ પ્રવચન ચાલતું. એમા એક વૃદ્ધ બહેરો માણસ રોજ સૌથી પ્રથમ આવીને સંતની સામે જ બેસતો. એ વૃદ્ધ ભાંગ્યું તૂટ્યું સાંભળતો પ્રસન્ન થતો. અને પ્રવચન પૂરું થતા સંતને વંદન કરી ઘરે જતો.

થોડા દિવસ તો કોઈ કંઈ ન બોલ્યું, પણ છેવટે એક નવયુવાનથી ન રહેવાયું. સમય મળતાં વૃદ્ધ નજીક જઈ યુવકે વિવેકથી પૂછ્યું. “દાદા? હું બાણું છું કે તમે કાને ખરાબ સાંભળતા નથી. તો પછી તમે પ્રવચનમાં હાજરી આપો કે ન આપો બંને મરણું જ છે આ કરતા વધારે મુંઢર તો એ જ છે, કે આપ ઘરે બેસી મુંઢર ઉપદેશના કે મહાપુરૂષોના જીવન ચરિત્રોનું વાંચન કરો તો શું બોલો છો?”

વૃદ્ધ શાંતિથી કહ્યું ભાઈ? એવું વાંચન તો હું રોજ કરું છું. અહિં સતની નજીક બેસવાથી થોડું ઘણું માંખ-ગત્તા પણ મળે છે પણ અહિં આવવાનો મારો ઉદ્દેશ નુકસાન છે.

હું ઘરનો વગિરો છું સામાન્ય રીતે વડીલના વર્તનની છાયા ઘરના સ્વચ્છનો પર પડે છે વડીલના આચર-વિચારને તેઓ વિગેયતયા અનુસરના દોષ છે તેથી અંકનરી રીતે અહિં આ આવવાનો મારો જેનું મારું સ્વચ્છનો ન તમને મનનો લાભ લે પ્રવચન દ્વારા મુંઢર વતો,

.....

સુંદર વિચારો, સુંદર આદર્શો ગ્રહણ કરે. અને મનને સુંદર રીતે કેળવી જાણે આવી પ્રેરણા આપવાનો છે.

આપણા સ્વજનો ઉપર સુવિચારો અને સુસંસ્કારોનું સ્થિતિ કરવા કુટુંબના વડિલોએ ઉત્તમ પ્રકારના આચાર-વિચારોથી મન કેળવવું જોઈએ.

આજે લેગા થયેલા તમારા સ્વજનો ગયા જન્મમાં સાથે હતાં, આવતે જન્મે પણ કોઈ સંબંધે સાથે મળવાના. આ જન્મમાં સ્વજનનું સાફ કરીએ તો આવતા જન્મમાં તેઓ ઉંચા આવે. માટે આપણા બાળકોના મનમાં સુંદર આદર્શોનું બીજ વાવવાથી તેમની મનોવૃત્તિ-મનોભૂમિ પર તે વૃક્ષ બનીને આવે છે. વિચારોનું બીજ કડવું તો ફળ પણ કડવું, વિચારોનું બીજ મધુર તો ફળ પણ મીઠું. માટે બાળકને સુવિચારો સુંદરવાતો અને સારા આદર્શો આપીને તેમનું મન તૈયાર કરવાનું છે. પહેલાં સુંદર મન પછી જ ધન. પણ આજે મન ઓછું છે ધન વધારે છે.

માનવ પાસે પૈસો વધે, સત્તા વધે, પ્રતિષ્ઠા વધે કે ક્ષતિઓ વધે, એથી કદ્યાણ થાય છે, એમ જો કોઈ માનવું હોય. તો તે મોટી ભુલ થાય છે. આ બધુંય મળવું એ તો માત્ર પુણ્યના એક નિમિત્તરૂપ જ છે એને જો સાધ્ય-રૂપે ગણી નાંખો તો જીવનમાં આ એક અજ્ઞાનતા-ભ્રમણા જ છે. આત્મદર્શનવાળો તો એમ જ સમજે કે મળેલ પૈસા-સત્તા-પદવી કે પ્રતિષ્ઠા એ બધાય ભૌતિક સાધનો છે. બહારનું છે અને એ બધુંય જતાં મારા

આત્માનુ અંશમાત્ર ઝોછું થતું નથી.

દુન્યવી સાધન છોડતાં પ્રભુ મહાવીરને નંદીવર્ધને કહ્યું, કે આવા સુંદર રાજ્યાદિ સુખના સાધનો છોડી જંગલમાં કેમ ચાલ્યા ? આવો વૈભવ ત્યાગી તમે વનમાં શા માટે જાઓ છો ? પ્રભુ મહાવીરે કહ્યું, કે જે દુનીયાનું રાજ્ય ચલાવવા ખેત્રી જાય છે. તે આત્માનું રાજ્ય કપી કરી શકતા નથી. હું આત્માનું રાજ્ય મેળવવા આવ્યો છું, નહિ કે દુનીયાનું રાજ્ય ચલાવવા. આ રાજ્ય સામે પીઠ ફેરવીશ તો જ આત્માનું રાજ્ય ? મળશે. આ રાજ્ય અને તે રાજ્ય. ખંને સાથે રાખી કેઈ મોક્ષ મેળવી શકતું નથી.

સૂર્યનું દર્શન કરવું હોય તો પડછાયાને પાછળ રાખવો પડે છે. પડછાયાને પકડવા જતાં નથી પડછાયો પકડાતો કે નથી સૂર્યદર્શન થતું. તેમ ભૌતિક સાધન રૂપ પડછાયાને પાછળ રાખે, તો જ સૂર્યદર્શન થાય. ખાટી ભૌતિક પદાર્થને વળગવા જતાં નથી ભૌતિક સાધનો પકડાતાં કે નથી આત્માનું દર્શન થતું.

જ્યાં મુઠ્ઠી આત્મદર્શન નથી, ત્યાં મુઠ્ઠી માનવ પરને જ જુએ છે. આત્મદર્શન થાય એટલે સ્વને જ જુએ છે સમ્યગ્દર્શનથી આવું દર્શન ખીલે છે પછી માનવી પરને ભુલી, સ્વને જોતા શીખે છે. દેહને નહિ આત્માને જુએ છે. આત્મા એ સ્વામી છે દેહ એ દાસ છે આત્માએ આ શરીર ધારણ કર્યું છે.

દેહ ધારણ કરનાર આત્મા ધારે ત્યારે દેહને ફગાવી શકે છે, આત્મા દેહને ફગાવવા સ્વતંત્ર છે. જેમ સર્પે ધારણ કરેલ કાંચળી પળવારમાં ફગાવવા સ્વતંત્ર છે તેમ સર્પ કહે છે કે આ કાંચળી મારી છે. તેમ આત્મા કહે કે આ દેહ મારો છે. મારું એટલે આત્માથી ભિન્ન. મારાપણની એકતા હોય તો તે સંબંધતી છે. સંબંધ તૂટતાં આ આત્મા જુદો અને આ દેહ જુદો. સંબંધ પૂર્ણ થયો એટલે અંહલાવતું દુઃખ પણ ગયું. ઘણાય એવા સુવાળા શરીરવાળા માણસો છે, કે જેનાથી અંશમાત્ર તાપ સહન ન થાય, પણ દેહનો સંબંધ તૂટતાં આત્મા આગળ વધે છે. અને દેહ અહીં પાછળ પડ્યો રહે છે. જેને સળગાવવામાં આવે છે, છતાં તે વખતે એ ફરિયાદ કરે છે ? કે મારાથી આ તાપ સહન નહિ થાય ?

આ વાત વિવેક દૃષ્ટિથી વિચારવા યોગ્ય છે જીવતાં સમજવાની છે. નહિ કે મૃત્યુ બાદ. દૃષ્ટા બનીને આ વસ્તુ જોવાની છે દૃષ્ટાને દૃષ્ટિ મળી જતા, આજે જે ચોતાનું માને છે, તે પરાયું દેખાશે વસ્તુમાથી મારાપણનીકળી જતા, નિર્મમત્વની શાંતિ મળશે. પછી દેહ પર ધતું દુઃખ દેખાશે, પણ દુઃખનો સ્પર્શ નહિ થાય. દૃષ્ટા બની દેખનારને દુઃખ આવી પડે ખરું. પણ દુઃખ સ્પર્શે નહિ.

તે જાણે છે કે જે આબ્યું તે મારું ન હતું. એટલે એનો હર્ષ શો ? તેમ જ ગયું ને પણ મારું ન હતું,

તો એનો ખેદ પણ શો? એ મારું હતું જ ક્યારે. દુનીયાના સાધનો તેના હાથ પર હર્ષ કે ખેદની અસર કરતાં નથી. કારણ એ દુનીયાને રંગમંચ માને છે.

નાટકના રંગમંચ પર જય અને પરાજય બંને મળે છે, પણ નાટકના પાત્રોને એનો હર્ષ કે શોક હોતો નથી, રાવણનો પાઠ લેનારના હાથમાંથી સંપૂર્ણ લંકાનું સામ્રાજ્ય ચાલ્યું જાય છે, છતાં તેને લેશ માત્ર શોક થતો નથી. પરંતુ રસ્તે જતાં પાકીટમાંથી દશની નોટ પડી જાય તો ચિંતાતૂર બની જશે. અને એકાદ ટંકનું લોજન પણ નહિ ભાવે કારણ ત્યાં મારાપણુ છે.

સામ્રાજ્ય જતી વખતે શોક નહિ કરનાર દશ રૂપીયા માટે કેમ રડે છે? કારણ તે સમજે છે કે નાટકનું રાજ્ય તે સાચું રાજ્ય ન હતું. તેનો મુશુટ બે કલાક બાદ ઉતરી જવાનો જ હતો. ત્યાં નિર્મમત્વ હતું. જ્યારે દશની નોટ સાચી હતી. પોતાની માની હતી. ત્યાં મમત્વ હતું તેથી તેનું થયેલું નુકશાન પોતાનું માનતો હતો. પોતાપણું ત્યાં જ દુઃખ છે. પરાયાપણું ત્યાં દુઃખ નથી.

તેમ આત્મદષ્ટિવાળો આ સંસારને રંગશાળા સમજે છે. તે કેવળ દષ્ટા-પ્રેક્ષક રહે છે જેથી સંમારિક પ્રલોભનો તેને ચલિત નથી કરી શકતા. નાટકના પાત્રે રાજ્યને મુકુ-પરાયું માન્યું. જેથી તેને રાજ્ય જતા દુઃખ ના થયું. જ્યારે પોતાના માનેલા દશ રૂપીયા જતાં દુઃખ થયું. મુખ-દુઃખ માધનમા નથી, પણ સાધન પ્રાપ્તિનું મમત્વ છે.

.....

નાટકનું રાજ્ય પોતાનું નથી, તો સંસારનું રાજ્ય પોતાનું કયાંથી ? આ સંસાર પણ પાંચ-વીશ-પચાશ કે સો વર્ષ પૂરતો જ છે ને ? અંતે આ સંસાર પરાયો અને જવાનો-મૂકવાનો જ છે ને ? તો પછી સંસારનું ચલિત સુખ મળતાં હર્ષ શા માટે ? અને તે સુખ જતાં દુઃખ શા માટે ?

આત્માને ચલિત સુખની સત્ય પીછાન થઈ જતાં, તેને સુખ કે દુઃખ જેવી કોઈ વસ્તુ જ રહેતી નથી. તત્ત્વનો યથાર્થ પરિચય સંસારના સાચા સ્વરૂપની પીછાન, એ જ સમ્યગ્દર્શન. આવું દર્શન ઘટાં દુન્યવી મહેલ પણ જેલ જેવો લાગશે. લલા ? તમે કહેશો ખરાં ! કે આ સંસારને મહેલ સમજો છો કે જેલ !

જેલને જેલસ્વરૂપે સમજનાર કેદી પણ એક દિવસ જેલથી છૂટી શકશે. જેમ એક અપરાધીને દશ વર્ષની જેલ થઈ હોય, જેમ જેમ દિવસ જતાં જશે, તેમ તેમ મૂક્તિનો દિવસ નજીક આવતો જશે. અને મનની પ્રસન્નતા વધતી જશે પણ જે જેલને મહેલ જ માનીને વર્તતા શીખે તેનો છૂટકારો થાય ખરો !

દર્શન એક એવી ચીજ છે કે જેથી માનવ સમ-લાવી બને છે, તે સંપત્તિની જેમ વિપત્તિને સ્વીકારે છે સમુદ્રમાં તરંગો ગમે તેટલા આવે, છતાં નૌકા તરવા તૈયાર રહે છે, તેમ જીવનમાં સંપત્તિની ભરતી કે વિપત્તિની ઓટ આવે, છતાં અમારી જીવનનૌકા તો તરવાની જ.

આટલા માટે સમ્યગ્દર્શન પછી સમ્યક્જ્ઞાનની જરૂર છે. આત્મા શું છે? ક્યાં જવાનો છે? કેવી રીતે કર્મબંધન થાય છે? કેમ એ બંધનથી મુક્ત થાઉ. માફ સાચું સ્થાન ક્યાં છે? તે જાણવાનું છે. જ્ઞાન વિના વસ્તુના સ્વરૂપની જાણ ન થાય.

થોડા દિવસ પહેલાની વાત છે. એક વ્યક્તિને ત્યાથી મને તેડું આવ્યું. પરિચીત હોવાથી હું ત્યાં ગયો. એ ભાઈ મરણપથારીએ પડ્યા હતા. માંગલિક સંભળાવ્યું. મેં કહ્યું ભાઈ? તમે હવે આ બધાય સાધન ઉપરથી મમત્વ ઉઠાવી લો? કંઈક દાન કરવું હોય તો કરી લો? જે કંઈ સુને તે ધર્મ સાધના / /વાનનું સ્મરણ કરો? અને અંત મમયની થો / /જેથી વિદાય મમયે / /પો ન રહે.

ત કહેતાં / /આપ
કે હું / /
અ હું / /
મા હું / /
હું / /
દિય રા

મેં કહ્યું લાઈ ! હજી સો વર્ષ જીવો ! એવા સશક્ત છો, પણ જાગૃત રહો ! એટલું જ મારું સૂચન છે. મરવાના નથી, પણ મરવાનું આવે તો આત્માનું ન કર્યાનો પસ્તાવો ન રહે. ચાલો ! ત્યારે એમ કહી ધર્મની વાતો સંભળાવી, હું મારા સ્થાને આંચો. જે દિવસ પછી ખબર પડ્યા કે એ લાઈ હૃદય જેસી જવાથી ઉપડી ગયા. જે દિવસ પછી હિમા થવાની વાત કરનાર જે દિવસ પછી પાછા થયા. મૃત્યુ પામ્યા.

જેને મરતા આવડે તે જ જીવ્યો કહેવાય. એક તત્ત્વચિંતકે કહ્યું છે, કે અકસ્માતને ણાદ કરતાં મને કોઈ પૂછે કે આ કેમ મરી ગયો ? તો હું કહીશ કે એ કેમ કરતા મરી ગયો એ કરતા એ કેવી રીતે જીવી ગયો ? મરણ એ તો જીવનનો છેડો છે. જાંઘળીનું સરગૈયું છે. અકસ્માત મૃત્યુ એ તો પૂર્વજન્મનું કર્મ છે. એમાં માનવનું કશું જ ભેદ ચાલતું નથી, પરંતુ સામાન્ય રીતે તો જીવન જેવું જીવાય તેવું જ મૃત્યુ ધાય વિવેકી માનવ જીવનનો અત્યંત સુંદર કેમ ધાય, તેનો જ વિચાર કરે છે.

સૌ પ્રથમ એ જ નિર્ણય હોવો જોઈએ કે જીવન પરમશાંતિનું ધામ છે. એ મેળવવા માટે આ જીવન એક યાત્રા છે. સમાધિપૂર્વકનું મૃત્યુ મેળવવા જીવન સમાધિમય જીવનું બનીએ. એ માટેની તૈયારી જોઈએ. આ આત્મ-સમાધિ લાવવા પ્રથમ એ જ વિચાર કરવાનો કે હું આત્મા છું. મારા આત્માનો પરમવિદ્યાસ સાધવા આ

ઉપાશ્રયમાં સુવું છું ત્યાં જ રહું છું. દેરાસરમાં કલાકો કાઢું છું. એ ઉપરથી એમ ન માનતા કે એથી હું બહુ કમાણીવાળો છું. હા ! બેઠો બેઠો બીજુ જ કંઈ કરતો હોય છે કોણ શું કરે છે. એ જ જોતો હોય છે. એમ તો પૂજારી પણ ભગવાન પાસે જ રહે છે ને ! તો શું એ તરી જવાનો.

પોતાને સમજ્યા વિના. પોતાની સ્વસ્થતા વિના. જે કંઈ કરીયે તે 'પર' છે. આપણાથી 'પર' છે, તે બધાયના સ્વભાવની બબર છે. જેમ અગ્નિને! સ્વભાવ તો ! ગરમ પાણીનો ! તો ઠંડો. લીબુનો ! ખાટો મરચાનો ! તો તીખો. પણ એક આપણા આત્માનો કોઈ પૂછે તો કહે કે બબર નથી. માફ સ્વરૂપ શું ? મારમાં કંઈ શક્તિ પડી છે ? આવું જે ભાન તેનું નામ જ સમ્યક્જ્ઞાન

જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીનો આટલો જ ભેદ છે, કે જેટલો સળગતી અને બુઝાયેલી મીણબત્તી વચ્ચે છે. સળગતી મીણબત્તી પોતાને પ્રકાશિત કરે છે અને નહુક રહેલા પદાર્થોને પણ પ્રકાશિત કરે છે જ્યારે બુઝાયેલ મીણબત્તી નથી પોતાને પ્રકાશિત કરતી કે નથી પદાર્થોને

જ્ઞાની 'સ્વ' અને 'પર' બંનેને જાણે છે હું કોણ ! મને સ્વભાવ જો ! મારા નિજગુણ કયા ! જડનો સ્વભાવ જો ! જડના ગુણ કયા ! એનું વિજ્ઞાન મમન મોકે છે. જ્યારે અજ્ઞાની! અનમમન પોતાના સ્વરૂપને અમન ગણે! નથી, તે સ્વરૂપ જાણી પાછળ જ દોડે છે નિર્નર્શનમ. નથી. બ્યાખ્યા કરતા જણાવે છે કે—

.....

“સ્વ-પર વ્યવસાયી જ્ઞાનં પ્રમાણમ્ ॥”

‘સ્વ’ અને ‘પર’નું નિશ્ચયાત્મક જ્ઞાન જ પ્રમાણ છે. આ પરિભાષા એ જ બતાવે છે કે આપણે ‘સ્વ’ અને ‘પર’ના ભેદને બાણુતા શીખીએ. ખુબાઈ ગયેલા હજારો દીવડા કરતા સળગતો એક દીવડો સારો. બહારના માગેલા હજારો દીવડા કરતાં આત્માનું એક પ્રકાશ કિરણ મેળવવું એ જ શ્રેષ્ઠ છે કે જે પ્રકાશ કિરણ વડે જીવન અને મરણ વચ્ચેના ભેદને સમજી દેહબદ્ધનથી મુક્ત બની શકીએ અને દેહ-દ્વારા થતાં કર્મથી નિર્મય બની શકીએ.

એક વિદ્યાર્થી તક્ષાશિલા લણવા જતો હતો. વિદાય આપતાં માનુ હૈયું ભરાઈ ગયું પણ મંગલ પ્રયાણ સમયે આંસુ ન પડે તેની ખુબ સાવચેતી રાખીને કહ્યું, બેટા ? વિદાય આપતાં માઝં હૈયું હાથ નથી રહેતું, પરંતુ માતા ને પુત્રને મમતાથી ખાંધીને લણવા ન દે તો એ મા વૈરી કે શત્રુ બની જાય છે “મારો દીકરો” કરીને બાળકનું તથા પોતાનું જીવન બરબાદ કરવું ન જોઈએ એટલે આત્મવિકાસ માટે જવાની રજા આપું છું, પરંતુ અંતે તો હું પણ મા છું માટે દીકરા ! મારી એક વાત માનીશ ?

વિદ્યાર્થીએ કહ્યું હા મા જરૂર માનીશ.

દીકરાના જવાબથી રાજી થતાં માએ કહ્યું. દીકરા ? એ વાતનું ધ્યાન રાખજે ? પેલી વાત એ કે કદી જીવું ન બોલીશ. અને બીજી એ કે પાપ સિવાય કોઈથી ડરીશ નહિ. દોઢો ભૂત-પ્રેતની નિર્બંજ વાતો કરે છતાં તારું મન નિર્બંજ બના-

.....
 વીશ નહિ. માનવ કરતાં આ જગતમાં કોઈ મોટું છે નહિ. માનવી આગળ દેવો પણ વામણ છે. માનવીના તપ આગળ ઇંદ્રાસનો પણ ધુન્ને છે. દેવો પણ કંપી ઉઠે છે અને નાશ-ભાગ કરે છે. આવી ઉચ્ચતપની શક્તિ દીકરા ! માનવમાં જ પડેલી છે માનવ પોતાની શક્તિ ખીલવવા ખેંસે છે, ત્યારે વિશ્વ આખું ચરચરી ઉઠે છે.

મહાન ખનાવ સર્જાયેલો આવો માનવ કોઈથી ડરતો ફરે, એ કેમ સહેવાય ! બેટા ! તું પણ માનવ છે એટલે આ દુનિયામાં પાપ સિવાય કોઈથી ડરીશ નહિ અને સદા સાચું બોલજે ? માના વચનો હૈયાના સિંહાસને સ્થાપી, માના ઝરણામાં વંદન કરી દીકરો ચાલી નીકળ્યો.

વિદ્યાર્થી નદી-નાળા, ગીરી-કંદરા, ગામને શહેર વટાવતો આગળ ને આગળ ચાલ્યો જાય છે હજી તો વનની વાટે હતો. ત્યાં માર્ગમાં સાત ચોરોનું જુથ મધ્યું. વિદ્યાર્થીને પકડ્યો, નજરે ચડ્યું તે લઈ લીધું, પછી પૂછ્યું અડ્યા ? હવે કંઈ બાકી છે ! પેલા બાળકે કહ્યું, ના ચોર લોકો આપ્યું તે લઈને ચાલતા થયા.

ચોરો ઘોરેક દર ગયા. ત્યાં પેલા વિદ્યાર્થીને યાદ આવ્યું. અરે ! હું તો જુદું બોલ્યો ! મેં કત્તું કે મારી પાંદે કંઈ નથી, પણ અરી રીતે ઘાતું છે. મારી માએ વિનાય વખતે ઉનના ડગલામા મીવી આપેલ ચાલીંગ મેનામરોરો છે અને મે નો જોમને ના પાડી હવે મું ગયો ! માનું વચન હજી તો મુઝ્યું નથી હજી નામું છે.

ત્યાં તો હું મોટું જીઠાણું ચલાવું છું. મારાથી આ નહિ
 બને. અને માની આજ્ઞા પર પણ નહિ મૂકાય. ચાલ ?
 તેમની પાસે જાઉં અને માફી માંગું. સત્ય વાત જણાવી
 દઉં. હજી તો તે નજીક જ હશે.

તરત વિદ્યાર્થી દોડ્યો. અરે! ભાઈઓ ઉભા રહો! ઉભા રહો !
 એમ બુમ પાડવા લાગ્યો ચોર થ બચા. આ ભાઈ! કહેનાર
 આપણને કેણુ મળ્યો. જ્યાં ગાળ દે, ભાડે, ત્યાં વળી
 ભાઈ શબ્દ કેવો ! માટે જરૂર છોકરાએ પકડાવવાનો પેંતરો
 રચ્યો જણાય છે. આમ સમજી ચોરો તો મુઠ્ઠીવાળીને નાઠા.
 આગળ ચોર પાછળ વિદ્યાર્થી. એ બુમો પાડતો જાય છે. અરે
 ભાઈઓ ! ઉભા રહો ! મારે તમને કંઈક આપવું છે.

આમ ધણે દૂર ગયા પછી ચોરોએ પાછળ જોયું.
 એકલા બાળકને જોતાં ઉભા રહ્યા અને પૂછ્યું કેમ શું છે ?
 વિદ્યાર્થીએ કહ્યું. કે તમે મને પૂછ્યું હતું કે હવે તારી
 પાસે કંઈ છે ? મેં એ વખતે ના કહી, એ મારી ભુલ
 હતી. હજી મારી પાસે આ ચાલીશ સુવર્ણ મુદ્દાઓ છે.
 મારી માએ ઉનના ડગલામાં સીવીને આપેલી છે એ આ
 રહી લઈ લો ?

ચોરો તો આશ્ચર્યથી થીજી જ ગયા. હે ? એલા
 તુ ચાલીશ સુવર્ણમુદ્દાઓ, આપવા આવ્યો છે. અને તે
 પણ સામે ચાલીને ! તું પણ ખરો છે ! વિદ્યાર્થીએ કહ્યું હું
 જ્યારે ઘેરથી ભણવા નીકળ્યો ત્યારે મારી માએ કહેલ કે
 તું જુહું બોલીશ નહિ. તો શું મારી માના વચન કરતાં

આ સોનામહોર વધારે છે ! આ સોનામહોર આપતાં પણ મારી માનું વચન પાળી શકાય તો પણ મારે મન ઘણું છે.

પેલા ચોરો તો આભા જ બની ગયા. જેને માટે દુનીયા વલખા મારે છે. જેના ચળકાટ પાછળ માનવ તરફ છે. જેને લેવા અંધારી રીતે આવા નિર્દોષને લુટવા નીકળીયે છીયે. એવી સોનામહોરો માતાના વચન ખાતર, આ છોકરો લુટાવી દે છે.

ચોરે બાળકને પૂછ્યું એટલા ? તને અમારી બીક નથી લાગતી ? અમારાથી તું ડરતો નથી ? વિદ્યાર્થીએ કહ્યું. મારી માએ એક બીજી વાત પણ કહી છે. કે પાપ સિવાય બીજા કશાયથી તું ડરીશ નહિ. એટલે હું પાપ સિવાય કશાયથી ડરતો નથી. તમેય માણસ છો. તમને ય હાથ-પગ છે તમે કહી કરીને શું કરવાના ? કદાચ મારી નાંખો પણ એથી મારા આત્માને શું નુકશાન થવાનું ? પણ જો મારામાં પાપ આવે તો મને મોટું નુકશાન થાય.

આ માબળાને ચોર લોકોના દીલ પીગળી ગયા. પંથર મટી મીણ થઈ ગયા. એમને ઘણું કે આપણી ચોનેર ધાક છતાં આ નાનકડો છોકરો જરાય બીક રાખ્યા સિવાય કેવું મીઠું બોલે છે આ છોકરો કેવો નીડર છે. એ બધા એકલા પાપમા જ જુએ છે તો પછી આપણે શા માટે પાપ કરવા ? એટલે ચોરોએ છોકરાને કહ્યું. તારી ચાલીજ સોનામહોર તારી પાને રહેવા દે' અને કહે કે તું કયા બધા છે બાઈ !

.....

વિદ્યાર્થીએ કહ્યું. તક્ષશિલા લણવા. ચોરોએ કહ્યું ચાલ !
 અમે તને મૂકવા આવીએ છીએ ચોરો મૂકવા ગયા. તક્ષશિલા
 પહોંચ્યા સાતેય જણાએ આચાર્યના ચરણમા વદન કર્યા.
 ને આંખમા આંસુ લાવીને કહ્યું. તમારી વિદ્યાપીઠમાં લણવા
 આવનાર આ વિદ્યાર્થીએ અમારા દીલ જીતી લીધા છે.
 અમારી આખ એણે ઉઘાડી નાખી છે આપ અમને જ્ઞાન
 આપો ? અમને સાચા માનવ બનાવો ? અમે તો અજ્ઞાન-
 દશામાં ઢોર જેવા બની ગયા છીએ. આપના વિદ્યાર્થીએ
 માનવતાનો પ્રથમ પાઠ તો અમને લણાવ્યો છે આગળના
 પાઠ આપ લણાવો ? અને આ સાતેય ચોરે અંતે તક્ષશિલાના
 રખેવાળ બની ગયા આ ચોરને માનવતાનો પાઠ લણાવનાર
 વિદ્યાર્થીનું નામ હતું અભયકુમાર.

લૌતિક જ્ઞાન પદાર્થોને પોતાના માને છે. આત્મજ્ઞાન
 પદાર્થને પરાયા માને છે. લૌતિક જ્ઞાનથી પ્રાપ્ત થયેલ
 સાધનો બંધનભૂત બને છે. જ્યારે આત્મજ્ઞાનથી પ્રાપ્ત
 થયેલ સાધનો બંધનમાંથી મુક્ત બનાવે છે આવું જ્ઞાન
 એ જ સમ્યક્જ્ઞાન આ જ જ્ઞાન માનવને નિર્ભય અને નિર્મળ
 બનાવે છે.

જ્ઞાનતા બે પ્રકારો છે. એક વિષય પ્રતિલાસ એટલે
 પદાર્થોને સ્પર્શતું જ્ઞાન. બીજું આત્માને સ્પર્શતું જ્ઞાન. પહેલું
 વિષયોને સ્પર્શતું જ્ઞાન તો લાડે પણ મળે સફલ-કેલેજમાં
 પણ મળે. પણ આત્મસ્પર્શી જ્ઞાન લાડે નથી મળતું. એ
 માટે અંદર ડુળકી મારવી પડે છે. પોતાને જાણવો પડે છે.

.....

‘તું કોણ છે? તો કહે હું ચોરની પદ્મીનો સ્વામી છું’ ‘તારા પિતા ક્યાં છે?’ તો ચોરે કહ્યું. એ બીમાર છે અને અત્યારે પદ્મીમાં છે. રાજાએ કહ્યું, મને પદ્મીમાં લઈ જા? ચોરનો રાજા એને પદ્મીમાં લઈ ગયો. રાજાએ પદ્મીપતિને પૂછ્યું. ‘આ છોકરો કોનો છે?’ પદ્મીપતિએ કહ્યું. ‘એ મારો પુત્ર છે’ રાજાએ કહ્યું, એ ‘તમારો પુત્ર છે, પણ મને અનુલવ એવો થાય છે કે જાણે એ ‘મારો જ પુત્ર’ ન હોય.

પદ્મીપતિએ પૂછ્યું. ‘તમે કોણ છો?’ રાજાએ કહ્યું. ‘હું વૈશાલીનો રાજા છું’ પદ્મીપતિની આંખો ભીની થઈ એણે કહ્યું, વાત સાચી છે. આજથી પંદરવર્ષ ઉપર જ્યારે હું તમારી નગરીમાં હુટ ચલાવવા આવ્યો હતો, ત્યારે એ હુટમાં આ સુંદર રાજકુમારને પણ ઉઠાવી લાવ્યો હતો. કારણ મને સંતાન ન હતું. મેં એને મારા પુત્રની ભાવનાથી કેળવ્યો. એ મારે મન પુત્ર છે. એને મન હું પિતા છું; પરંતુ આજે સાચા પુત્ર અને સાચા પિતાનું મીલન થયું.

રાજાએ નમ્રતાથી કહ્યું. મારી રાજગારી ખાલી છે. અને મારે પણ આ જ એકનો એક પુત્ર છે. એને હવે હું હું નહિ છું. પેલા પદ્મીપતિએ હર્ષથી કહ્યું ઘણી મારી વાત કે કારણ મારો પુત્ર અને તમારો પુત્ર એક જ છે અને હવે એ ચોરને બદલે રાજા થાય છે એ જ શ્રેષ્ઠ છે. રાજા એને લઈ ગયો. ધામધૂમથી નગર પ્રવેશ કરાવ્યો. સારા

દિવસે રાજ્યાલિષેક કર્યો. એ દિવસથી એ રાજા ગયો.

અહિં રાજકુમાર થવું નથી પડ્યું. રાજકુમાર તો હતો જ. એને જાણ ન હતી. હવે જાણ થઈ કે હું રાજકુમાર છું. આજ મુઘી એ ભ્રમણમા હતો. હવે જાણ થતાં લોકોના ઘરમાં ઘુસી લુટતો નથી. એ હવે કહે છે, કે આ આખું રાજ્ય માફ છે. આનો સ્વામી હું જ છું. કારણ એને જાણપણું થયું. એ ને અવગોધ થયો. એને જ્ઞાન થયું. અર્થાત્ એમ જ કહેને કે એને એના સાચા સ્વરૂપનું જ્ઞાન થયું. જે સમયે એને જ્ઞાન થયું એ જ સમયે એ સ્વામિત્વ લોગવે છે. રાજ્યના લોકોને આજ્ઞા કરી કદી શકે છે કે હવે હું રાધિજરાજનું ગૌરવ અનુભવી શકું છું. જે અંધારામાં ચોરે વૃત્તિથી આવતો જતો હતો, તે હવે સ્વામી થઈ હુકુમ કરી શકે છે.

આપણે પણ એટલું જ જાણી લેવાનું છે કે હું આત્માની અનંત સમૃદ્ધિનો સ્વામી છું. હું પરમાત્મ સ્વરૂપ છું. પણ આપણે વિષયોના અંધારામાં અટવાવું નહિ પડે. આપણે જો પોતે જ પોતાને પાપી. માન્યા કરવાના. તો પાપીની જેમ જ જીવવાના ને? જે પોતાને ચોર માને એ ચોરી જ કરે ને? જીજ્ઞું શું કરે?

આપણને આપણા સ્વરૂપનું વિસ્મરણ થયું છે, આ વિસ્મરણે જ માણસને ઘણો નીચે ઉતારી દીધો છે. કે ચોરની જેમ આજે વર્તન કરે છે. જે ખરી રીતે સમ્રાટ છે. એ વાત જ વિસરાઈ ગઈ છે. જેથી બહારના સાધનમાં

શું ગાળાઈ રહ્યો છે. દાસત્વ અનુભવી રહ્યો છે. બહારની માંગી લીધેલી ભાડુતી ચીજને પોતાની માની બેઠો છે. જે અંદરની નિર્બળતા છે.

માગીને લાબ્યો હોય એ માણસ હૃદયથી મનથી વ્યક્તિત્વથી અને વચનથી દીન બની જાય છે. વળી જે ઉછીના દાગીના પોતાના નથી તે સાચવવા માટે માણસ લાચાર બને છે, કારણ કે જેના એ અંલકાર છે, એનો એના ઉપર ઉપકાર છે.

આવા દાગીનાથી કદાચ દેહ દીપશે, પણ અંદર દીનતા વધશે લોકો બહારથી કદાચ વાહ વાહ કહેશે, પણ અંદર પરવશ બનતો જાય છે. અને અંદરનું તેજ ધીમે ધીમે નષ્ટ થતું જાય છે. અને પર તત્વ નીચે ઢળાતો જાય છે.

જ્યાં સુધી આત્મદશા નથી ત્યાં સુધી તમે ગમે તે પ્રવૃત્તિ કરો, ગમે તેટલું આચારણુ કરો, છતાં તે બધું બાહ્ય છે. ઉપર ઉપરનું છે. પરોપાધિરૂપ છે. માંગી લીધેલા દાગીના છે. એક જાતનો સોજો છે. અને સોજો એ તંદુરસ્તીની નિશાની નથી. જે બહારના સોજાથી માંદગી વધારવી, એ કરનાં પાનળા બની મશકત બનવું શું ખોટું છે !

પરોપાધિનું-બાહ્ય મંત્રવનું દુઃખ એ જ છે, કે જે બહારથી દેખાય માટે પણ અંદર નબળો બનતો જાય છે. આથી એની મરખામતી માન્ય સાથે કરવામાં આવે છે. જો મરખામતીને માન્ય આવ્યા હોય તો મરમ અને જાતે દેખાય, આપણને એમ જ લાગે કે આ દેવો તંદુરસ્ત બની

ગયો છે ! મસ્ત બન્યો છે ! પણ એ તો સોજે છે, કમતાકા-
તની નિશાની છે. અવસ્થતાનું લક્ષણ છે. સોબાવાળો સરસ
ઢેખાય છે, પણ સ્વસ્થ તો નહિ જ. સરસ અને સ્થસ્થતામા
આટલો ફેર છે, પદોપાધિ સરસ છે, પણ સ્વસ્થ નથી. જ્ઞાનીઓ
કહે છે કે તું સરસ ઢેખાવા કરતાં સ્વસ્થ બની જા ! તું જો
સ્વસ્થ હૃદય તો સરસપણું આવી જશે, સ્વસ્થતા વિનાનો
માનવી સુંદર વસ્ત્ર પહેરે, સુંદર અલંકારો ધારણ કરે,
સુગંધિત દ્રવ્યોનો ઉપયોગ કરે, પણ જ્યાં અંદર જ
ખીમાર છે. ત્યાં સુધી મુખ ઉપર તાજગી, મનમા ઉદલાસ
અને અંગે અગમા ઉત્સાહ પ્રગટવો જોઈએ, તે નહિ પ્રગટે

તો જે વસ્તુથી આપણા આત્માને લાચારી લોગવવી
પડે, આત્મશક્તિનો હ્રાસ થતો જાય, તથા વસ્તુ મળવાથી
આત્મા સમૃદ્ધ થવાને બદલે આત્મા નિર્બળ બનતો જાય,
એ બીજી વસ્તુ ‘પદોપાધિ’ છે. માંગી લીધેલી ચિંતા છે.
આ વાત જો બરાબર સમજાઈ જાય, તો સત્તા માટેનું,
સંપત્તિ માટેનું અને સાધન માટેનું જે પ્રલોભન છે. તથા
પદવી અને સ્થાન માટેનું જે આકર્ષણ છે, તે જરૂર નીકળી
જાય. અને જીવન આરિસા જેવું સ્વચ્છ બની જાય.

તમે જાણો છો ! આરિસા સામે રહેલ વસ્તુનું કાચ
સ્વાગત કરે છે, પણ સ્વીકાર નથી કરતો. સામે ઉભેલ
વસ્તુનું નિર્માતૃલાવે પ્રતિબિંબ ઝીલે છે. તેમ આરિસો
આપણને જીવનનું દષ્ટિબિંદુ આપે છે તમે મારા જેવા
આદર્શરૂપ બની જાવ ! જે માણસ સ્વાગત નથી કરતો અને
સ્વીકાર કરે છે, તે મુક્ત થવાને બદલે બધાઈ જાય છે.

સ્વીકાર કોઈનો ય ન કરો ? સ્વાગત સૌ કોઈનું કરો ? સંપત્તિ આવે તો આવવા દો ? સત્તા આવે તો આવવા દો ? માન કે અપમાન આવે તો આવવા દો ? ગમે તે આવે તો ભલે આવે. આવે છે તો સ્વાગત છે. ચાલી જાય તો સ્વસ્થતા છે.

નદીનો સ્વભાવ વહેવાનો છે, તેને વહેવા દો ! પણ એમાં તણાઈ ન જવાય, ડુબી ન જવાય, એ જ જોવાનું છે. એમ જીવનનો સ્વભાવ વહેવાનો છે, એને વહેવા દો ! પણ પુણ્ય-પાપથી આવતા સાધનોમાં તણાઈ જવાય કે ડુબી ન જવાય એ જ વિચારવાનું છે. જેથી પરોપાધિથી ખચી જીવન સ્વચ્છ અને સ્વસ્થ રહી શકે.

આપણે જન્મથી જ સ્વચ્છ અને સ્વસ્થ છીએ. પરમાત્મા સ્વરૂપ જ છીએ. સામાન્ય લોકોકિત પણ છે, કે જે ઘણીવાર આપણે જોલતા હોઈએ છીએ. ‘જીવ તે શીવ’ ‘આત્મા તે પરમાત્મા’ અને ‘ખુદ તે ખુદા’ આ લોક કહેવતો આપણી શક્તિનું દર્શન કરાવે છે. આવું સ્વશક્તિનું દર્શન થઈ જાય, તો તમે જ રાજકુમાર છો. માત્ર તમે જાણી લો ! જે ઘડીએ તમે જાણી લીધું તે જ ઘડીએ તમે હુકમ કરવા મંડી જશો. પછી તમારી ચોરવૃત્તિઓરૂપ પરોપાધિનો સ્વીકાર નીકળી જશે. આ શક્તિનું દર્શન એ જ સમ્યક્ જ્ઞાન અને એ આવું સમ્યક્જ્ઞાનરૂપ આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ એ જ જીવનનો દેતૂ છે.

એકાન્તતા અને સ્વચ્છતા જોવાનું જાય, વિશ્વને ભુલી જાય, તે જ આ મહાજ્ઞાનનો કેવલજ્ઞાનનો પાયો છે જેણે ખુબ પાપ

.....

કર્ચા હોય, કષાયોથી ભરપૂર હોય, છતાંય આત્મ સમજણના બળે કેવલજ્ઞાન પામ્યા છે. આવું દૃષ્ટાંત દઢપ્રહારીનું છે. જેણે બ્રહ્મહત્યા-સ્ત્રીહત્યા-બાલહત્યા અને ગૌહત્યા એકી સાથે કરેલ, આ ચારે જણને મારીને નરકનો અધિકારી બન્યો હતો. છતાં તે આત્મજાગૃતિના બળે, આત્મજ્ઞાન પામી મુક્તિને પામનારો બન્યો છે.

આ દઢપ્રહારી એક બ્રાહ્મણનો પુત્ર હતો. નાનપણથી જ તોફાની અને ઉપદ્રવી હતો. જેથી માબાપે કટાણીને કાઢી મૂક્યો હતો. શરીરથી સશક્ત, મજબુત બાધાવાળો, ઉંચો અને મજબુત એવો દઢપ્રહારી ફરતો ફરતો જંગલમાં ચાલ્યો જાય છે. ત્યાં ચોરનો સરદાર એવા પદ્મીપતિએ જોયો. પદ્મીપતિએ પૂછ્યું, તું ક્યાં જાય છે? તારે શું જોઈયે છીયે? દઢપ્રહારીએ કહ્યું, મારે આશ્રય જોઈયે છીયે. માત્ર એક આધાર શોધું છું. આધાર અને આશ્રય મળશે ત્યાં જઈશ.

પદ્મીપતિએ એના દેહનો બાધો, ખમીરવંતી કાયા જોઈ પોતાને ત્યાં સાથે રાખી લીધો. એને પોતાના ધધામાં આવ્યા નીહર અને સશક્ત માણસની જરૂર હતી, હુટકાટ મારામારી ને ચોરી એ જ જેનો ધધો હતો. એને તો આવો માણસ ખુબ જ કામમાં આવે. જેને જેવો જોઈતો હતો, તેવો તેને મળી ગયો. સૌને સૌના અનુકૂલ મળી રહે છે. અક્ષીણીયાના ચોરે અક્ષીણીયાઓ મળી રહે. દાક્ષીણીયાના પીડામાં દાક્ષીણીયા મળી રહે. જાનીઓના દરબારમાં જાનીઓ મળો

જાય છે. અને લકતોને પોતાના જેવા લકતો જડી જાય છે.

તો પદ્મીપતિને જરૂર હતી, એવો માણસ દઢપ્રહારી મળી ગયો. પ્રકૃતિ પ્રમાણે માણસને માણસ મળી જાય, એમનો મેળ પણ ખેંચી જાય, એવા સંજોગો ઉભા થાય છે. પ્રકૃતિ સંજોગો ઉભા કરે છે. જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે પ્રકૃતિ બદલો? સંજોગો આપોઆપ બદલાઈ જશે. પ્રકૃતિ વિકૃત હશે તો સંજોગો પણ એવા જ ઉભા થશે તાણાવાણા બદલો તો કપડું સાફ બનશે, પરંતુ મૂળમાં જ ખામીઓ હશે, તો એમાથી ઉત્પત્તિનારી વસ્તુઓ પણ ખામીવાળી ઉત્પન્ન થશે. મૂળમાં જો ખામી નહિ હોય, તો વસ્તુઓ પણ ખામી રાહત ઉત્પન્ન થશે,

દઢપ્રહારી પદ્મીપતિ સાથે રહે છે. ચોરી કરવી, લુટફાટ ચલાવવી, મારામારી કરવી, એ જ એનો ધધો થઈ પડ્યો પ્રચલ મજબુત ખાંધો, જળરી તાકાત, સામનો કરે કે પ્રહાર કરે, તેનો ભુકડો બોલાવી દે. એનો ઘા કદીય નિષ્ફળ ન જ જાય, એટલે લોકો એને દઢપ્રહારી કહેતા.

દિવસો જતાં પદ્મીપતિ મૃત્યુ પામ્યો. આખી ટોળીનો સરદાર દ્રઢપ્રહારી બન્યો.

એકવખત એક ગામમાં એ ટોળીમાથે ચોરી કરવા ગયો. કશુંય મર્યું નહિ મહેનત કરીને બધાયથાકયા હતા, એટલે બુધ પણ બુધ સાગી હતી દરપટ રીતે એના માણસોને ખાવાનું શોધી લાવવા કશું

આ ગામમાં એક પ્રાદ્યુર રો એને પંચસાત બાળકો હતા પ્રથમ કંઈપણ માથાન નહિ અનાજ પણ મળે નહિ. જેમ

તેમ દિવસો વિતાવે. માંગી લાવીને પૂરું કરે. તેને જુદા જુદા ઘરેથી દુધ-સાકર ને ચોખા લાવી ખીર બનાવેલ.

આ બાજુ બાળકો રાહ જોયા કરે, ક્યારે તૈયાર થાય અને ખાવા મંડીયે. તૈયાર થતી ખીર ખાવા બાળકે કુંડાણ વળી ખીર ખાવાની રાહ જોતા બેઠાં છે. બ્રાહ્મણે ખીર તૈયાર કરી, બાળકોને કહ્યું, કે હું નદીએ નાહી આવું પછી તમને ખીર ખાવા આપું. એમ કહી બ્રાહ્મણ નાહવા ગયો.

ખીજુ બાજુ એના માણસો સાથે દ્વંદ્વપ્રહારી ઘરમાં દાખલ થયો. એ ભુખ્યો હતો. ખીરનું વાસણ ઉપાડી લીધું. આ જોઈ બાળકો રાડારોડ કરવા લાગ્યાં, અને બહાર જઈ એમના બાપને કહ્યું, બ્રાહ્મણ દરવાજા પરનો લોખંડનો ભુંગળા લઈને અંદર આવ્યો. દ્વંદ્વપ્રહારીએ બ્રાહ્મણને આવતા જોયો. મારો વિરોધ કરનાર આ મગતરું કેાણ ! એમ ક્રોધમાં તલવારનો એક ઝાટકો બ્રાહ્મણને માર્યો, અને બ્રાહ્મણ ત્યાં જ ખલાસ થઈ ગયો.

આ ધમાલમાં બ્રાહ્મણની સહર્ગ પત્ની ઘરમાંથી આવી વચ્ચે પડી, તેને પણ પ્રહાર કર્યો. બાઈ મૃત્યુ પામી. અને ગર્જાનું બાળક પણ તરફડી મૃત્યુ પામ્યું. ક્રોધના આવેશમાં દ્વંદ્વપ્રહારી બહાર નીકળ્યો આંગણમાં ગાય ઊભી હતી ગાયને સંજ્ઞા આવી કે આ માલીકનો દુસ્ત્રમન છે. તે શીંગડા ઉછાળી દ્વંદ્વપ્રહારીને મારવા દોડી. દ્વંદ્વપ્રહારીએ તેને પણ તલવારથી મારી નાંખી. આમ ક્રોધના આવેશમાં તેને ચાર હત્યાઓ કરી.

ક્રોધ આવે છે, ત્યારે લાનસાન રહેતું નથી. બુદ્ધિ બહિર મારી જાય છે. ન કરવાના કામો થાય છે. જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે તું ક્રોધ કર? પણ કોના પર? ક્રોધ ઉપર ક્રોધ કર? એને હટાવ ? એને જીત !

આ હૃત્યાકાંડથી બાળકો કંઈ આકંઠ કરવા લાગ્યા. મા મા કહીને રડારોડ કરવા લાગ્યા. ચાર ચાર મૃતદેહ, તરફડતો ગર્ભ અને બાળકનું આકંઠ લયું. રૂદન આ દશ્ય જોઈને દૃઢપ્રહારીના હાથમાંથી તલવાર પડી ગઈ. ખુબ પશ્ચાતાપ થવા લાગ્યો. જીવ બળવા માંડ્યો. હાય ! હાય ! મારાથી આ શું થઈ ગયું ! મન તરફડવા લાગ્યું. સમગ્ર દેહમાં અજંપો વ્યાપી રહ્યો.

બળું બળું કરતો દૃઢપ્રહારી ગામ બહાર દોડ્યો. એક વૃક્ષ નીચે તેણે એક મુનિને જોયા. મુનિની પાસે ગયો. આંસુ વહાવતો એના ચરણમાં ઢળી પડ્યો. કહેવા લાગ્યો, પ્રભુ મને બચાવો ! આ પાપીને ઉગારો ! મેં મહાપાપ આચર્યું છે. અને અનુતાપથી સળગી રહ્યો છું. રાત્રે રાત્રે બળી રહ્યો છું. મને દૃષ્ટ કરીને તારો ! ડોઈ ઉદ્ધારનો રસ્તો બતાવો ! આમ બોલતો મુનિના ચરણમાં પડી તરફડવા લાગ્યો.

મુનિએ જોયું કે પશ્ચાતાપનો અગ્નિ એને બાળી રહ્યો છે એના પાપનો એને માથો પશ્ચાતાપ થાય છે. એને આત્માત્મન આપ્યું ને કમ્પું, કે તું પવિત્રધારણ

.....

કર ? પ્રાયશ્ચિત કર ? તારૂં પાપ દૂર થશે. કાળજે ઠંડક વળશે.

દેવપ્રહારી સંયમનો સ્વીકાર કરે છે ને પ્રતિજ્ઞા લે છે. જ્યાં સુધી મને મારી હત્યા યાદ રહે, ત્યાં સુધી આહાર પાણી ન કરવા. ગામ બહાર આત્મ ચિંતનમાં ધ્યાન-મગ્ન બને છે. ગામલોકો આ ખૂની છે એમ કહેતાં ગાળો દે છે. કોઈક પથ્થર મારે છે. કોઈક લાકડી મારે છે આ બધુય સહન કરે છે. એનામાં ઘા મારવાની તાકાત છે, છતાં આત્મમંથન કરે છે. તેં ઘા માર્યા તો તું ઘા સહી લે ? તે ખીજાને ઘા મારતા નથી, પણ મન પર ઘા કરે છે. તું એને જ લાયક છે. ઠીક થયું, ભલે પથ્થરા વાગ્યા. આમ મનને મારી રહ્યો છે. આત્માનું દમન કરી રહ્યો છે. એનો આત્મા અંતરદશામાં રમવા લાગ્યો. બાહિરદશા બુલાઈ ગઈ. ઘા ખાય છે પણ અંતર મસ્ત છે. આત્મપ્રતિતિનો આનંદ થયો. આનંદનો યોગ સાધ્યો, ને કેવળજ્ઞાનનો પ્રકાશ છવાઈ ગયો.

છવનના સ્વભાવનું આવું જ્ઞાન આવી જાય, પછી ગમે ત્યાં રહો. ગમે ત્યાં બેસો. ગમે ત્યાં અનુભવ કરો. પણ તેમને એમ જ થાય કે મારામાં એક આત્મા બેઠો છે. જે બાહ્ય સાધનથી પર છે. જેને સાધન સાથે લેવા દેવા નથી. તે આ સંસારની રંગશાળાનો એક પ્રેક્ષક જ છે. એ અન તકાળથી આવ્યો છે અને જેનો પ્રવાસ અંતે મોક્ષમાં જ પૂરો થવાનો છે

જ્યાં સુધી આ આત્મા જીવન મુક્ત ન બને, ત્યાં સુધી જન્મ લેવો પડે છે. દેહ ધારણ કરવો પડે છે. આ બધુંય કર્મસત્તાને લીધે જ થયા કરે છે, એમ સમજે છે. આવી જે સાચી આત્માની જાગૃતિ જેમ જેમ આવતી જાય, તેમ તેમ આત્માનો આનંદ, આત્માનું સુખ વધતું જ જાય છે. આત્મા શાંતિથી સમૃદ્ધ બનતો જાય છે. પછી એને સંસારના દુઃખો આવે છતાં નડતાં નથી. પાણીમાં જેમ પથ્થર પડે, ખાડો પડે અને થોડી ફાણમાં મટી જાય. એવી જ એની અવસ્થા છે. એ સમજે છે કે દેહ જે કર્મબંધન બાધ્યા છે, તે પૂર્વજન્મના હોય કે આ જન્મના હોય, એ કર્મને આધીન આ બધાય બનાવો બને છે,

આપણે પણ જો આવો સ્વભાવ-આત્મદશાનો આત્મશ્રીનો અનુભવ કરી શકીએ, તો આ સંસારના બનતાં બધાય બનાવોમાં જેમ પાણીમાં પથ્થર પડે, ખાડો પડે અને તરત પૂરાય જાય છે, તેમ સહજ અવસ્થાનો અનુભવ માણી ભવસાગર પાર કરી, આત્મ પૂર્ણતાને પથે પહોંચી જાય છે.

અંતે એટલું જ જણાવવાનું, કે દુઃખદારી જેવા નરકના અધિકારી યોગ્ય મહાપાપના આચરણો કરવા છતાં, આત્માની અમજાત મજાતાં, શુભ ભાવનાથી કેવું પરિવર્તન થઈ ગયું અને જીવન પૂર્ણમુક્ત બની ગયું.

જેમ દુઃખદારી 'દુઃ' કોણ' એ વિચારગુણી ભાવનાનું રૂપ ન્તર કરે, પૂર્ણમુક્ત બની ગયા તેમ આપણે પણ અન્ન-વરૂપની વિચારગુણી, દેહમા વસના આત્માનું પૂર્ણ રૂપ ન્તર પૂર્ણ પરમાત્મામાં થઈ જાય એજ માર્ગદર્શન.

આત્મ રમણતા

દર્શન એટલે આત્માની ઝાંખી. જ્ઞાન એટલે આત્માની સમજણ અને ચરિત્ર એટલે આત્માની રમણતા. આમાં દર્શન અને જ્ઞાન અંગે પૂર્વે જણાવી ગયા છીએ. આને ચારિત્રનો વિચાર કરીએ, જ્યાં આત્મની પૂર્ણતાની તૃપ્તિ ત્યાં પ્રાપ્તિ રહેતી નથી. વસ્તુની ન્યુનતા જણાતી નથી.

એક બગીચો છે. સુંદર પુષ્પો ખીલ્યા છે. તેની સુવાસ આરે બાજુ મહેકે છે. ભ્રમર સુવાસથી જેંચાઇને ત્યાં આવે છે ભ્રમરને સુવાસની ઝાંખી થવી-ફૂલી થવી એનું નામ 'દર્શન'. પછી ભ્રમર સુવાસ આરે છે, એ તરફ ઉડતો ઉડતો આવે છે. આમાં સુવાસિત પુષ્પ ક્યાં છે. એ ભ્રમર શોધી કાઢે છે, એનું નામ 'જ્ઞાન'. પુષ્પ ઉપર પરિમલનો રસ ચૂસવા જેસી જાય છે. હવે નથી ઉડવાનું, નથી શુભન કરવાનું, માત્ર રસની જ મગ્નતા છે. મગ્નતા-રમણતા એનું નામ 'ચારિત્ર'.

પરમાત્મા પ્રત્યેની શ્રદ્ધા એટલે 'હું' તેનો જ છું.' પરમાત્માને જોયા, તેનું જ્ઞાન થયું, એટલે એ કહે કે 'હું' તારો જ છું.' પરમાત્મામાં જે શુભો છે તે બધાય પોતાનામાં છે એવો પ્રત્યક્ષ અનુભવ થયો, એટલે આત્મરમણતામાં એ કહે કે 'તું' એ જ હું છું.'

કોઈ ગામની કન્યાના વિવાહ થયા. કન્યાએ યુવકને

જેથી નથી, ત્યારે સખીઓને વાત નીકળતા કહે કે ‘હું’ તેની જ છું.’ પછી યુવક, જેથી-જાણ્યો એટલે એ કહે કે ‘હું’ તારી જ છું’ લગ્ન થયા બાદ ઘરની સ્વામિની બનતા એ કહે કે ‘તું’ એ જ હું છું.’ હવે તું અને હું જુદા નથી. આવી ઐક્યતાનો અનુભવ થવો તે આત્મરમણતા ચારિત્ર છે. આત્માની જ્યાં આવી પૂર્ણતાની પ્રાપ્તિ, ત્યાં મારા-તારાની જુદાઈ કે વસ્તુની ન્યૂનતા નથી જણાતી.

જેની નજર આત્મસામ્રાજ્ય તરફ છે. તેધૂળમાં વિસર્જન થનાર દેહની દુનીયામાં રાણેખરો? એટલું તો જરા વિચારો? કે-આત્મા દેહ છોડ્યા પછી સાથે શું લઈ જાય છે? આખી જીંદગીમાં આટલા આવ્યા, આડલા ગયા, આટલા મળ્યા, આટલા ખોયા. આવી ધુળની બાળરમતમાં જીવનપૂર્ણ થયું; પરંતું જે આધ્યાત્મિક ઝોળખ ન થઈ, સ્વતત્ત્વની પહેચાન ન થઈ, કે ‘હું’ કોણ?, આમાં મારું શું?, એ માટેનું જોઈતું જ્ઞાન ન મળ્યું, તો તમે આજે સંચય કરેલો છે, તે ખીજને માટે જ ને? તમે સંચય કરો છો. ભેગુ કરો છો. ને ખીજને આખીને ચાહ્યા જવ છો, પણ પોતાને માટે શું? એ વિચાર કરવા માટે આપણે ભેગા થયા છીએ.

મારું સ્વરૂપ શું? એનો અનુભવ નથી, એટલે જ માનવ માવન પાછળ દોટ દે છે. માથેનો મોઢા માનવને પરવશ કરી મૂકે છે. ચાલીવાર માથેની ભુખ તમે કરવા તે ધર્મસ્થાનોમાં અને આપુમનો પાસે આટાં મારતો ભાગ્ય છે. ત્યાં ધર્મ કર્મો દેવા છે, પરંતુ પોતાને માથેનો કેમ

મળે અને પોતાનું નામ કેમ આગળ આવે, તેનો અડકતરી રીતે વિચાર કરતો હોય છે.

સાધનોની કેટલી ભુખ છે ? નામનો કેટલો મોહ છે ? મૃત્યુશય્યા પર પડ્યો હોય, છતાં સાધન તરફ નજર રહે છે. એને નામ લઈને યોલાવશે કે તુરત આંખો ખોલશે. એ વખતે ઘરનું કે સ્વનું કોઈ યાદ નાહ આવે, પરંતુ જે પરદત્ત છે, એવા સાધનો અને નામ યાદ આવશે. આ બધું પાછળથી જ મળેલું છે ને? નામ પણ જન્મથી નથી લાગ્યો ને? અનામી હતો માટે નામ પાડેલું છે. બીજાએ આપેલું છે. ઉછીની વસ્તુ પર આટલો બધો મોહ શો ? આ માનવને બારદાનની વાતો ડરે છે; એને મેળવવા મથે છે, પણ માલને કોઈ પૂછતું જ નથી કે મારો માલ કયો.

મારે એ જ જણાવવાનું છે, કે તમે પ્રેક્ષક બનો ? પ્રેક્ષક તરીકે તમારો અધિકાર છે, નહિ કે નટ બનવાનો. બાહ્યસાધન પ્રત્યે પ્રેક્ષક જેટલો સુખી છે, એટલો દુનિયામાં બીજો કોઈ સુખી નથી. પ્રેક્ષક નાટકમાં આવે છે. બેસે છે. જુએ છે અને સમય પૂરો થતાં શ્વાના થાય છે. એને નથી પડદા સંકેલવાના કે નથી ગોઠવવાના. એને નથી સામાન ઉડાવવાનો કે નથી મુકવાનો. એ તો તટસ્થતાથી-સમલાવથી નાટક જ જુએ છે.

જે સાધક આત્મલક્ષી છે; તે સાધનને નથી જોતો. સાજનને-પરમાત્માને જ જુએ છે. એને નામથી નહિ પણ રામશી કામ છે. સાધનો આજ્યા જતાં એને નથી ઉઠેંગ કે

આવે. અને તેમાં હર્ષ કે શોક, સુખ કે દુઃખ, આનંદ કે ઉદ્વેગ કશુંય પામવા જેવું નથી એ સમજાશે.

ગાયે ઘાસ ખાધું, એના સુખથી લાળ અને શરીર-પિત્તાદિ દ્રવ્યોનું મિશ્રણ થયું. એમાંથી થોડા દ્રવ્યો છૂટાં પડ્યા એ 'દુધ' થયું, જે બહું સાફ દેખાય છે. એના પેંડા બરફી કે દુધપાક બનાવ્યો કે જે મીઠા લાગે છે. ગટરના ગાંઠા પાણીને ફિલ્ટર કરીને આપે, તે સાફ લાગે છે. આ બધાય પુદ્ગલના ખેલ છે. પુદ્ગલના પરિણામો છે.

એક રાત્રીએ પાટી ગોઠવી. અમુક માણસોને જમવા આમંત્ર્યા. સુંદર વાનગીઓ બનાવરાવી. જમનારે વાનગીઓની ખુબ પ્રશંસા કરી. માત્ર સુખદિ મંત્રી જ મૌન રહ્યા. મંત્રીને મૌન જોઈને પૂછ્યું, મંત્રીજી ! તમે કેમ કશુંય ખોલતાં નથી. મંત્રીને થયું કે રાત્રી પર દ્રવ્યના મે'હમાં છે. ચાલ આત્મભાન કરાવું ! સાચા મિત્રો એ જ છે કે હામાં હા ન કરે. પણ સત્યતાનું ભાન કરાવે. મંત્રીએ કહ્યું. મહારાજ ! આ તો 'પુદ્ગલના ખેલ' છે. એના વખાણુ શા ?

રાત્રીએ પૂછ્યું. આ વળી 'પુદ્ગલના ખેલ' શું ? જેને આત્મા શું ? દેહ શું ! કર્મ શું ! બંધન શું ! મોક્ષ શું ! પાપાનુ સ્વરૂપ શું ! એની સમજણ નથી, ત્યાં આવી આત્મજ્ઞાનની વાત સમજાય પણ ક્યાંથી ? મંત્રીએ કહ્યું. અવમરે વાત.

એક વખત ગાત્ર બદલાર કરવા ગયા. સાથે મંત્રી અને બીજા મંત્રીના દુગા નગર બદલાર એક ગટર હતી.

.....

એમાં દુર્ગા ધ મારતું પાણી વહેતું હતું. રાજા ત્યાંથી નીકળ્યા. બધાએ નાકે હુચો માર્યો, ને મુખ મચકોડી ચાલ્યા ગયા. પણ મંત્રીએ ન તો મુખ મરડ્યું કે ન તો નાકે કંપડું રાખ્યું.

આથી રાજાએ પૂછ્યું. કેમ મંત્રીજી ! તમને બદળો નથી આવતી ? મંત્રીએ કહ્યું. મહારાજ ! આ તો 'પુદ્ગલના ખેલ' છે. રાજાએ કહ્યું. આ તમારા 'પુદ્ગલના ખેલ' મને સમજાતાં નથી. અવસરે વાત, મંત્રીએ કહ્યું.

એક વખત અવસર જોઈ મંત્રીએ રાજાને જમવા નોતર્યાં. જમતાં વચ્ચે પાણી પીવા આપ્યું. પાણી પીતા રાજા કહે છે કે મંત્રીજી ! આવું સરસ અને મધુર પાણી મેં કદીય પીધું નથી. આ કયા દિવ્ય કુવાતું પાણી છે. મહારાજ ! આ પાણીમાં વખાણવા જેવું શું છે ! આ તો 'પુદ્ગલના ખેલ' છે.

મંત્રીજી ! આ જમવાના સમયે વળી તમારા 'પુદ્ગલના ખેલ' કયાંથી આવ્યા ! આ તમારું 'પુદ્ગલના ખેલ' નું નાટક સમજાવશો ! મંત્રીએ કહ્યું. કે મહારાજ એમાં મજા નથી. આ ખેલનો પડદો બંધ છે ત્યાં મુઘી જ મજા છે. રાજાએ સમજાવવા ખુબ આગ્રહ કર્યો. મંત્રી જોડ્યા. મહારાજ ! આ પડદો ખોલતાં પહેલાં મને અભયદાન લખી આપો ? રાજાએ અભયદાન લખી આપ્યું.

મંત્રી રાજાને બાબુના ઝોરડામાં લઈ ગયો જ્યાં પેલી ગટરનું પાણી રાખ્યું હતું. તે રાજાને બતાવી કહ્યું. મહારાજ ! આપે પીધું તે આ પાણી હતું. અરે હોય !

ક્યાં આ ગંદ પાણી. અને ક્યાં પેલું સુગંધી પાણી !
મંત્રીજી તમે જુઠું બોલો છો. નહિ મહારાજ ! પધારો
અંદર !

મંત્રી રાજાને અંદર બીજા ઓરડામાં લઈ ગયા. જ્યાં
ગટરનું પાણી સ્વચ્છ કરી રાખ્યું હતું તે બતાવ્યું. જુઓ
મહારાજ ! એ જ આ ગટરનું સ્વચ્છ કરી આપને પીવા
માટે આપેલ પાણીના સુવર્ણપાત્રો. રાજાએ કહ્યું. શું તમે
મને આ ગટરનું પાણી પાચું ? કહેતાં રાજા ચોંકી ઉઠ્યા.
હા. મહારાજ ! જેને આપ દિવ્ય કુવાનું પાણી માને
છો, તે જ આ ગટરના પાણીનું પરાવર્તન છે.

પાણીનો પેશાબ. પેશાબનું પાણી. મિષ્ટાન્નની વિષ્ટા.
વિષ્ટાનું મિષ્ટાન્ન ધૂળનું સૌનું. સોનાની ધૂળ. આ બધું પદાર્થ
નું થતું સર્જનનું વિસર્જન અને વિર્જનનું સર્જન
એમ પુદ્ગલના પરિવર્તનો થયા જ કરે છે મહારાજ ? એ
પુદ્ગલના ખેલ નથી તો શું છે ?

હા તો આપને આંખે દેખ્યાનું દુઃખ છે દેહથી દૂર તે
દીલથી દૂર. ઘણી વસ્તુ આપણી સામે આવતાં તેને દેખી દુઃખ
થાય દે નથી દેખતા નથી જાણતા ત્યાં સુધી દુઃખ નહિ
થાય. આ એક અજ્ઞાનની ભેટ છે. આપે આ ક્રિયા આગે
ભેદ, એટલે દુઃખ થયું. જ્યાં સુધી નજરે ન હતું તેહું,
ત્યાં સુધી એ પાણીનો આસ્વાદ કેવા આનંદથી લીધો જેમા
આપ નું કશું વ આશનું નથી કશું ચ કરી શકતા નથી.
એવા આ દુઃખની પીડાવિક પદાર્થના નાટકીય સ્વભાવનાં

.....

ઝીણું કાંતવાથી કે બળતરા કરવાથી કશુંય મળવાતું નથી; પરંતુ પ્રદાર્ય પ્રત્યેના મોહથી આત્માને પાછો વાળી, આત્મરક્ષા કાળે આત્મ રમણતામાં જ મસ્ત રહેવું, એ જ મહારાજ શ્રેયસ્કર છે.

આ સાંભળી રાજાની આખ ખુલી ગઈ. આત્માના સ્વરૂપની પીછાન ઘઈ દિનરાત જે હું બહલાયા ઠરું છું, તે હું નથી. એ તો મારી પૌદ્ગલિક અવસ્થા છે. હું તો અવસ્થાથી 'પર' છું. આમ માનવનું હવન પ્રેરણામય બનવું જોઈએ. જેનું હવન પ્રેરણામય નથી બનતું, તેને લોકો તો શું પણ પોતાના પુત્રો પણ પ્રેમથી યાદ નથી કરતા. અને કહે છે કે સાધનો અને પૈસા મુક્તા ગયા એમાં નવાઈ શી કરી ગયા ! જો સાથે લઈ જવાતું હોત તો એક પૈસો પણ રહેવા ન દેત ! પણ શું કરે ! સાથે લઈ જવાતું નથી લઈ ન જવાય એટલે મૂંઝીને જ બચ ને ? આજે માનવને પૈસો જોઈએ છીએ પ્રેમ નહિ. વારંવાર જોઈએ છીએ વર્તન નહિ.

સારા કાર્ય કરવા નથી પ્રેરણારૂપ બનવું નથી. અને લોકો યાદ કરે એટલા માટે જ્યાં ત્યાં કોલસાથી પોતાના નામ લખે છે. આ ઉજાનું નામ ગાળવાને બદલે કાશું કશું, નામ દીલમાં રહે છે. નહિ કે દિવાવ પર કોલસાથી નહિ પણ સારા વર્તનથી રહે છે.

પ્રતિક્રમણમાં પ્રભાતે કોના નામોનું સ્મરણ કરો છો ? ભરત-ખાડુબ, લી ચીતા-દ્રોપદી વગરે સતા અને મતીચોના, જે પોતાના નિષ્કલક શીલના તેજે અને નિર્મળ સંગમના

પ્રકાશથી આજે પણ જીવંત છે. જેમનાં શીલ અને સંયમનો રણકો પ્રભાતના મંગલમય વાતાવરણમાં પ્રેરણામય બને છે. પ્રેરણામય જીવન સ્વ અને પર બન્નેને કદ્યાણુપ્રદ હોય છે.

આત્મજ્ઞાનના પ્રકાશમાં જીવે છે. તે જન્મમરણના પ્રવાહને જાણે છે. એ પૌદ્ગલિક પદાર્થોથી પર રહે છે. એ સમજે છે કે આ જીવન પહેલા પણ જીવન હતું. અને આવનાર મૃત્યુ પછી પણ આ જીવન રહેવાનું છે. આ કિનારે પણ જીવન છે. સામે કિનારે પણ જીવન છે. વચ્ચે જન્મ-મરણનો પ્રવાહ છે વાસનાને-કર્મને લઈ આત્માને જન્મ-મરણરૂપ ચક્રાવે પરિભ્રમણ કરવું પડે છે.

જેમ તુંબડા પર ઠાદવ-કીચડના થર જામ્યા હોય, તો તે કીચડને કારણે એટલા સમય પૂરતું પાણીમાં ડુબે છે, પરંતુ કીચડ ધોવાઈ જતાં, કચરો ફર થતાં, તરત તરવા લાગે છે. આત્મા પણ વાસના અને કર્મના કીચડના કારણે જન્મ-મરણરૂપ સંસાર સગિતામાં ડુબે છે. એ વાસના અને કર્મના ઠાદવ ફર થતાં આત્મા ક્ષણવારમા ઉપર આવે છે. એને ઉપર લાવવો પડતો નથી એ આવે જ, કારણ ઉપર આવવું એ જ એનો સ્વભાવ છે.

એક વખત પ્રભુ ગીતમે, ભગવત મહાવીરને પ્રશ્ન પૂછ્યો. પ્રભો ! આત્મા શાથી બને બની અધોગતિને પામે છે ? અને શાથી દક્ષકો બની ઉર્વગતિને પામે છે ? પ્રશ્ન સમયેચિત્ત હતો મૌને જીવનના ભારથી દગવું બનવું

.....

હતું. સૌ આ પ્રશ્નનો મર્મ જાણવા માટે જાણુ અને ઉત્સુક હતા.

ભગવંતે કહ્યું. ગૌતમ! તુંજડું તરવાના સ્વભાવવાળું છે એ સૌ કોઈ જાણે છે. એક માણસ એ તુંજડું લાવે. એ સ્વચ્છ હોય નિર્દોષ ને સુકું હોય. અખંડ-છિદ્ર વિનાનું હોય. પછી એ તુંજડા પર ચીકણી માટીનો લેપ કરે. એને સુકવે. સુકાયા પછી વળી લેપ કરે. વળી સુકવે. આમ આઠવાર આઠ પટ ચડાવે, પછી એને પાણીમાં નાખે, તો ધ્રુ' એ તરવાના સ્વભાવવાળું હોવા છતાં તરશે!

ગૌતમપ્રભુના શ્રવણી સાથે આળી સલાએ એટલે જ અવાજે સૂર પૂરાવ્યો. ના પ્રભો!

ભગવંતે જોડ્યા. આમ આઠવાર લેપ કરેલા તુંજડાને પાણીમાં નાખે તો, એ તરવાના સ્વભાવવાળું હોવા છતાં પાણીમાં તરતું નથી. પરંતુ ડુબી જાય છે. તેમ આત્મા હિંસા-ચોરી-સત્ય-અસંયમ-પરિગ્રહ-ક્રોધ-માન-માયા અને ક્ષોભના કુસંસ્કારોથી લેપાયેલો બારે ચર્ચિત્ત છે. પોતાને તરવાની આપણ 'જતાં' ડુબે છે.

પ્રભુ મહાશ્વીર આગળ જોડ્યા. પણ ગૌતમ' એ તુંજડા પરના લેપનો પહેલો ઘર પાણીથી પલળી, કોડગાળને હાથડી જાય, તો થોડું અદર આવે. વળી પાણીથી ત્રીજો ઘર જોડો થાય, તો વધુ ઉચ્ચ આવે. એ બંધાય ઘર ઉતરી જતાં, તુંજડું મૂળસ્વભાવે સ્વચ્છ થતાં પાણીની સપાટી ઉપર તરવા લાગે છે.

તેવી જ રીતે આત્મા પણ અહિંસા-અચૌર્ય-સત્ય-બ્રહ્મચર્ય-નિષ્પરિગ્રહ-ક્ષમા-નમ્રતા-સરલતા અને વિલોભતાના આચરણેથી કુસંસ્કારના થરને નિર્મૂળ કરી, આઠેય કર્મોના ભારને દૂર કરી, ક્ષય કરી, હળવો બની, ઊધ્વગતિ પામે છે.

ગૌતમપ્રભુએ ભગવંતના ઉપદેશનો સાર તારવતા કહ્યું. પ્રભો ! કુસંસ્કારોથી આત્મા ભારે થઈ અધોગામી બને છે. અને સુસંસ્કારોથી આત્મા હળવો થઈ ઊધ્વગામી બને છે.

દીપકની જ્યોતનો સ્વભાવ ઉપર જ જવાનો છે. દીપકને ઊંધો કરશો, તો પણ જ્યોત નીચે નહિ જાય. જ્યોતનો સ્વભાવ નીચે જવાનો જ નથી. એ તો ઉપર જ જાય. તેમ આત્માનો સ્વભાવ ઉપર જ જવાનો છે એના પર ચડેલા વાસનાના થરો અને કર્મોનો કચરો દૂર કરો ! એટલે તરત જ અદ્ધર આવે, મુક્ત બને.

યાજ્ઞવલ્કય આત્મસાધના માટે અરણ્યમાં જતાં પહેલાં પોતાની બધીય સપત્તિ મૈત્રેયીને આપે છે. આ જોઈ મૈત્રેયીએ પૂછ્યું : સ્વામી ! આપ મને પણ શું સપત્તિ આપવા માગો છો ? અને જો એ જ આપવા યોગ્ય આપને લાગતી હોય, તો આપ એને શા માટે છોડો છો ? આનાથી મને આત્માનું પરમતત્ત્વ મળશે ખરું ? જેનાથી આત્માને પરમતત્ત્વ ન મળે જીવન તરી ન જવાય અમર બની ન શકાય. એવું મળે તો પણ શું ? અને ન મળે તો પણ શું ? જે દેવ પત્રી હોય તો પટે તે દીધું પણ શા કામનું ? માટે મને તો આપ જે સાધનાથી તરવા નીકળી રહ્યા છો. અને

.....

આત્માનું પરમતત્ત્વ યોગવવાના છે. એ જ ખતાવો ?

વાસનાના બંધનથી બંધાયેલાને આવી મુક્તતાની વાતો. અને આત્મરમણતાની મજા નહિ સમજાય. બંધનમાં બંધાયેલા જાંતુને આત્મસ્વાતંત્ર્યની ઉછળતી ઊમીંઓનો આદહાદ ક્યાંથી સમજાય !

નાહી-ધોઈને સ્વચ્છ થયેલ માણસને જરાક ધૂળ અડતાં બેચેની લાગે છે, પરંતુ ધૂળ અને ઉકરડા ઉપર જ આળોટતાં માણસને સ્નાન કરીને શુદ્ધ થવાનો વિચાર સરખોય ક્યાંથી આવે ?

એ ન ભુલતા ! કે આ જીવન એક દિવસ અહિં જ પૂર્ણ થઈ જવાનું છે. તો તમને પ્રશ્ન થશે કે આ માનવી અહિં શા માટે આવ્યો છે ? એનું જે પરમતત્ત્વ છે. એનો જે પૂર્ણ પ્રકાશ છે. એની જે અમરતા છે. એને પૂર્ણદેહાએ પ્રગટ કરવા માનવ અહિં આવ્યો છે.

આ આત્માના તત્ત્વોને પૂર્ણપણે વિકસાવવાની પ્રબળ અંખનાનાળો માનવ હલે ગમે ત્યાં જીવતો હોય, શહેરમાં જીવતો હોય કે ગામમાં. વેશનરજમાં જીવતો હોય કે આલીશાન મહેલમાં. છતાં આત્મતત્ત્વને વિકસાવવાનું કાર્ય તો બંધાય શક્ય છે. એને કોઈ પ્રકારનું બંધન નરતું નથી. માનવ ત્યાં હોય ત્યાં આત્મરમણતાએ અંયમની આધના કે સદ્ગુણની પ્રાપ્તિ યોગવવા માંડે, તો મીઠે મીઠે દેહભાવમાંથી એ મુક્ત બનતો જાય

એક સાધુ હતા. ગામમાં તે રોજ વ્યાખ્યાન આપતા. આમાં અને દેહની સુંદર વાતો કહેતા—અમરવના. દોઢે

તેમનું વ્યાખ્યાન રસપૂર્વક સાંભળતાં. આ વ્યાખ્યાનમાં એક શેઠ રોજ આવતાં, તેમને એક પોપટ પાળેલો. એક વખત આ પોપટને વિચાર આવ્યો. વ્યાખ્યાનમાં શેઠને મહારાજ રોજ સુકિતની વાતો સમજાવે છે, તો મારી સુકિતની વાત કેમ નથી કરતાં. હું પણ પિંજરામાં પૂરાયેલું પંખી છું. દેહમાથી છૂટવાની વાતો તો દૂર રહેા. પણ આ પિંજરામાંથી શી રીતે છૂટવું ?

આવો વિચાર આવતાં વ્યાખ્યાનમાં જતાં શેઠને પોપટે કહ્યું, શેઠ ? મારું એક કામ ન કરો ! શેઠ કહે, શું ? પોપટે કહ્યું, આજે મહારાજને પૂછતાં આવજો કે બંધનથી કેમ છૂટાય ? અને સુકત કેમ થવાય ?

શેઠને થયું કે મને આવો વિચાર કદીય નથી આવ્યો, ને આ પોપટને આવો વિચાર કયાથી સુજ્યો ! શેઠને આટલું સાંભળવા છતાં આજ સુધી ખ્યાલ ન હતો, કે જેને જીવન બંધનરૂપ લાગે છે, એને જ છૂટવાનો વિચાર આવે છે. જ્યારે કેટલાક તો ટેવાઈ ગયેલા લોકો તો દેહના બંધનમાં રહેવામાં આનંદ માનતા હોય છે. એમને બંધન જ નથી દેખાતું પછી છૂટવાનું મન કયાથી થાય !

ભગવાન મહાવીર પોતાના રાજમહેલના મુખશાંતિ અને સ્નેહીજનોને છોડી કેમ ચાલી નીકળ્યા ? એટલા જ માટે કે એમને લાગ્યું કે આ દેહના બંધન છે. એ બધું આકરી વસ્તુ છે એની જાંછડો બધું કપરી છે. એમાંથી છૂટવું, એ જ મનવજીવનનો દેતૂ છે. દેહના આકરા બંધનમાંથી છૂટવા એ વનની વાટે ગયા. રાગ-દ્રેષ અને મોહની

નાંકજોમાંથી મુક્ત થવા સંયમની સાધના સ્વીકારી. મહા પુરુષાર્થ આદર્યો.

શેઠ પ્રવચનમાં ગયા સૌ લોકો શાંતિથી શ્રવણ કરતાં. વ્યાખ્યાન પૂર્ણ થયું. એટલે શેઠે પૂછ્યું. મહારાજ ? બંધનથી કેમ છૂટાય ? અને મુક્તિ કેમ મળે ? મહારાજે પૂછ્યું, શેઠ ? આ પ્રશ્ન કોનો છે ? આ પ્રશ્ન તમારો નથી લાગતો ! આવો પ્રશ્ન તમને સુજે પણ ક્યાંથી ? તમારા વૈભવ-વિલાસમાંથી કદાચ કોઈ મુક્તિ આપવા માંગે, તો પણ તમને ન ગમે, માટે કહો આ પ્રશ્ન કોનો છે ?

શેઠે કહ્યું. મહારાજ ? આ પ્રશ્ન મારા પોપટનો છે. શું કહ્યું. આ પ્રશ્ન તમારા પોપટનો છે ? આમ કહેતાં મહારાજ તો ઢળી પડ્યા. મૂર્છામાં સાધુ ઢળી પડ્યા એટલે શેઠ પંજો વીંજવા લાગ્યા. આ ક્યું ને તે ક્યું, પણ મૂર્છા ન વળી. શેઠ ગભરાયા. મારા પ્રશ્નથી મહારાજને આ શું થઈ ગયું ! મહારાજ સહેજે ભાનમાં આવ્યા. એટલે શેઠ ધીરેધી રવાના થઈ ગયા. એમને થયું કે કોઈ જાગૃતિ તો વળી કોઈ કદેશે કે શેઠે સાધુ મહારાજને બેલાન બનાવી દીધા. સમાજમાં ટીકાપાત્ર થવાની બીજે શેઠ બાંધ્યા.

દુનીયાના લોકો ગુના દરીને છૂટી જવા માંગતાં હોય છે. એમાંથી કેટલાક પકડાઈ જાય છે. કેટલાક છૂટી જાય છે નથી પકડાતાં; પરંતુ આખરે તો ચોર એટલે ચોર. આપણે અહિં એકલામાં કોઈ આવો ચોર નહિ દોય ! કે જે ગુનો દરીને છૂપાવવા નહિ માંગતો હોય ! આજે નો જે દુનીયામાં પકડાઈ જાય એજ ચોર નરીકે મળ્યાય છે.

.....

જે નથી પકડાતો તે શાહુકાર થઈ ને ફરે છે. આપણે જો આપણા અંતરને પૂછીશું કે આપણો કેઈ ગુનો છે? તો 'હા'માં જ જવાબ મળશે, પરંતુ હું માનતો નથી કે સ્વેચ્છાએ કરેલા ગુનાનો આપણે સ્વીકાર કરીએ. એટલે આ શેઠ પણ ગુનેગારના લયથી લાગી ગયા.

પેલા મહારાજ તો ભાનમાં જ હતા. શેઠ ગયા એટલે એ ઊભા થયા. શેઠ ઘેર ગયા. એટલે પોપટે પૂછ્યું, કેમ મારા પ્રશ્નનો જવાબ લાવ્યા? શેઠે કહ્યું. તારો પ્રશ્ન બહુ જ ખરાબ હતો. પ્રશ્ન પૂછ્યો ત્યાં તો મહારાજ બેભાન થઈ ગયા. ન હાલે કે ન ચાલે. પણ પોપટ સમજી ગયો એના પ્રશ્નનો જવાબ એમાં જ હતો એટલે પોપટે પણ એમ જ કયું. આંખ બંધ કરીને એ તો ઢળી પડ્યો. ન ખાવાનું ન પીવાનું. ન બોલવાનું. પાંજરામાં મડદા જેવો થઈને પડી રહ્યો.

શેઠ બહારથી આવ્યા. પોપટની ઢશાની વાત જાણી પાંજરાં પાસે દોડી ગયા. ને પોપટને બોલાવવા લાગ્યા. શેઠ કહે, પોપટ રામ રામ બોલ? શેઠ પોપટ પાસે રામ નામ બોલાવે છે, પરંતુ પોતાને રામનું નામ લેવું નથી. શેઠ તો પોપટ પાસે રામ નામ બોલાવવા મથે છે, પણ એ તો ન હાલ્યો કે ન ચાલ્યો, ડાંગર એ તો મૂર્છામાં હતો.

શેઠ નિચારમાં પડ્યા. આ પોપટને શું થઈ ગયું? પાંજરામાં જેવું તો ખાવાનું પીવાનું એમ જ પડ્યું હતું. પોપટે ખાધું-પીવું નથી એટલે જરૂર આ પોપટ મરી ગયો હશે છે. શેઠે પાંજરાનું દાર મોચું પોપટને મરેલો

.....

માની એને ફેંટી દીધો. આવો મરેલ પોપટ મારે શા કામનો ? પોપટ જોવો બહાર ફેંકાયો કે એને લાખું કે હવે હું મુક્ત બન્યો છું. એટલે તરત જ એને પાંખો ફેંડાવવા માંડી. શેઠ અચરજ પામ્યા. અદ્યા શુ ધ્યુ તને ? પાછો જીવતો શાથી થયો !

પોપટે કહ્યું. શેઠ ! પેલા સાધુના વચનોનો અર્થ તમે સમજ્યા નથી લાગતા ? હું એ જ બતાવવા માંગું છું, કે મારા ગુરૂએ તો મને એમ કહ્યું, કે આ દુનીયામાંથી છૂટવાનો માર્ગ એક જ છે. અને તે એ જ કે ઇન્દ્રિયોને ઉંઘાડી દો ! એ ઇન્દ્રિયોને સંયમમાં રાખો ! એમ કહી પોપટ મુક્ત બની ઉડી ગયો.

આપણે આત્મા પણ બંધનમાં પૂરાયો છે. કારણ ઇન્દ્રિયોના કહેવા મુજબ એ નાચે છે. ફૂટે છે. અને તોફાને ચડે છે. એટલે આપણે જો આપણી ઇન્દ્રિયોને ઉંઘાડી દઇએ તો જ એ બંધનથી મુક્ત બને. આપણી આંખ જો એમ કહે કે ખરાબ જોવું છે, તો આપણે કહી દેવું જોઈએ, કે એ નહિ બને.

આપણું મોહું જો કહે કે મારે આ ખાવું છે, તો આપણે કહી દેવું, કે હું તને ગમે તેવું ખાવા દેવાનો નથી. જે ખાવા ચોખ્ય હશે તે જ મજાને દેવ દરે કે મારે અમુક જાતની અગવડો જોઈએ છીએ, તો એને કહી દેવું. કે એ વસ્તુ મેળવવા માટે નીચે ઉતરવું પડે છે. એટલે જ ને એ નહિ મળે કારણ દેહની વધુ અગવડ. આત્માને નીચે પાડે છે. આત્માના દિવમાં નથી હોતી.

જીવ-સ્વચ્છંદતા અને સંગ્રહવૃત્તિ આ બધું કોના માટે ?
 ઇન્દ્રિયો માટે જ ને ? દેહના સંતોષ માટે જ ને ? જે દેહ
 બળી જવાનો છે, તેને માટે જ આ બધું થાય છે ને ?

ઇન્દ્રિયોને આધીન બની, વૃત્તિઓની પાછળ ઢોટ
 દઈ, ન કરવાનું કયું; પરંતુ તે દેહ ઢળી પડ્યો અને
 આત્મા ચાલ્યો ગયો, પણ આચરેલી દેહની સુવાણી
 વૃત્તિઓનો દંડ કોને ? બધન કોને ? આ દેહમાં રહેલા
 આત્માને જ ?

ઇન્દ્રિય અને મનને તૃપ્ત રાખવા માણસ બધું કરે,
 છતાં ઇન્દ્રિયો માનવને અધવચ્ચે મૂકી દે છે ને ? મોતીયો
 આવે કે આંખ નબળી પડે, ત્યારે પણ આખની ચોરી તો ઉભી
 જ રહે ને ? ચોરી કરનાર આખ ચાલી જાય, પણ આત્મા !
 આત્મા સ્વને મૂકીને જવાનો કયાં ? એ ત્રણેય કાળમાં રહેવાનો.

સયમિત આત્મા ઇન્દ્રિયોને આત્મા તરફ વાળવાનો,
 પણ ઇન્દ્રિયો પાછળ ઢોડાવાનો તો નહિ જ, કારણ એને
 આત્મ રમણતાનો મુખાનુભવ કરવાનો છે. એની પ્રત્યેક ક્રિયાઓ
 સ્વ-આત્મા તરફ જ જવાની અને તેથી જ બહાર ખેંચનાર
 વૃત્તિઓના દોરડાને એ કાપીને જ આત્મ સાધના કરવાનો.

ચાર મિત્રો હતા. મયુરમાં રહેતા હતા. શીવરાત્રીનો
 દિવસ હતો. ચારે જણ ભાંગ પી ચમુનાના દિનારે ફરવા
 નીકળ્યા. એક ભાઈને પ્રયાગરાજ જવાનું મન થયું, આ
 વિચાર ચારે જણાયે વધાવી લીધો. અને નજીકમાં ભાંગદેલી
 નાવડીમાં બેસી ગયા.

.....

ચારે લાંગેડી લાંગ પીને બેઠા હતાં. નશામાં ચક્રવૂર હતા. વારા ફરતી ચારેય જણાએ આખી રાત હલેસા માર્યા કર્યા. પ્રભાતના ઝાંખા પ્રકાશમાં કિનારાના મકાન દેખાયા. પ્રયાગરાજ આવી ગયું જાણી, બધાય આનંદમાં આવી ગયા.

એવામાં એક સ્ત્રી પાણી ભરવા આવી. એ મિત્રોમાધી એક જાતે એને ઓળખી, કે આ તો મારી પત્નિ છે. એની સાથે ઝઘડો થયો. તું અહિં ક્યાંથી ? કેની રબાધી આવી ? કેની સાથે આવી ? કેમ આવી ? પેલી સ્ત્રી સમજાવવા લાગી, પણ આ તો બધાય નશામાં હતા, પતિ સ્ત્રીને મારવા દોડ્યો.

એવામાં ત્યાંથી એક સંત નીકળ્યા. સંતને બેતાં ચારે મિત્રો શાંત થઈ ગયા. સંતે પૂછ્યું, બાઈજી આ ઝાડો શાનો છે ? મહારાજ ! અમે ચારે મિત્રો મથુરાથી આ નાવડીમાં પ્રયાગરાજ જવા રવાના થયા. આખી રાત હલેસા માર્યા. અત્યારે પ્રયાગરાજ આજ્યા, ત્યાં તો આ મારી પત્નિને અહિં જોઈ. તો તે કાલે મથુરા હતી અને અત્યારે અહિં ક્યાંથી ? એ કેવી રીતે આવી ? રાત્રે જોકલી કેમ નીકળી ? કેમ તું શુદ્ધે ન થાઉં ! સંત સમજી ગયા કે આ ચારે અકલ મંદ બાઈજીએ નશામાં આખી રાત હલેસા જ મારે રાખ્યા, પરંતુ લાંબરેલી નાવડીની દોરી ઘેડવી જ બુલી ગયા છે. સંતે હસીને કહ્યું, બાઈ ? આ તો મથુરા જ છે. અને પ્રભાત થતા આ તમારી પત્નિ પાણી ભરવા આવી છે. તમે આખી રાત હલેસા માર્યા એ વાત સાચી, પણ

જ્યાં નાવડી બાંધી છે ત્યાંથી એનું દોરડું છોડવાનું તો તમે ભુલી જ ગયા છો.

ચારે મિત્રો સાલળતાં નશો ઉતરી ગયો. જોયું તો આખી રાત હલેસા મારવા છતાં, હતા ત્યાંના ત્યા જ છીયે. કિનારેથી નાવડી જરાય આગળ ગઈ નથી, કારણ કિનારે બાંધેલું નાવડીનું દોરડું જ છોડવું ભુલી ગયા છી.

સંતે કહ્યું લાઈ ! તમે જેવી રીતે ભાગના નશામાં દોરીનો વિચાર કરી ન શક્યા. તેમ આપણે મોહ-માયાને લોભના ઘેનમાં વૃત્તિઓના બંધનનો વિચાર કરી શકતા નથી. વૃત્તિઓમાંથી ઇન્દ્રિયોને છૂટી કર્યા સિવાય મુક્તિ નથી. આ વૃત્તિઓના બંધનથી મુક્ત થાય છે, ત્યારે આત્મા સ્વયમ અને સાધનામાં સ્વતંત્ર રીતે રહી શકે છે. અને આત્મ રમણતાનો આસ્વાદ અનુભવી શકે છે.

આપણા ઢેહમાં ક્રોધ-માન-માયા-લોભ-રાગ-દ્વેષ આદિ અનેક પાશવી વૃત્તિઓ સંતાઈ ને પડેલી છે. જે આપણી પોતાની ધર્મને બેડી છે માણસ તેને જોઈ શકતો નથી. એ આપણને છેવટે પરેશાન કરી મૂકે છે. એટલે આપણે મૌ પ્રથમ એ જ વિચાર કરવો જોઈયે, કે આપણે આ ક્રોધ, આપણે આ માન, આપણે આ લોભ આપણે આ રાગ-દ્વેષ આદિ વૃત્તિઓ, કે જે આપણામાં ધર કરીને બેડી છે, તેને કેવી રીતે દૂર કરવી આ પાશવી વૃત્તિઓ અંતરમાં પેની ન નવી પામે કેવા ખરાબ કાર્યો કરાવે છે, કે જેથી માનવી પોતાના અંતરનું દેવત્વ ભૂલી જાય છે અને છેવટે એ

.....

દેવત્વને શુભાવી બેસે છે. જેથી મહાત્મા બનવા સર્જાયેલ માનવી પાપાત્મા બની જાય છે.

જો આપણી વૃત્તિઓ સંયમિત હોય, તો આપણે મહાત્મા બનીએ છીએ, અને જો જ વૃત્તિઓને છૂટો દોર મળે, તો આપણે પાપાત્મા બનીએ છીએ. વૃત્તિઓને છૂટી મૂક્યા પછી તમારા અંતરને પૂછજો ! કે અત્યારે “ હું દેહી છું ? ” મહાત્મા કે પાપાત્મા !

એક વખત પ્રભુ મહાવીર રાજગૃહી નગરી પધાર્યા. લોકો વંદન કરવા માટે ઉત્સુક બન્યા. પહેલાના જમાનામાં લોકો સાધુમંત્રોને સાંભળવા જતાં, આજે મીનેમા-નાટકમાં બેગા થાય છે. માનવ અંહિ જ બદલાયો છે. પહેલાના જમાનામાં શુવાનો પણ ધર્મ સાંભળતાં. અને સંતના દર્શન કરવા જતાં. અત્યારે આજે તો વૃદ્ધો પણ મીનેમા-નાટકમાં ફોટે છે. રગ-રાગ અને મોહની રમત ગમે છે. પ્રભુ મહાવીર પધારતાં સંધ્યામાં ઉલ્લાસ દેખાતો. અને એમ ધનું કે ચાલો મોહનું સામ્રાજ્ય વટશે અને ધર્મનું સામ્રાજ્ય વધશે.

મહારાજ એષ્ટીક રાણી ચેલણા મુદ્દર્શન થોડાં આદિ અન્ય પુરુષો પ્રભુને વંદનાર્થે જઈ રહ્યા છે. એવામાં એક ભયંકર ગર્જના સંભળાઈ, મવાજ સંભળાતા બધાય ધાંની ગયા. સર્વજ ભય પ્રસરી ગયો. ભગવાનને દર્શન કરવા નહિ જવાયઃ કારણ આપણને અંતરાય નડે છે. ભયથી લોકો પાછા ફરવા લાગ્યા. સાચી વાત તો એ છે, કે આપણું નિર્મળ તત્ત્વ જ આપણાં માર્ગમાં અંતરાય ન. ન. ૧

નાંખતું હોય છે. બાકી સ્વાર્થની વાત હોય, ત્યાં અંતરાય નથી નહતો. ધણી વખત ધર્મના આવા શબ્દો બહાના કાઢવામાં વપરાતાં હોય છે.

સુદર્શન શેઠની આંખમાં પ્રભુની મૂર્તિ રમતી હતી, કાનમાં ભગવંતની વાણીનો અવાજ ગુંજતો હતો. એ કોઈનો અવાજ સાંભળવા તૈયાર ન હતા. એકલા છતાં નહિ રોકાતા દરવાજા બહાર નીકળી ગયા. જેના મનમાં ભગવાનના જ ભાવ રમી રહ્યા છે. એને આ દુનિયામાં રોકનાર કોણ છે ?

શ્રેણીકે 'પૂછ્યું', આ અવાજ શાનો છે ? આટલો બધો ભય શાનો છે ? એટલે એક સંદેશવાહકે કહ્યું.

મહારાજ આ ગામની એક માલણ હતી. તેને એક સુંદર પુત્રી હતી આજ ગામનો એક માળીપુત્ર હતો. બંને નાનપણથી દરેક કાર્યમાં સાથે ને સાથે. બંનેને રાગ હોવાથી અતે બંનેના લગ્ન થયા. બંને જણ ભક્ત હતા. સુંદર તાજા પુષ્પની માળા ભગવાનને ચઢાવવા બનાવી આપતા. અને પોતે પણ પોતાના દેવ યક્ષને સુંદર માળા ચઢાવતા પગે લાગતા પછી બહાર આવી માલણ નૃત્ય કરતી અને માળી મૃદંગ બજાવતો. લોકો કહેતાં કે ભક્ત તો આનું નામ.

આત્મવિસ્મૃતિ એટલે જ ભગવાનની ભક્તિ. આપણી જાન જો ત્યાં યાદ આવતી હોય, તો તું અને હું બે જુદા છીએ. અને ત્યાં જુદાઈ ત્યાં ભક્તિમા મળ નથી આવતી ભક્તિ એટલે ત્યાં બધા જ ભાવ ભુલી જવાય આમ માલણ અને માળી પુષ્પ અને પરાગની જેમ અંકુશ બની ભક્તિ કરતાં.

માલણુનું સુંદર રૂપ. સુંદર નૃત્ય અને સુંદર કંઠ બધું ભક્તિનું માધુર્ય અનેક લોકો લેવા જતાં. એમાંથી છ દુર્જનોનું મન બદલાયું. ભક્તિના ગીતથી હૃદયમાં મારા બાવ જાગવાને બદલે દુર્ભાવ જાગ્યા. માલણને કોઈ પણ બોલે હાથ કરવા તેઓ કાવતરા રચવા લાગ્યા.

લોક વખત બને જલ્પ મંદિરે ગયા. પેલો માળી મુઠંગ વગાડતો હતો ને માલણ બાવગર્યું નૃત્ય કરતો હતો. ત્યાં પેલા છ જણા આવી માળીને મંદિરના ધાબલે બાંધી દીધો, અને એની ધાજરીમાં માલણ ચામે દુર્ભાવ કરવા લાગ્યા પેલા માળીનો છવ બળી ગયો, પણ બંધનથી બધાયેતો હોવાથી દ્રશ્ય કરવા હાથાર દતો.

માળીનું મન વિચારે ચડ્યું. વળોથી યદની ભક્તિ કરી, પુષ્પ-ફળાદિ ગણવ્યા એનું આજ ફળ 'એના જ મંદિરમાં આવો જુદમો છતાં એનો કચોય જવાબ ન મળે' માળી યદ ગામે જોઈ જોઈયો. તારા દેખનાં અમાશ ૫૨ આવા અત્યાચાર ધર્મ રહ્યા છે, છતાં મૌનબાવે બધું જોઈ જ રાતો છુ. મને લાગે છે કે તારામાં દેવત્વ જ વાનથી

ત્યાં માળીના દેવમા ગમે પ્રયેમ કર્યો. માળીમાં શક્તિ પ્રગટી દોરડાં તૂટી ગયા. એણે અતુલ બળ વધતા, પેલા છ જણને પહોળીને મારી નાખ્યાં આ આજરી શક્તિએ એના મનમાં મેજ છપુડાને અને એક જોને મારવાનો નિશ્ચય પ્રગટયો. આજથી એ મેજ છપુડા નને નેજા જોને મારે છે જ્યાં સુધી એ નિર્મુલ્ય હજી આતને નથી મારતો, ત્યાં સુધી જખતો નથી. આ યદનું નામ

અર્જુન હતું. માળીના શરીરમાં પ્રવેશ્યો એટલે લોકો એને અર્જુનમાળી કહે છે

એ અર્જુનમાળી ગામને પાદરે આંટા મારી રહ્યો છે. એને હજી સુધી સાત જણા મદ્યા નથી. માર્યા નથી એટલે એ ગર્જના કરી રહ્યો છે.

આ અરસામાં પ્રભુ મહાવીર પધાર્યા. એ જાણતા હતાં કે રોજ સાત જણને મારનાર અર્જુનમાળી આ વનમાં રહે છે. છતાં ભગવાન આવ્યા. એ નિર્મળ હતા આખમાં કંઈના હતી. એમનું હૈયું નિર્ભય હતું. જેમ પાણીમાં અંગારો પડતા અંગારો ઠરશે, પથ પાણી નહિ બળે. એમ જેના હૈયામાં કંઈના પડી છે. એને દુનીયાના દુષ્ટાનો ભય નથી.

આ સાંભળી શ્રેણીકે પૂછ્યું, સુદર્શન ક્યા ગયો ! એની પામે નથી તલવાર, નથી લાલો, કે નથી દેહરક્ષાનું કોઈ સાધન, એનું શું થશે ! એમની આંખે ઝળઝળીયાં આવી ગયા. દિલ્લાની ખારીમાથી એ જોવા લાગ્યા કે એ ક્યાં જાય છે.

સુદર્શન તો એની ધૂનમાં ચાલ્યા જાય છે. જેના અંતરમાં ભગવાનું સ્મરણ છે. જેની આંખમાં પ્રભુની છબી છે. જેના મુખમાં ભગવાનનું નામ છે એને કશોય ભય નથી. એ તો નિર્ભય રીતે ચાલ્યા જાય છે. એવામાં મામેથી અર્જુનમાળી આવે છે.

પરજીંદ મોટી કાયા, લાલ લાલ જિંદામણી મોટી અંજો, ૩૬ સ્વરૂપ જેના જ માણસ અડધા થઈ જાય

.....
 કાલવધી અરણ્યેલ કપડાં ધોવાં પાણી ભેંજ્યો. તેમ કિંમતે
 કાલવી હોય તો અહિંસાથી કાઢી ચકાય. કોઈ તપે તો
 તમે ઠંડા થાઓ ! આગ અને તો તમે પાણી ધાવ્યો !
 મુદર્શનના હયામાં શુભ સંકલ્પો થવા દાંયા. એનું શુભ
 થાઓ ! એનો ક્રોધ ગમી જાયો ! એની જાનવતા માનવતામાં
 દેરવાઈ જાયો ! આવી શુભ ભાવનાબર્યા હૈયે મુદર્શન તો
 કાલ્પસગમાં સ્થિર રહ્યા છે.

આ ભેતાં અર્જુનમાણી થંભી ગયો. એ વિચારવા
 લાગ્યો. આ શું થયું ! હું બલભલાને ફેરી હઉં છું.
 પણ આ નાનકડો છેકરો કેવો સુંદર છે. એના મુખ પર ફેલી
 શાંતિ છે. આંખમાં કેવી ઓમ્મતા છે. અર્જુનમાણી જેમ
 જેમ નહક આવતો ગયો, તેમ તેમ ઓગળતો ગયો.
 અને જેવો તે મુદર્શન નહક આવ્યો, તેવો જ અંદરનો
 યક્ષ સાલ્યા ગયો. પ્રકાશ પાને અજવાળું ફેટલી ધરી
 રહે ! શાંત માણી મુદર્શન પાને આવીને ઉભો રહ્યો.
 જેમ દાહીયો ચેનમાં ધમાધમ કદે અને કેદુ ઠતરી જના
 મહા જેવો યઈ જાય, તેમ માણોનું યક્ષ જતાં ફેરના
 યાદથી અને માનસિક સ્થિતિ દીલ ખીનું યઈ ગયું.

મુદર્શને કહ્યું. ગાલ ? મારી સારો. હું જેની પાને
 જાઉં છું, તેની પાને જવાથી તારા ચેલ અને રોદ નીકળી
 જાયો. મુદર્શન અને માણી ભગવાન મદાવીર પાને જઈ
 રહ્યા છે. જોમની મધુર વાણી સંભળી ખને નહક ગયા.
 ભગવાન તો ફૂર ગયો પણ ફેરુ રના. ભગવાન જરૂરના
 ક્રતા કે આ શું કરીને આવ્યો છે. એ આત્મજાલથી જાલના

હતા કે આ મહાજૂની છે. એને ઘણા જૂનો કર્યા છે. મહા પાપી છે. છતાં એમની આંખોમાંથી એના પ્રત્યે કંઈપણની અમી વર્ષી. આ અમીવર્ષાથી એનું હૈયું ભરાઈ આવ્યું. હુ કેવો પાપી છું. આમ કહેતાં તે હિયાદાટ રડવા લાગ્યો, ક્યાં આ દિવ્યમૂર્તિ અને ક્યાં મારી અધમતા ભર્યું જીવન ! મેં કેટલા લોકોને માર્યા ? આમને કેટલાને તાર્યા ! મેં કેટલાના જૂનો કર્યા ? આમને કેટલાને મુનિ માર્ગે દોર્યા ! એમને મારું શું બગાડેલું કે મેં એમના પ્રાણ લીધા.

ભગવાન પાસે મસ્તક ઝુકાવી કહે છે, કે હે પ્રભો ! મારું શું થશે ! મેં મારા મનને, મારા તનને અને મારા વિચારોને લોહીથી ખરડયા છે.

ભગવંતે કહ્યું હે અર્જુન ! એ ખરડાયેલા છે તેને ધોવાનો અવકાશ છે. તું હજી પણ સુધરી શકે છે. તારા મનને તૈયાર કર ? તારા પાપ કર્તવ્યને હટાવી નાંખ ? તો શ્રેય થશે તારૂં અંદરનું તત્ત્વ સુંદર છે. ઉપર કાટ લાગ્યો છે. એ કાટને દૂર કરવા પ્રયત્ન કર ?

ભગવંત ! મારો ઉદ્ધાર કરવા મને ચારિત્ર આપો ? પ્રભુએ માળીને દીક્ષા આપી. જૂનીમાથી મુનિ બન્યો. લોકોને આશ્ચર્ય થયું, જૂનીને પણ દીક્ષા ! પણ ભગવાન જાણતા કે વધારે ચહેલો મેલ વધારે ધોવાવાનો છે. અર્જુનમાળીએ પ્રતિજ્ઞા કરી, કે ગામના ચાર દરવાજે દોઢ દોઢ મહિના સુધી કાઉન્સિલ ધ્યાને રહી. જે ઉપમર્ગો પરિચિત્તા આવે તે સમજાવે અહન કરવા.

અર્જુનમાળી સયમ સ્વીકારી પ્રથમ પૂર્વાદેશાના

.....

દરવાજે ગયા. ત્યાં કાઉન્સિલ ધ્યાને ઉભા રહ્યા. ત્યાં એક ભરવાડ નીકળ્યો, એને જોતાં જ ભરવાડે વિચાર્યું કે આને તો મારા દિકરાને મારી નાંખ્યો હતો. અને આજે સાધુવેશમાં ઉભો છે. એની પાને હાંગ હતી ભરવાડે અનુનમાળીના માથામા મારી લોહીની ધારા વહેવા લાગી.

અનુનમાળી વિચારે છે, કે તે દિવસે મેં તો એના પુત્રને મારી નાંખ્યો હતો. આને તો દુષ્ટ મને હાંગ જ મારી છે. જરા લોહી નીકળે છે. મને ક્યાં મારી નાંખ્યો છે. ભરવાડનું બહુ ધન. કે મને કમ ખપાવવામાં સહાયક પાત્રી રહ્યો છે. એવામાં ત્યાંથી સીલ નીકળ્યો અને તેને પોતાના બાઈનું મૃત્યુ યાદ આવતાં રોયે ભરાયો. બાઈની કાંટાની વાડમાંથી એક કાંટાનું ઝાખડું ઉપાડ્યું. અનુનમાળી ઉપર એ ઝાંખરાથી ઝીકવા માંડ્યો. શરીરમાં કાંટા ભરાયા. અસહ્ય વેદના થવા લાગી. અનુનમાળી પોતાના મનને પૂછે છે કે જીવનને માર્યા તે વખતે એમને કેટલું દુઃખ થયું હશે ! તને કાંટાની વેદના ખટકે છે. ખડુ જીવનના છવ લીધા હતા એ વખતે એમનું મું મું હશે !

હોદ માત્ર અતે ઉત્તર દિશાના દરવાજે કાઉન્સિલ ધ્યાને ઉભા. આમ ચાર દરવાજે ૪ મદિના સુધી એમને પરવરના મારો ખાખા. લોહીની ધારાઓ વહી. થાગી આખા શરીરના રૂપ-રંગ બદલાઈ ગયા. છતાં એમને ત્યાં મૃત્યુ ને મારા ઉપર કોઈ પણ મહાનુષ્ટિ ન બતાવે તો યાદ -

આપણને કંઈ પણ દેહના દર્દ થાય કે તુરત કોઈની સહાનુભૂતિની અપેક્ષા રાખીએ છીએ. કદાચ કોઈ સહાનુભૂતિ ન બતાવે તો બળાપો થાય છે. આપણને કોઈની સહાનુભૂતિ ન જોઈએ પણ આત્માની સહાનુભૂતિ જોઈએ. અંદરથી નીકળતી આત્માની સહાનુભૂતિ આગળ દુનિયાની સહાનુભૂતિ કશાય હિસાબમાં નથી.

આમ અનુનમાળીએ છમાસ સુધી અખંડ તપ કર્યું. એક પણ દુર્લાવ ન કેળવ્યો. નયન સામે ભગવાનની જ છબી તરતી હતી. એ વિચારતાં કે મુખથી કેવી મધુર વાણી ઝરી રહી છે. નિર્મળ આંખોમાંથી કેવી અપાર કંઠણી વહી રહી છે. આ વિચારે એ દેહના દુઃખ ભુલી ગયા. અને છ જ મહિનામાં સર્વ કર્મ ખપાવી દીધા. આત્મા નિર્મળ બન્યો. અને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું.

કારણ એમને આત્માનું સંશોધન કર્યું. આત્માને સંયમથી ધોઈ નાખ્યો અને કરેલા દાનવતાના કાળા કામો શુભભાવનાથી સાફ કરી નાંખ્યા. એમને આત્મા કાંચનસમ નિર્મળ બની ગયો. ભગવાનના એક જ સમાગમથી આખું જીવન મુઘરી ગયું.

આ કથા ઉપરથી આમણે સમજવાનું એ જ છે, કે અનુનમાળીએ પ્રભુના સમાગમથી વૃત્તિઓને સંયમિત કરી, આત્મશક્તિને દેખવી, દેહના દુઃખોને સહન કરી, પાપને પખાળી નાખ્યા અને જન્મ-મરણના બંધનમાંથી મુક્ત બન્યા.

.....

તેમ આપણે પણ ભગવંતની વાણી શ્રવણ કરી, આત્મરૂચી પ્રગટારી અંતરને નિર્મળ બનાવીએ. અને હવેના પટ પર લાગેલ કર્મના ઘસેને ત્રયમના-આત્મરમણતાના નીરથી ધોઈ નાંખીએ. તો આત્મરુદ્ધિક અમ દિવસ અને નિર્મળ બનતા પરમ અમૃતરસના સ્વાદના અનુભવ કરશે.

મધની પ્રાપ્તિ પછી જમરને લટકવું નથી પડતું. એ મધુર્યની તૃપ્તિમાં જ લીન બને છે. આ લીનતા એ જ હવેના પરમ આનંદની પ્રાપ્તિની તૃપ્તિ છે. આવી હવેના મુક્તિની પ્રાપ્તિની તૃપ્તિ અનુભવવી એ જ હવેના હોતું છે. આ પામવા દર્શન-જ્ઞાન અને ચારિત્ર છે. આમાથી એકની પણ ન્યૂનતા ન્યા મુક્તિ ન સંભવે. કુરુ-દેવ અને આમળા એટલે ત્રિદેવ, તેમ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન અને ચારિત્રની પૂર્ણ પ્રાપ્તિ એટલે જ મુક્તિ આ પુણ્યનાની પ્રાપ્તિ સીને યાચો ! એ જ મહેવળા.

શાન્તિની સાધના

શતે સુખં કઃ ? સમાધિનિષ્ઠઃ, જાગર્તિ કો વા ? સદસદ્વિવેકી ।
મિત્રાણિ કાનિ ! નિજેન્દ્રિયાણિ, કે શત્રવઃ ? તાન્યેવેન્દ્રિયાણિ ॥૧॥

આ સુભાષિતમાં શિષ્ય ચાર પ્રશ્ન પુછે છે અને ગુરુ તેનો ઉત્તર આપે છે. આપણા સમાજમાં તૃષ્ણા એવી ભયંકર રીતે ધર કરી ગઈ છે, કે તમે ભાગ્યે જ એવો કોઈ માણસ જોશો કે જે એમ કહેતો હોય કે મને શાંતિ છે.

ઝૂંપડીમાંથી હવેલી થાય અને પગ ઘસતો હોય ત્યાં મોટર મગી જાય, છતાંય બહારની વૃત્તિ ઘટતી નથી અને અંતરની દિશા સુઝતી નથી. આપણે વૃત્તિઓના ગુલામ થઈને તથા પદાર્થના અયોગ્ય બંધનમાં જ જકડાઈને એવા પડ્યા રહીએ છીએ કે બહારના અસંખ્ય વિચારોમાં અને રોજરોજ નવું નવું મેળવવાની ઘેલછામાં શાંતિ શામાં છે એ વિચાર જ કરતાં નથી.

દવા બે જાનની હોય છે. એક ખાવાની. ખીજ ચોપડવાની માથું દુખતું હોય તો આપણે બામ લગાવીએ છીએ, પરંતુ કબજીયાત થઈ હોય તો બામથી માથાનું દર્દ મટતું નથી અને જોઈતી શાંતિ મળતી નથી. કબજીયાત થઈ હોય તો ખાવાની દવા લેવી પડે છે પેટનો ભરાવો બગાડો દૂર ન થાય, તો માથાનો દુઃખાવો ન મટે.

બહારની ઢવા ગમે તેટલી લગાવો, પણ જ્યાં મુખી અંદરનો મલ નીકળે નહિ, ત્યાં મુખી માયાનો દુઃખાવો મટે નહિ અને ભેદભી શાંતિ મળે નહિ.

આજ રીતે બહારની ચીજો ગમે તેટલી ભેગી કરો. પરંતુ અંતરમાં જો શાંતિ નહિ હોય, તો વાસ્તવિક શાંતિનો આનંદ લઈ શકશો નહિ. ભેગા કરેલા કે ભેગા કરવા મથતા પદાર્થો કદાચ આજે શાંતિ આપનાર નિવડશે, પરંતુ જેજ પદાર્થો મૂકીને જવાનો સમય આવશે, ત્યાંજ જોજ પદાર્થ પાછા સેવેલા અરમાનો તમારા હૃવનના અંગારાગ્નિમાં બની જશે, કે જ્યાંથી કેવલ વ્યથા-વહોપાત અને વ્યથના જ મગવાની છે. ચિત્તમાં પ્રસન્નતા છે અને બહારની લેણપણ નથી. તેજ હૃવનમાં શાંતિ મેળવી શકે છે. પેસો-પદાર્થ કે પદ્ધતીની પ્રાપ્તિમાં શાંતિ શોધવી, તે તો મૃગચ્છના નીરવી તૃષા છીપાવવા ગમી નિર્મલ છે શાંતિ કયાં છે ?

આગ જોડાવવા મહેનત કરવા છતાં જેમ આગ વધતી નહય, તેમ શાંતિની અનેક યોજનાઓ લેવા છતાં અશાંતિ વિસ્તરતી જાય છે. શાંતિ આપવા માટેની દાહની યોજનાના કલેવરો જેનાં, આપણને નથી લાગતું” કે આપણી અશાંતિની જુઓ ખોટી છે ? અથવા યોજનાનું સ્વરૂપ ખોટું છે ?

હો પ્રથમ જે વિચારવું જોઈએ, કે શાંતિ શું છે ? કેમ ? અને શાંતિ કેમ છે કેમ ? પાણીમાં અને વિદ્યુતપ્રેરણ યોજનાઓ અકરી શાંતિની વીજ મોંઝવા

માત્રથી શું શાંતિ સ્થાપશે ? શાંતિ છે ક્યાં ? એ મૌલિક વિચાર જ સુઝતો નથી. નહિતર અવનવા સાધનોની વિપુલતા વધવા છતાં અને વિવિધ પ્રકારની યોજનાઓ પાછળ અખળોનો ધુમાડો કરવા છતાં શાંતિની સન્મુખ પહોંચવાને બદલે અશાંતિની ભુતાવળો વધે ખરી ?

શાંતિ મળે શાથી ? આ પ્રશ્નનો યોગ્ય વિચાર કરી, યોગ્ય ઉપાય અજમાવાય તો જરૂર શાંતિ સર્જાય, પરંતુ મોટા ભાગનો ઉપાય અવળી દિશાનો છે, જેને લઈને શાંતિ ઝાઝવાના જળની પેઠે દૂર ને દૂર ભાગતી જાય છે અને માનવજાત અશાંતિના તાપમાં શેકાતી જાય છે.

જે દિશામાં જવાનું હોય, તે દિશાનું જ્ઞાન ન હોય, અથવા તે દિશાનો જળજાર ભોમિયો સાથે ન હોય, તો માર્ગને બદલે કુમાર્ગે ચડી જવાય અને પરેશાન બની જવાય. આજે આપણે શાંતિના રાહથી ચ્યુત બની અશાંતિના હિમાચલી બન્યા હોઈએ તેમ નથી જણાતું ?

મહર્ષિ પતંજલી જણાવે છે, કે “સંપત્તિ અને સાધનો આદિ ભૌતિક પદાર્થો જ્ઞાની આત્મા માટે અંગારા સમા છે” અર્થાત્ પ્રાણીમાત્ર પદાર્થના મોહને લઈ વિષય ક્ષાયની જ્વાળામાં જલી રહેલ છે આશ્ચર્ય તો એ જ છે, કે માણસ બધું સમજતો છતાં આશા-તૃષ્ણાના વમજમાં અટવાઈ જઈ શાંતિ ખોઈ બેઠો છે.

બંધુઓ ? શાંત ચિત્તે વિચાર્યો તો જણાશે, કે “આખોય મંમાર રાગ-દેવના દાવાનલમાં બળી-જલી રહ્યો છે. ત્યાં શાંતિ છે કેને ?” એનો નિર્ણય કરવો

.....

વિકટ પ્રશ્ન બની ગયો છે. એક કરોડપતિ હોય, છતાં જો તે માન કે લોભ ભૂખ્યો થયો હોય, તો શું તેની કરોડની મિશ્કત તેને શાંતિ આપે ખરી? માનવ પાસે પુત્ર-પરિવાર-પત્નિ અને પૈસા હોવા છતાંય બીજાના સુખની દુઃખાંધી બળતો હોય, તો તેને શાંતિ મળે ખરી? આત્મ કામ-લોભ દે ગોઠની આગમાં બળતો હોય ત્યાં સુધી શાંતિ મેળવી શકતો નથી.

સાધારણ માણસ સાધન-સામગ્રી પાછળ દોરે છે, ત્યારે આધ્યાત્મિક પુરુષો આત્મસંશોધનમાં મગ્ન રહે છે. સાધરણ લોકો અંતરના દ્વાર બંધ કરી ગામડીની આંખ બહારની જ દુનીયા જુવે છે. ત્યારે આધ્યાત્મિક લોકો અર્થશૂન્ય બંધ કરી અંતરની દૃષ્ટિથી આત્મદુનીયા નિહાળે છે. માનવ જ્યારથી બહારની દુનીયામાં જોતપોત બનતો ગયો, ત્યારથી ગાંભીની દુનીયા ભુલતો ગયો. જેને લઈને માયાની છાંયામાં કાયાને કરમની નાંખવા છતાંય માણસ નથી મળતું, જોઈતું નથી જડતું કે ચોરાયું નથી ચોપાતું. ત્યારે દનાશ-દંદિમ અને દુઃખી બની જાય છે. માટે જી પ્રથમ જો જ નિહાળ કરો કે શાંતિ છે ક્યાં? અશાંતિનું કારણ.

એક ગરીબ વૃદ્ધ ગામ બહાર રહેતો હતો. રોપણમાં પાંસ ને પાંસની ઝંપડી. સાધનમાં બીજાં મારેલી દોડડી અને ચાર-પાંચ માટીનાં વાસણ. એક જિવન ગોળના મધમે અંબારમાં ફાટેલ કપડું સંપત્તી હતી. એ વાસણમાંથી સાંધ પડી ગઈ. અંધારું હોવાથી વૃદ્ધને કંઈ

.....

દેખાણી નહિ. પ્રકાશ માટે કોડીયામાં પૂરવા તેલ પણ મળે નહિ, એટલે થોડે દૂર સુધરાઈની ખત્તી પાસે જઈ સોય શોધવા લાગી.

એવામાં એક માણસ ત્યાંથી નીકળ્યો. તેણે વૃદ્ધાને પૂછ્યું, માણ શું શોધો છો ? વૃદ્ધાએ કહ્યું. ભાઈ ? સોય શોધું છું, માણ ? સોય ક્યાં પડી છે ? ભાઈ પડી છે તો ઘરમાં, પણ ત્યાં અંધારું હોવાથી અહિં શોધું છું. માણસે આશ્ચર્ય સાથે કહ્યું, માણ ? સોય પડી છે ઘરમાં અને શોધો છો બહાર, તો સોય જડશે ખરી ?

બંધુઓ ! કહેવાનો આશય એ જ છે કે ‘જેમ વૃદ્ધા ભુલ કરી રહી હતી; તેમ આજના માનવો પણ શાંતિ મેળવવાના પ્રયત્નોમાં ભુલ કરી રહ્યા છે. શાંતિનું નિર્મળ નીર તો આપની અંદર જ છે. તેને બહારની દુનિયામાં શોધવાથી ભલા ક્યાંથી મળશે ? શાંતિનું પીયૂષપાન કરવું હોય તો તૃષ્ણા તરૂણીને દૂર કરી, બહારની દુનીયાને ભુલ્લી, અંદરની દુનીયામાં આવો ?

શાંતિની સાધના જીવનજરૂરીયાત પર કાપ મૂકવામાં છે જેટલી જરૂરીયાત વધારે તેટલી આજ-પંપાજ અને પ્રપચો પણ વધારે ઝુંપટીમાં વસનારને ત્યારે હવેલીનું જ્ઞાન થાય છે અને તે મેળવવાની મથામણ જાગે છે ત્યારે રરી-મરી પણ શાંતિ ગુમાવી દે છે. માનેલી વસ્તુ ન મળતાં જીવન બારમૂત અને બંધનમૂત બામે છે. જરૂરીયાતો વધારવા જતા અમલ શાંતિ હટી જાય છે અને નફલ શાંતિ

.....

મેળવવા બાગ-બગીચા, સીનેમા-નાટક અને હોટલ રેસ્ટોરન્ટમાં આંટા મારે છે.

“ત્યાગાન્ શાન્તિઃ” ત્યાગથી શાંતિ મળે છે; પરંતુ સખેડ’ જણાવવું પડે છે, કે “આજનો માનવ વીતરાગના વચનો વિસરી રંગરાગની રમતમાં પડી ગયો, પૈસાનો પૂતરી બનતાં આત્મશિકારી બનતો ગયો, આવશ્યકતા ધટાડવાને બદલે પ્રતિદિન આવશ્યકતા વધારતો ગયો, દુધ્યાં દેવ અને હરિશ્ચંદ્રના કાદવ ઉડાડી છવનબાગ વેરાન બનાવતો ગયો. આમ વિલાસી સાધનો પાછળ ત્યાગ અને સંતોષનું મૂલ્યાંકન ઘટતું ગયું. આંધળીયા અનુકરણની હોટ પાછળ આત્માનું દેવાનું નીકળતું ગયું. આવા અનેક પરિણામો આંખ આંમે મોઝુક હોવા છતાં રટજ કે મંચ પરથી અખતોના નાણાનું પાણી કરનાર બાદાચળકાટકદારા શાન્તિની પાતો કરતાં આજનો માનવ નથી ધરમાતો.” આ પણ આજના યુગનું શોક આશ્ચર્ય જ ગણવું ને ?

રોજરોજ ધતી નવી નવી ચોધા. નવા નવા ફરિમ સાધનો અને માનવ હંથામાં અરો જમાવી પડેલ નવી નવી સમવડતા ઉભી કરવાનો રીધી રોગ, કે જે ચોધોગના વિકાસો જનુઓ આત્માની શાંતિને નહીં નાંખે છે. બાપ શાંતિના ચોધ નીચે વિલાસનું વજગાડ મળે વજગનું વલ્ય છે. જે વડમાડના પતારે ત્યાગને ગ્યાને કોગની, મનોવની જગ્યાને બાગમશની અને વિમગની નીચે વિનગની અનિય વધાની વલ્ય છે. આ ધમધમતો વિલાસને દિગ્ધ માનવવડતને

સંયમની મળ લુલાઈ જાય છે અને ઇર્ષ્યા-હરિશ્ચંદ્ર અને સંતાપની ઉધધઓ કાળજીને કોતરી ખાય છે.

“લોહો સર્વવિનાશજો” લોહ એજ સર્વવિનાશનું મૂળ છે. સંગ્રહવૃત્તિ કે સ્વાર્થવૃત્તિ એ લોહનું રૂપાન્તર છે. આ વૃત્તિએ જ માનવતાના અંશે ઉપર તેજપ રેડયા છે. લોહવૃત્તિના પાપે માનવે માળ મૂકી છે. આજની નફાખોરી-સંગ્રહખોરી અને સત્તાખોરીએ જીવનમાંથી અંધુપ્રેમ-રાષ્ટ્રપ્રેમ અને ધર્મપ્રેમને દેશવટો દીધો છે. બેકામ વધતી જતી બેકે માકેટે-કાળાજીભરીયાએ બતાવી આપ્યું છે, કે ‘જીવનની ખાદ્ય પદાર્થ’ જેવી ઉપયોગી ચીજોમાં થતી ભેળસેળ. જીવનને મહાયતભૂત બનતી દવાઓમાં અને ઇંજીક્ષનોમાં થતાં ભયંકર ગોટાળાઓ. તથા આવી પિશાચી રમતો રમતાંની સામે થતાં આંખ-મીચામણાં. આવી ઈરાદા પૂર્વક ખેલાતી જીવન-મરણની બાજીઓ, તે શું આપણા માટે શરમનો અને ખેદનો વિષય નથી?”

જે દેશ પ્રાણીમંત્રને પોતાના આત્મા સમાન માની, તેના પ્રત્યે સમભાવ અને કરુણતાનો ઝરો વર્ષાવનાર છે. તે જ દેશમાં જન્મ લઈ આર્યાત્વના અમરનામ પર કાળો કુચડો ફેરવી, સત્તા અને લોભના હાઉએ જે નિર્દયતા અને નિષ્કરતાનો પંજો બતાવવા માંડ્યો છે, તે ખરેખર આ યુગનું ન જુમાંય તેવું દીનનાબયું કલંક નહિ તો અંતુ શું લેખાય ?

.....

આજની વધતી જતી અનાચારની પ્રવૃત્તિમાં મદદરૂપે લોભવૃત્તિ જ છે. છર્નાય માનવહૃવન આમે ખેલાતી હવેલેણુ રમતનો પ્રેરક આપતી વિલામીટ્તિ જ જગણદાર ગણી શકાય, કારણુ વિલામશુષ્ક પોષવા જતા ધનશુષ્ક વર્ગ છે. આ ધનશુષ્ક જ માણસ પામે આવા કારમા કર્તવ્યો દરાવે છે. વિલામની ગિભારીથી આત્મપ્રમાદી ખુટી ગઈ છે અને લોભનો પૂતરી જતી અનાચારનો શિકારી જતી બેસી છે. એમ કહીએ તો પણ કશુંય ખોટું નથી. આવા કોશમ વર્તનથી અનાચારની તોર ખોદતી હોય, વિલાસ-વિમદ અને વિશેષ પાછળ મુજબતા-સૌમ્યતા અને અદ્યવત્તાના પાળીયા તણાઈ જતાં હોય, ત્યાં રાંધિનો દિનતો કે મુશ્મો નહારો સંભવે ખરો ?

માનો કે તમારા શ્રીલમાં દશ તોલો માનું છે, તો આજનો માનવ પોતાના અજ્ઞાતીય માનવહૃવન દશવા અસકારે ખરો ? તોની અને લાગણુ માનવને દશ તોલો માનની કોટલી કિંમત છે, તેટલી કિંમત માનવની નથી. પ્રાણુ કરતાં માનને કિંમતિ ગણનારને માનવ ગણ્યો કે માનવ ?

પ્રચાર ભંધમેશ ' આપણે અદિ' રોજ કે માન પાછળ માનવતાનું હૃદય ફરી, રહેણી દુર્નિયા મર્જાન નથી આવ્યા. મણુને મણુમાઈતઃ સુલો વડે તૂટીત જાડગની રે, લો માનુષ્યોના શીત જડવા દો. ને વિચારું દશ મે દામનું અને મોલિશુનું ભલું. હૃદયનું જ ને માણુકઈ નહિ હોય ને કદારની ફોર્મ ખરું સ્વેજ પડમે

શાંતિ નહિ આપી શકે. જીવનને શાંતિથી સભર ગનાવવા જીવન જરૂરીયાતો પર કાપ મૂકે. જ્યાં સંતોષ નથી ત્યાં શાંતિ નથી. આ માટે એક વિદ્યાન કહે છે, કે

“Contentment is a Pearl of great price and whoever procures it at the expense of tenthousand desires makes a wise and happy purchase.”

સંતોષ એ મહાકિંમતિ મોતિ છે. જે કોઈ દશ હજાર વાસનાનું ખલીદાન આપી એ મોતિ-સંતોષ ખરીદે છે, તે બુદ્ધિ અને મુખને ખરીદે છે. અર્થાત ખાવું-પીવું-ઝાઢવું કે ભોગવવું વગેરેની આસક્તિઓ જાય, ત્યારે જ જીવન સંતોષી બને છે. વાસનાનો ત્યાગ એજ શાંતિની સાધનાનું મહાન સાધન છે.

એક ખાનુ શાંતિની વાતો થાય છે. ત્યારે ખીજુ ખાનુ મળે એટલું ભેગું કરી લેવાની હાય-ગળતરામાં શાંતિથી ઉઘી પણ શકતો નથી. માનવ પૈમો-પ્રમદા કે પદવીની પાછળ હરણુકાળ મારતો હોય છે, તથા કુદરતી બળને નાથવા આત્માની મુડી વેડફી દેતો હોય છે જાણે શિકાર પાછળ શિકારી કુતરો દોડતો હોય, તેમ ઘર-દુકાન-ઓફિસ અને કારખાના પાછળ ભાગભાગ કરતો હોય છે, જાણે કે એક મિનિટની કુરસદ ન હોય તેમ યાંત્રિક માનવ પેઠે જીવન-જીવનો દોાય, ત્યાં શાંતિની વાત કેવી ?

માંજે થાડીને લોથ થઈ ગયો હોય, ત્યારે કદળમાં જઈ પાના ટીંચે, દાડ ટીંચે, વિયયવિજ્ઞાનમાં નાચે, મિનેમામાં

ખર્ચ જુઓ ? અકસ્માત-આપઘાત અને ખુનના આંકડા તપાસો ? તો એ પ્રજાની સુખ-શાંતિ અને તન-મનની નખખાઈઓનો તાગ મળી જશે. આમ અખજોનું આંધણ છતાં આગમાંથી શિલતતા મેળવવાની જેમ શાંતિ મેળવવી નિર્રર્થક નિવડી છે. ત્યારે સહજ પૂછવાનું દીલ થાય છે, કે શાંતિ માટે લેગો કરેલો સોનાનો ઢગલો અને વિજ્ઞાનની શોધેલી સિદ્ધિઓનો આજ નતીજો ?

આજનો માનવ ઠઠાચ પુણ્યખળે કુદરતને નાથી શકશે, પૈસાના કે સાધનોના પહાડો પણ ખડકી શકશે. મધલાળ સમી મીઠી વાણીથી ધાર્યા ક્ષાયદાઓ પણ મેળવી શકશે. પરંતુ જો તૃષ્ણાના તારને તોડવાનો કસબ ન જાણ્યો, તો એ જ કુદરતની સ્વારી અને મનની ખુમારી તમારા જીવનની માત્ર ખીમારી બની જશે.

આજનો માનવ જે થાકથી થરથરી રહેલ છે, તે મોતની હાક કરતાં લટકતા મોતની ધાક સમ મહાભયંકર છે. આપણે સૌ જાણીએ છીએ કે આજે આખી દુનીયા કાળનો કોળીયો બની જવાની ઘડીયો ગણતો હોય છે એવી દારમી અશાંતિ મોઢા સામે ખડી થઈ છે, છતાં માનવ બે ખગડાના ચાર અને બાવીશ ક્યારે થાય છે. એવી સાદી ગણીત જેવી વાતો પણ સમજવા તૈયાર નથી.

રિપ્પનો પ્રશ્ન

દેહની દુનીયાને દાગીનાથી દીપાવે કે ચંદ્રની આંદનીશી ચમકની બનાવે, પરંતુ દેયામા થાણા નાખી પડેલા ખાઉધરા

.....

શયનાનો અને દાખા શ્રમે કરાવનાર શ્રમ-મેધ-દોષ અને
ગોદાદિ ધાડપાડુઓ દિનરાત આત્મ ખલનો કુટ્ટી માનવને
ઉપે રવાંટ ગણવી હીધા છે. આથી અંતર કનુસીતો હતી
કંઈકો કુતાવશ માનવને ભરખવા ભેરી છે, છતાંય ધૌનિક
મુખની અણખખામા અને ધનચેતશાની ગાગલતામાં અંદરની
કુનીયાતું જતન જનું કરી ઉપ વેચી ઉલ્લસદો ખરીદે
છે, ત્યાં શાન્તિની ઉપ આવે ખરી? આમી જ મિથ્ય પ્રશ્ન
કરે છે કે :—

“એને મુર્તિ વારી- મુખપૂર્વક ઉપે દેશુ ?
અંતરમાં શાંતિ ન હોય તો ઉપવા કરતાં પણ ઉપ ન
આવે. ઉપવામાં પણ શાંતિ ને મિ. દિન ને શાંતિ ન
હોય તો અનેક વિચારોની રાગમળ ખરી વાપ છે. જેથી
ઉપવાની મલ ન આવે પેસો-પરિવાર-પુત્ર-પત્નિ-બીજાની
કેદ અને મુખના સાધનો હોવા કરતા, મન અનેક આશા-
નિરાશાની રાખનકિમાં રમતું હેલતું તો ઉપવાની ક-કા
ભાંડાં ઉપે અમલ નાશે. જેવાય માન્યો દશાવ છે કે જેને
બધુપ દોષા કરતાં ઉપવા આદે કરા કે પંડાનો જેવા
પડે છે. દારુન વિલમ્બ શાંતિ નાશે. જેથી અંદરનો રાગ
અને મલને આદે ઉપવા નેને કુવિમ આપનેને આપ
ઉપે પડે છે. નાદે જ મિથ્ય પ્રશ્ન કરે છે, કે શાન્તિની
કેશુ ઉપે કરે મે ?

“જન પિ જાત-” મિથ્ય પ્રશ્નનો મુદ્દો જાત
આવે છે, કે અભાગિયો, અર્થનું જેનું વિન રાગ

ભુઝી જાય છે. સંગીતના સૂરમાં લાનભુલેલ મૃગલો, સામે રહેલું મૃત્યુ પણ દેખી શકતો નથી. તેમ સંસારની સુખજળમા સપડાયેલ માનવ લોગની લયંકરતા જોઈ શકતો નથી. રાત્ર પણ દેહ અને ઈન્દ્રિય જન્ય સુખનો વિચાર કરતો સુઈ ગયો. આ જાણુ આત્મચિંતન કરતાં સંત પણ ધરતીના જોળે પોઠી ગયા.

પ્રભાત થતાં રાત્રએ સાધુને જોડાવ્યા. સંત આવતાં જ પૂછ્યું. મહારાજ? રાત કેસી ખીતી? સસ્મિતભાવે. સંતે કહ્યું. રાજન? ‘આધી તીરે જેસી ઓર આધી તેરે સેખી અચ્છી’ શું કહ્યું મહારાજ? એકલા-અટલું ફરવું. હુશુ-સુકું જે મળે તે ખાવું. ખાડા-ટેકરામાં જ્યાં ત્યા પડ્યા રહેવું. જ્યારે મારે તો સુવા માટે પલંગ. ઓશિકા-ચિત્રામણ વાળો ચંદરવો. ચારે જાણુ રોશની. દાસદાસીઓનો પરિવાર અને સ્ત્રીના સુવાળા મહયોગો. આમાનું તમારે કશું નથી છતા કહો છો કે “અડધી તારા જેવી અને અડધી તારાથી સારી?”

રાજન! તું પલંગ પર પોઠ્યો. હું ધરતીના જોળે મુતો. સુઈ ગયા ખાદ સુવાળી શય્યા કે ખાડા-ટેકરા અને સરખા જ છે વળી જેની પાસે પૃથ્વી રૂપી પલંગ, ખાદુ રૂપી ઓશિકા, આકાશ રૂપી ચંદરવો, ચંદ્ર-સૂર્યની રોશની, દિશાઓ રૂપી દાસીઓ અને વિરતિ રૂપી વનિતાના મહયોગો છે એવા નિષ્કપટી મંત્રો ધરતીના જોળે શાંતિથી ઉઘી શકે છે.

જ્યારે તને મળેલા માધેનો કેમ સાચવવા તેની અનેક ચિંતાઓ મળાવે છે. જેની પાસે છે તેને જવાનો કે હુટાવાનો

.....

લય હોય છે. જેની પાસે કશુંય નથી તેને કશોય લય પણ નથી.

ગુરુનો અત્યુત્તર.

શાંતિચિત્તે સંતે આગળ જણાવ્યું. કે “જે પદાર્થને કે પદાર્થના સુખને તારા માને છે. તે પદાર્થ કે પદાર્થનું સુખ તારું છે ખરું? અને તે સુખ ટકશે ખરું? કદાચ માન કે ટકશે તો તું ટકીશ ખરો? જવાનું-રહેવાનું નથી એ તો નિશ્ચય છે. દીર્ઘકાલ સુધી ભોગવેલ વિષયના સાધનો એકવખત અવશ્ય જવાના છે. જે સમજીને મુકે છે. તે શાંતિથી જીવનયાત્રા પૂર્ણ કરે છે. અને જે પરાણે મૂકે છે, તે સળગીને મરે છે.

“લગ્નમિત્ત સુકૃત્વા વહુકાલદુકૃત્વા” ભોગથી દણુમાત્ર સુખ મળે છે, પરંતુ પાછળ લાંબા કાલ સુધી દુઃખી બનવું પડે છે. શાંતિના અર્ધીએ ભોગ્ય પદાર્થોથી દૂર રહેવું ધટે છે; પરંતુ આપણી ચારે બાજુ મોડનું સામાન્ય એટલું બધું ઘેરાઈ ગયું છે, કે આત્મા સ્વરૂપ કે આત્મ શાંતિને વાસ્તવિકતાયા સમજી શકતા નથી. બાલક રમકડા પાછળ આનંદ માને છે, તેમ આપણે પણ બહારના રમકડાં પોતાના ગણી, તેને જ શાંતિનું સાધન માનીએ છીએ.

જે જ્ઞાની આત્મા છે, તે સંસારના રંગરાગમાં હોબેલા હોવાને જોઈ, એમ જ વિચારે છે, કે આ હોવા જેમા શાંતિ માને છે, તે શાંતિ શાશ્વત નથી. અજ્ઞાની તો એમ જ માને, કે આને મળ્યું તેવું મને મળે, તમારી

ભુટ્ટી બંધ છે. સંગીતના સૂરમાં લાનભુલેલ મૃગલો, સામે રહેલું મૃત્યુ પણ દેખી શકતો નથી. તેમ સંસારની મુખજાળમાં સપડાયેલ માનવ ભોગની ભયંકરતા જાણી શકતો નથી. રાત્રિ પણ દેહ અને ઈન્દ્રિય જન્ય મુખને વિચાર કરતો મુકી ગયો. આ બાળુ આત્મચિંતન કરતાં સંત પણ ધરતીના ખોળે પોઢી ગયા.

પ્રભાત થતાં રાત્રિએ સાધુને ખોલાવ્યા. સંત આવતાં જ પૂછ્યું. મહારાજ? રાત કેસી ખીતી ? સન્નિભતભાવે. સંતે કહ્યું. રાજન્? “આધી તીરે જેસી ઓર આધી તેરે સેખી અચ્છી” શું કહ્યું મહારાજ? એકલા-અટુલું ફરવું. હુખુ-સુકું જે મળે તે ખાવું. ખાડા-ટેકરામાં જ્યાં ત્યાં પડ્યા રહેવું. જ્યારે મારે તો સુવા માટે પલંગ. ઓશિકા-ચિત્રામણ વાળો ચંદ્રવો. ચારે બાજુ રોશની. દાસદાસીઓના પરિવાર અને સ્ત્રીના મુંવાળા મહયોગો. આમાનું તમારે કશું નથી છતાં કહો છો કે “અડધી તારા જેવી અને અડધી તારાથી સારી?”

રાજન્! તું પલંગ પર પોઢ્યો. હું ધરતીના ખોળે મુતો. મુકી ગયા બાદ મુંવાળી શય્યા કે ખાડા-ટેકરા ખને સરખા જ છે. વળી જેની પાસે પૃથ્વી રૂપી પલંગ, બાહુ રૂપી ઓશિકા, આકાશ રૂપી ચંદ્રવો, ચંદ્ર-સૂર્યની રોશની, દિશાઓ રૂપી દાસીઓ અને વિરતિ રૂપી વનિતાના મહયોગો છે એવા નિપ્સ્પૃહી સંતો ધરતીના ખોળે શાંતિથી ઉઠી શકે છે.

જ્યારે તને મળેલા સાધેનો કેમ માચવવા તેની અનંદ ચિંતાઓ સતાવે છે. જેની પાસે છે તેને જવાનો કે લુટાવો.

લય હોય છે. જેની પાસે કશુંય નથી તેને કશોય લય પણ નથી.

ગુરૂનો પ્રત્યુત્તર.

શાંતિચિત્તે સંતે આગળ જણાવ્યું, કે “જે પદાર્થને કે પદાર્થના સુખને તારા માને છે. તે પદાર્થ કે પદાર્થનું સુખ તારૂં છે ખરૂં? અને તે સુખ ટકશે ખરૂં? કદાચ માન કે ટકશે તો તું ટકીશ ખરો? જવાનું—રહેવાનું નથી એ તો નિશ્ચય છે દીર્ઘકાલ સુધી લોગવેલ વિપયના સાધનો એકવખત અવશ્ય જવાના છે. જે સમજીને મુકે છે. તે શાંતિથી જીવનયાત્રા પૂર્ણ કરે છે. અને જે પરાણે મૂકે છે, તે સળગીને મરે છે.

“લગમિત્ત સુઠ્ઠા વહુકાલદુઠ્ઠા” લોગથી દણમાત્ર સુખ મળે છે, પરંતુ પાછળ લાળા કાલ સુધી દુઃખી બનવું પડે છે. શાંતિના અર્થોએ લોગ્ય પદાર્થોથી ઠર રહેવું ઘટે છે; પરંતુ આપણી ચારે બાજુ મોડનું સામ્રાજ્ય એટલું બધું ઘેરાઈ ગયું છે, કે આત્મા સ્વરૂપ કે આત્મ શાંતિને વાસ્તવિકતા સમજી શક્તા નથી. બાલક રમકડા પાછળ આનંદ માને છે, તેમ આપણે પણ બહારના રમકડાં પોતાના ગણી. તેને જ શાંતિનું સાધન માનીએ છીએ.

જે જાની આત્મા છે, તે સંસારના રગરાગમા દુખેલા જીવોને જોઈ, એમ જ વિચારે છે, કે આ દુખો જેમા શાંતિ માને છે, તે શાંતિ શાશ્વત નથી. અજાની તો એમ જ માને, કે આને મળ્યું તેવું મને મળે, તમારી.

પાસે આભૂષણ હોય, મોટર હોય, સુંદર વસ્ત્રો હોય; શાંતિથી બેઠા હો, તો તમને દેખી, સંસારી જીવ તરત જ કપાળે હાથ આડાડી ઠહેશે, કે અમારા લાગ્યમાં એવું કયાંથી હોય ! આત્મદષ્ટિ વગરનો માનવ તમારું સુખ દેખી બળવાનો છે. જેથી એની શાંતિ ઉઠી જાય છે. કારણ એની પાસે જે સાધનો છે, એમા એને સુખ નથી. તૃપ્તિ નથી. બીજાનાં સાધનો, બીજાનો લપકો અને બીજાનો વૈભવ જોઈ, આજે લોકો પોતાનું જીવન ધૂળધાણી બનાવી રહ્યા છે. તમે આટલો જ વિચાર કરો કે અમારી પાસે જે છે. તેમાં જ અમને સતોષ છે. તો શાંતિ શોધવા જવું નહિ પડે.

માનવ અંતરથી વિચારે, કે આ બધુય ભેગું કર્યું, એમાં મારું શું ! આથી મારું કદ્યાણ શું ! પરંતુ તરંગો ઉછળતા હોય ત્યાં સુધી તળીયું ન દેખાય. તરંગો શાંત થાય ત્યારે તળીયું દેખાય. તેમ તૃષ્ણા શાંત થાય તો જ અંતર-તળીયું જણાય આપણે પણ દીલનું દપણું દેખી એ જ શોધવાનું છે, કે આ બધુય મલ્યું છતાં એનો સરવાળો શો ! જેની પાછળ આત્માની શાંતિ ગુંગળાવી દીધી છે, તેમાં કંઈ ચીજ એવી છે, કે જે તમને શાંતિ આપે છે ! જેને જોઈને જતી રહેવાની બીનિ રહેતી હોય, એવી વિનમ્ર વસ્તુ પાછળ આટલી બધી ધાધણ મચાવવાનો અર્થ શો ? તેની પાછળ કાળી મચ્છરી કરી આત્માનું વેચાણ શા માટે ?

રાજન્ ! વિચાર કર ! તારા જીવનમાં શાંતિ નથી મળતી તારા માથે બાર છે. માથા પર પથ્થરનું પડ દોય

.....

તો ઉંઘવા છતાં ઉંઘાતું નથી. શાંતિથી ઉંઘ કેને આવે? જેને માથે ભાર નથી તેને. આજે આપણે માથે બોજો લઈને ફરીએ છીએ ઉંઘવા છતાં મગજમા ભારે ભાર ભર્યો છે. જે ભાર આપણને ઉંઘવા દેતો નથી ઉંઘમાં પણ લીલા-દીયાનો બકવાટ ચાલુ. અરે! ખાતાં-ખાતાં પણ ભુંગણું તો પાસે જ, એક કોળીએ ખાધો ન ખાધો ત્યાં “એલાવ” ચાલુ. જે પેટ માટે આટલી વેઠ થાય છે. તે પેટ માટે પણ બે ઘડી શાંતિથી બેસી ખવાતું નથી.

શેડ-શાદુકારને માથે અનેક ઉપાધિઓનો ભાર હોય છે. કાળજીમાં અનેક ચિંતાના કીરાઓ ખદખદતાં હોય છે. જેથી ઉંઘવા છતાં ઉંઘ નથી આવતી, ત્યારે પરોણે ઉંઘ લાવવા બહારની દવા અને ઇંછાનો જેવા કૃત્રિમ સાધનો અજમાવવા પડે છે. જ્યારે કાળી મજુરી કરી સવારનું સાંજે અને સાંજનું સવારે ખાનાર બે ઘડી કુટુંબ સાથે આનંદ ગોળિ કરતા ધરતીના બોળે શાંતિથી ઉંઘી જાય છે. માટે જાનીએ કહ્યું. કે શાંતિ મેળવવા-શાંતિથી ઉંઘવા ચિત્તની સ્વસ્થતા કેળવો.

અહિં સંતે પણ રાત્રને એ જ જબાબ્યું, કે અડધી રાત્ર તો હું નિરાતે હોયો બાકીની અડધી રાત્ર પ્રભુ પ્રાર્થના અને આત્મચિંતનમાં ગઈ. આમ અડધી રાત્ર તારી જેમ ઉંઘમાં ગઈ. જ્યારે તારી અડધી રાત્ર બેગા કરેલા પદાર્થની જાગવણીની ચિંતામાં ગઈ, માટે અડધી રાત્ર તારાથી સારી ગઈ. સમાધિ કે ઉપાધિ?

આપણે શાંતિ મેળવવા સમાધિ-ચિત્તસ્વસ્થતાની વાત

કરી. પરંતુ ખેદદીલી તો એ જ છે કે જ્યાં સમાધિ કેળવવા અને ઉપાધિ ટાળવા જઈએ છીએ, ત્યાં પણ ઉપાધિનો વળગાડ તો સાથે ને સાથે.

માનો કે તમે પ્રભુ પાસે ગયા, ત્યાં પણ કંઈ લાવના? ઉપાધિની જ ને? ત્યાં શું માંગો છો? લક્ષ્મી-લલના અને લોકકીર્તિની જ વાતને? ત્યાં ભૌતિક માંગણી ખરી ને? જ્યાં ભૌતિક લાવના ત્યાં ઉપાધિ ખરી કે નહિ? જે ઉપાધિઓ છોડવા જવાનું છે, તે જ ઉપાધિઓની માંગણી થાય તો ઉપાધિ છૂટશે કે ઉપાધિનો વળગાડ વળગશે? ઉપાધિ અગળી કર્યા સિવાય સમાધિ આવે નહિ

જે કાંઈ કરો તે મન શુદ્ધિથી કરો? મન નિર્મળ હશે, તો જ વીતરાગની છાયા આત્મામા પડશે. એવી તૈયારી સાથે જીવ કે દર્શન કરતાં જ વીતરાગની છાંયા હૈયામાં ઉપસી આવે. વીતરાગદેવ પાસે ગયા અને ત્યાગની છાંયા થોડીવાર પણ ન આવે, તો પ્રભુ પાસે ગયા શા કામના?

આપણે પ્રભુ-પ્રક્ષાલ કર્યો. અંગલું છણા કર્યો. બાદ કેશરની વાટછી લેવા ગયા. એટલામાં ખીજો આવી પ્રભુ-પૂજા કરી રવાના થયો. તમે આવીને પૂજા કરેલી જોતાં માયુ જોલજો? મગજનો પારો ચઢી જાય ને? મનમાં કંટોને? કે માજો કેવો મૂર્ખો! હું કેશર લઈને આવું એટલામાં તો ઝટપટ પૂજા કરીને ચાલ્યો ગયો! અને જો તમારામાં ગાંડપણ હશે તો સારારાટ કરી મૂંઝો. કંઈ બાન

.....

ખાન બળ્યું છે કે નહિ ? મારી પહેલા પૂજા કરી લીધી ?
આમ શાંતિનું મેદાન વચનબાણનું યોગાન બની જશે

આવો વિચાર કેમ આવે છે ? તે વખતે એમ કેમ
વિચાર નથી આવતો કે આની ભાવના કેવી ઉત્તમ છે !
કે મારા કરતા પહેલા મારા દેવની પૂજા કરી લીધી.
વગર વિલંબે પૂજનો લાભ લઈ લીધો તમારામાં ને
આવી વિશાલ ભાવના ભરેલી હશે, તો ગરમ થવાને બદલે
ઉપરથી કહેશે, કે ભાઈ પહેલી પૂજા તમે કરો ! જે કંઈ
કરવાનું છે તે ભાવનાથી જ કરવાનું છે. ભાવના ને સારી
નહિ હોય તો પહેલી પૂજાથી પણ શું ? ને ભાવના સારી
તો પાછળથી પૂજા કરો તો પણ પહેલીજ પૂજા ધર્મગર્ભ
સમજવી.

એટલે વાત એ છે, કે આપણે સમાધિ દેખાવવા
અને ઉપાધિ ટાળવા આપનું હૃદય ધીરે ધીરે વિશુદ્ધ
કરવું જોઈએ. જેથી વીતરાગની છળી આપણા અંતરમાં
પડે તથા એ જ ભાવો ઘર-દુકાન કે વ્યવહારમાં આપણી
સાથે રહી હૃદયશુદ્ધિના માર્ગદર્શક બને.

આપણે સામયિકમાં બેઠા હોઈએ એવામાં બહારથી
બે માણસો આવે અને આપણને જોઈને જાણે, કે “માણો
છે તો બગબગત, પણ ડોળ દેવો ભગતનો કંદે છે.” આ
સાંભળતા શું થાય ? મનમાં શાંતિ રહે છે ખરી ? કે નરત
જ બેલનાર તરફ બળકવા મંડો ને ? શું હું બગબગત !
તમે અને તમારો બાપ હશે, હું નહિ સમજ્યાં ને ! આમ
પાસાણમાં પડી સામયિકની મજા મારી નાંખે છે.

પરંતુ આ તો આપણી પરીક્ષાનો પ્રસંગ સમજવો જોઈએ. આવા સમયે એમ વિચારવું ઘટે, કે ભલે ને એ લોકો મનકાવતું બોલે. એમનું ગમે તેવું બોલવું હોય છતાં મારે શું? હું તો બહારની ઉપાધિ-ધમાલથી મુક્ત બનો બેઠો છું. હું તો અંતરની શાંતિ મેળવવા આવ્યો છું. આવો વિચાર આવે છે ખરો?

હરકોઈ ક્રિયામાં આશ્રવના (પાપના) માર્ગો સંવરના (શુભ વિચારના) દ્વારોથી બંધ નથી કર્યા, ત્યાં સુધી ક્રિયાનાં જોઈતી મજા નથી આવતી. સમાધિના સ્થાને પણ ઉપાધિ રાખે તેને જણાવે છે, કે

ઉઠી સવારે સામયિક લીધું, પણ પારણું નથી લીધું. કાળો કુતરો ઘરમાં પેઠો, ઘી સઘળું તેને પીધું ૭-૧

ઉપવાસ કર્યો. પારણું કરવા બેઠો. તેમાં મગ કે રાખડી ન મળી, તો તરત બોલો ને? શું મગ નથી બનાવ્યા? ઉપવાસ કરીને મરી જઈએ, છતાં તમને પારણાનો ખ્યાલ નથી? ભલા ઉપવાસ મરવા નહિ, પણ અમર બનવા માટે છે. મનગમતું ખાવા માટે ઉપવાસ નથી; પણ જીવનો સ્વાદ ચોષો કરવા માટે છે સાચું. સાચું ખાવાની માનસિક વૃત્તિને છતવા માટે ઉપવાસ છે. એ વાત પારણા વખતે ભુલી જવાય છે,

ઠઠાય એક ચીજ ચોષી હોય અને કરવા બેસે, તો પણ ના પાડવી જોઈએ. જે હોય તેનાથી ચલાવી લેવાય, એવો આનન્દસ્વભાવ દેખવવો જોઈએ. જે કાંઈ આપણે કરીએ

.....

છીએ તે આત્મ-સમાધિ સાધવા અને મનની ઉપાધિ ટાળવા, પરંતુ આવો સ્વભાવ આવે ક્યારે કે મનની ઝંખના અટકી જાય ત્યારે. આવા આત્મિક કાર્યો એ તે અગ્નિપરીક્ષા છે. તેમાંથી પસાર થવા બહારની તૃષ્ણા-ઝંખના ભુલો જવી જોઈએ. તૃષ્ણા જાગતાં વિચારવું ઘટે, કે “એ તો બહારના છે, હું બહારથી પર છું” તો જ ઉપાધિ ટળે અને સમાધિ મળે.

શાંતિની સાધના.

આપણે હરકોઈ કાર્યમાં એવી લાવના કેળવવાની છે, કે નતો હર્ષ થાય કે નતો ખેદ થાય. આવી સ્થિતિ આત્માની લાવવી એ કોઈ સહેલી વાત નથી. તમારામાં કે અમારામાં આવી સ્થિતિ જલ્દીથી આવી જાય, તેવું માનવાનું કોઈ કારણ નથી; પરંતુ પ્રત્યેક પળે જાગૃત રહેવું જોઈએ. તો કોઈક સમયે આપણું કાર્ય સિદ્ધ થાય.

અદ્વૈતજ્ઞાનવાળો વિદ્યાર્થી પ્રથમ વર્ષે નાપાત્ર થાય. છતાં भीરજથી પુરુષાર્થ કરતો રહે, તો બીજે વર્ષે પાસ થઈ જાય. કદાર નાપાત્ર થાય તો દર વર્ષે એક એક વિષયની પરીક્ષા આપતો રહે, તો પલુ સ્નાવ કોઈ વિદ્યાર્થી સાત વર્ષે પાસ થઈ જાય. આવો કોઈ વિદ્યાર્થી ગૈર્ય રાખી હતાં તથા વચર પ્રયત્ન જાળવી રાખે છે, તો પાસ થઈ જાય છે ત્યારે શું આપણે કોઈ વિદ્યાર્થીથી પલુ ગયા? આપણે એવા મોડ નથી, પરંતુ ગૈર્ય રાખી જોઈતો પુરુષાર્થ આદર્યો નથી.

લગભગ આખી જીંદગી કનક-કામ અને કાયાની માયામાં ચસાર થતી હોય છે. બાલ્યભાવમાં લેવાની ઇચ્છા જન્મે છે. વૃદ્ધાવસ્થામાં લુટવાની વૃત્તિ રાખતો હોય છે. છળ-પ્રપંચ-દુગો વગેરે વૃત્તિને આધીન બની ભેગું કરતો હોય છે. આમ શરૂઆત લેવાથી અને અંત લુટવાથી થાય છે, પરંતુ જ્ઞાનીઓ જણાવે છે કે “લલા એથી તમને શું મળવાનું છે? જેને સમજીને છોડી બાણ્યું છે. જેને સંતોષ કેળવી બાણ્યો છે. તેની જીવનયાત્રા શાંતિથી પૂર્ણ નથી બાકી તો મેળવવાની મથામણમાં જીવનયાત્રા અનેક ઉપાધિના ભારથી અશાંત અને ઉદ્વિગ્ન બની જશે.

મારાંશ એ છે કે “સંસારના બંધને બંધાયેલો આત્મા આત્માના બંધનને પીછાની શકતો નથી” એ એવા બંધનોમાં બંધાયેલો છે, કે જે રાત પડતાં શાંતિથી ઉઠી પછે શકતો નથી. ભુતીયા મહેલમાં સુતેલો માનવ ઓળા બેઠને બહારીને ઉઠે છે તેમ માનવ રાત પડતાં ઉઠે છે; પરંતુ ઉપાધિનો વળગાડ એવો સતાવે છે, કે ઉઠે ઉડી જાય છે

માનવ જેમ જેમ આશાના અરમાનો સેવતો જાય છે, તેમ તેમ ઉપાધિનો વળગાડ વિશેષતયા વળગતો જાય છે. આ ઉપાધિનો તાર માનવને ઉઠવા દેતો નથી માટે જ જ્ઞાનીઓ કહે છે કે “શાંતિથી ઉઠવું હોય, તો આશાના વિષવર્તુલનાથી બદાર આવો. મોડસાઆન્યની ગ્રીમને ઓળો! ચિત્ત મમદિ-મનની ક્વચિત્તા દેખવો! અર્થાત્ મનોને દેખવી જણી, મગજના ભારને ઓછો કરો! એ જ નાની શાંતિની માધના છે

જગતાં રે'જે !

ઢેડનો ચાક ઉતારવા માનવ ઉંઘે છે; પરંતુ' જો ઘરમાં સાપ સંતાયો હોય, તો ઉંઘવા છતાં ઉંઘ ન આવે. મનમાં બચનો ગલરાટ કે મગજમાં ભાર હોય તો ઉંઘ નથી આવતી. માનવ જેટલો સાપથી ડરે છે, તેટલો પાપથી નથી ડરતો.

મક-મોહ-માયા વગેરેના સાપો માનવને પળે પળે ડસી રહ્યા છે. અંતરના ઝોરડે પાપના સાપો શુશ્રૂષા વાળીને બેસા છે. છતાંય જો સાપોને હટાવવાનો વિચાર ભગે છે ખરો ? શાંનિધી ઉંઘવા પાપના સાપો ફર ફરી નિર્ભય બનવું જોઈએ, આવી નિર્ભયતા કેળવવા ચિત્ત-મમાધિ મેળવવી જોઈએ.

જ્યાં લગી ઘરમાં સર્પ છૂપાયેલો હોય, ત્યાં ગુપ્તી સ્વસ્થતા ન રહે. સ્વસ્થતા વિના ઉંઘ ન આવે. આ સ્વસ્થતા લાવવા પાપ ક્યારે બંધ ! અને કઈ રીતે બંધ ! તેનો વિચાર કરીએ છીએ. જો જ રીતે આત્મામા સ્ફુટો જમાવી પટેલા કાન-લોભાદિના પાપો ક્યારે બંધ ! અને કઈ રીતે બંધ ! જોયો ચિત્તની સ્વસ્થતા મળે. અને નિર્ભયતાથી નિદ્રા આવે. એ માટે આજનો વિષય રાખ્યો છે કે “જગતાં રે' જો !”

જાગે સો પાવે.

ઝોરડામાંથી સાપ ન જાય, ત્યાં સુધી આપણે જાગતાં રહીએ છીએ. તેમ અંતરમાંથી પાપ ન જાય, ત્યાં સુધી જાગૃત રહેવું જોઈએ. આ જાગૃત દશા કેમ આવે, તે માટે સતત તકેદારીની ખાસ અગત્યતા છે. હું અને મારું આ બેમાં મુરઝાઈ જવાથી અંતરના પાપો પીછાની શકાતાં નથી. મારા-તારાની યોગે અનેકવિધ પાપાચરણો સેવાતાં જાય છે. જેના પરિણામે હિતાહિતનો પણ ખ્યાલ ભુલી જવાય છે.

માને આપણું જીવનમાત્ર એક દુઃખ, એક વ્યથા, એક તરફડાટ સમું બની ગયેલ છે. વાસનાની ભૂકીમાં સપડાઈ જઈ અગે અંગમાં કામ અને લોભની અગન વ્યાપી ગઈ છે. છતાં હજી ઘોરનિદ્રામાં પોઢયા હોઈએ તેમ જણાય છે. કુલકર્ણુ તો નગારા વાગતા છમાસે પણ જાગતો. જ્યારે આપણે તો બાર બાર વર્ષ સુધી પડધમ વાગે છતાં જાગે તે ખીજા કેમ ખડને ?

“જાગે સો પાવે ઝોર ઉંઘે સો જોવે” જાગતો મેજાવે છે. ઉંઘતો ગુમાવે છે આપણે મેજાવવા આવ્યા છીએ, નહિ કે ગુમાવવા. સંસારના ચોક્કમા મરજવા બનતાં અંતરના ચોકાનું કાચાળ નીકળી જાય, તો ગુમાવ્યું ગણવું કે મેજાવ્યું ? ચામડાની આખે જાગતા ચ્દી, અંતરદષ્ટિથી ઉંઘતા રૂઢી આપણા જ હાથે ભારતીય પ્રત્યાપિત અહિંસા-મયમ અને તપ, ઉપધર્મનું ખડન ઘડ જાય, તો આના જેવી ખીજા કઈ કમનશીબી ગણવી ?

.....

એટલું જરૂર યાદ રાખજો ! કેવળે હવનમંદિરમાંથી મગલમય અને સર્વજન-હિતકારી એવું ધર્મતત્ત્વ આપ્યું જશે, તો એજ હવનમંદિર અલ્પહવી, નિર્માણ્ય અને કુદ્ર માળખાનું કલેવર બની જશે. કે જ્યાં અનેક દુર્ગુણની ભુતાવળો ભમતી હશે” આવું ન બને એ માટે અંતર-દષ્ટિને ખોલો ! અને આત્મહવન તપાસો ?

જરીયાત ચાહર નીચે ખીટાવેલા શુભાળના પુષ્પો પ્રથમદષ્ટિએ મોહામજા દેખાય, પરંતુ નિશ્ચય કરતાં એ જ પુષ્પો કાગળના કે માટીના નીકળે તો ? તેમ આચરિતના અંચળા નીચે છૂપાગેલા ભૌતિક સુખો પ્રથમ અનુભવે ચીહા-મધુર કે અમૃત સમા લાગે છે, પરંતુ અનુભવના અંતે એ જ સુખો કડવા ઝેર જેવા અને પશ્ચાત્તાપના આગશી બાળનારા ન બને તેની આવચેતી રાખજો ?

આજ રાખો પ્રભુ મદાવીરે વિપવમનાં અંહૌશિક સર્પને જણાવ્યા હતા “બુઝ ! બુઝ ! અંહૌશિક !” તે અંહૌશિક ! જરા સમજ ! જરા સમજ ! કંધ-માત-માયા અને લોભ આ ચાર તારા વિષકુટો દે. આ વિષકુટમાંથી બહાર આવ ! વ્યાતરહિત ખોલ આત્માને જમાલ ! તારા માત રૂપ અદ-સમને નસતાયો નાશ કરી, પ્રકૃતિને સદુ અને કડવું બનાવ ! સનોપના શત્રુથી લેખને દગ્ગી, હવન સંતોષી અને હાર બનાવ ! સરલતાયી આધારને નિમૂંલ કરી, રવમાર તર અને વિમંજ બનાવ ! અને હવશાલ રજથી કંધને ફર કરી, આત્માને શાંત અને સૌમ્ય

બનાવ ! જેથી તારૂં હવનમંદિર સોહામણું અને સુખથી સભર બને.

આવા ઉદ્બોધનથી સર્પ જેવા ગ્રાણીએ પણ અતરનો અધકાર હટાવી, દિવ્ય કિરણ મેળવી, વિષને સ્થાને અમૃત વર્ષાવી, મૈત્રી-પ્રેમ અને સહાનુભૂતિનું સિંચન કરી, હવન મંગલમય બનાવી ગયો. તો શું આપણે સર્પથી પણ નીચે છીએ, કે હજી પણ અંતરના અંધારા ઉલ્લેચાતાં નથી અને આત્માનું તેજ કિરણ લાધતું નથી. તથા હવનનો અંત શામા છે, તેનો નક્કર ખ્યાલ આવતો નથી. હવનને મંગલ-સુખી અને શાંતિ મય બનાવવું હોય તો બહારની દૃષ્ટિ બંધ કરો ? અને અંતરદૃષ્ટિને ખુલી-બગૃત કરો ?

આપણે ચામડાંની આંખે ભલે દેખતાં હોઈએ, પણ અંતરની આંખ જોવાઈ ગઈ, તો આ દેખાતી આંખો આપણી પાસે અનેક અનાચાર કરાવશે. જેથી શાંત-સુખી અને મંગલતત્ત્વથી ભરેલ આપણો હવનમાર્ગ દુઃખ-ઉદ્દેગ અને હતાશાના ઝંઝાવતોથી ઘેરાઈ જશે.

આંખો મળી છતાં એ જ આંખો પાપ કરાવે તો દેખતાં કરતા અંધાપો મારો છે, કે “જેથી દેખવું નહિ અને દાઝવું નહિ” આંધળો અથડાય તો તેના પર દયા-કરુણા આવે, પરંતુ દેખતો ભટકાય તો કેવી કરુણતા છવાઈ જાય. આંધળો અથડાય તો ઠેરી શકાય. દેખતો અથડાય તો કંઈ રીતે ઠેરી શકાય !

અવિવેક ત્યાં અંધાડ.

એક વળત એક વૃદ્ધ કદા શ્રવણ કરવા જતા હતાં. સામે એક યુવક ચાલ્યો આવતો હતો. રાત્રિનો સમય હતો. વૃદ્ધ આંખે અંધ હતાં. છતાં હાથમાં ક્ષાનસ ભેતાં, યુવકે આશ્ચર્યથી પૂછ્યું. હાહા ? આંખેતો દેખતાં નથી પછી હાથમા ક્ષાનસ રાખવાનું કારણ શું ? જ્યા દષ્ટિ જ નથી, પછી ક્ષાનસ રાખો તો ભલે અને ન રાખો તો પણ ભલે. કારણ આખમાં જ તેજ નથી પછી જાહારના તેજથી ક્ષાયદો શો ! હાહા ! તમારે અંધાર કે અજવાળું સરખું જ છે.

વૃદ્ધે સસ્મિત કહ્યું. માર્છ તારી વાત સત્ય છે. હું તો અંધ છું, જેથી મારે માટે ક્ષાનસ નિર્ધાર્ય છે; પરંતુ ભાઈ ! તમારા જેવા દેખતાં મારા જેવા અંધ સાથે ન અધરાય, એ માટે આ ક્ષાનસ રાખ્યું છે. હું તો દેખતો નથી, જેથી જાણવેતીથી ચાલીશ; પરંતુ તમારા જેવા દેખતાં જ આંધળીયા દોટ દે છે, જેથી મારા જેવાને ભટકાઈ મરવાનો ભય રહે છે.

આંખનો હેતુ આપણને પડતા બચાવવાનો છે. દષ્ટિ મળી છતાં પતનમાંથી ન બચાવે, વાત્સનામાંથી ન છોડાવે, જરીઓથી ન રોકે, તથા વિષય-વિકારમાંથી ઉગારી ન લે, તો એ દષ્ટિ નથી, પણ અંધતા છે દષ્ટિ એ કહેવાય કે જે આપણા આહાર-વિહાર અને આચાર મુધારે.

આંખે તો આપણને આંખો મળી છતાં અંધારમાં જ આધરીયે છીયે, મોખે દિવસે હાથમાં દીવો લઈને કુખમાં પડવા જેવી દશામાં છીયે. વિષય-ક્રમણને આધીન બની, કંઈ દિશામાં અંધ રહ્યા છીયે કે વિવેકીન બની

કયા પાપના પતનમાં ગળડી રહ્યા છીએ. તેનું પશુ ભાન નથી. આવા વિષય-કષાયના ખાડા-ટેકરામાં અથડાતાં-ફૂટાતાં માનવને દેખતો કહેવો કે અંધ ? જાગતો કહેવો કે ઉંધતો ?

માનવ ધી જેવી વસ્તુ ખરીદતાં સુધે છે, કે ધી બનાવટી તો નથી ને ? કેરી લેતા તે ખાટી તો નથી ને ? આમ હરકોઇ ચીજ ખરીદતાં કે લેતાં તેને સુધી-ચકાત્રી અને ટકોરા મારીને ખરીદે છે; પરંતુ આપણી પાસે પૈસો કઈ રીતે આવે છે, એની ચકાસણી કરતાં નથી. એ તો ગમે ત્યાંથી, ગમે તે રીતે કે ગમે તેટલો આવે તેનો વાંધો નથી.

વસ્તુતઃ કોઈ ચીજ લેતાં પરીક્ષા કરતા શીખો ! એક એક પૈસો જે આપણા ઘરમાં આવે છે, તે ન્યાય નીતિ કે પ્રમાણિકતા પૂર્વકનો આવે છે કે કેમ ! એની ચકાસણી કરો ? પરંતુ આ ટેવ આપણને પડી નથી. ગમે તે રીતે કે ગમે ત્યાંથી આવે કે ટપ દઈને પાકીટમાં મૂકી દઈશું. પછી ભલે ને તેની પાછળ દંભ-પ્રપંચ-લુટ કે શક્તા ચલાવી હોય. આ રીતે કામ અને દામ પાછળ પાગલ બની અહિંસા-સત્ય અને સંયમને નેવે મૂકી, આત્મગુણનું છડે ચોક ત્રિલામ થતું હોય, ત્યાં માનવને ઉંધતો કહેવો કે જાગતો ? માટે શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે, કે:—

“ જાગર્તિ કો વા ? ”—જાગતો કોણ છે ? ગુરૂ જવાબ આપે છે, કે:—“મદસદ્વિવેકી” જોનામાં સત્યાસત્યનો વિવેક છે, એવો આત્મા જાગતો છે. વિવેકી આત્મા ઉંધતો છતાં જાગતો છે. અવિવેકી આત્મા જાગતો છતાં ઉંધતો છે.

.....

વિવેકી અને અવિવેકી આત્મા આકારથી તો માનવ છે, પણ ખંને વચ્ચે હાથી-ગધેડાનું અંતર છે. સોનું અને પિત્તલ રંગથી તો સરખા જ છે; પરંતુ કિંમતમાં ફેર કેટલો છે ? આકડાનું અને ગાયનું દુધ રંગમાં જ્યેત છે, પણ ગુણમાં કેટલો તફાવત છે ? એક ઝેર લેવું. ખીચું અમૃત સમું. આકડાના દુધનો આંખમાં છાંટે પડે તો આંધળો થાય. ગાયનું દુધ શરીરને શક્તિ અને મગજને તાજગી આપે છે. આ જ રીતે વિવેકી આત્માનું જીવન અમૃત સમાન છે અને અવિવેકીનું જીવન વિષતુલ્ય છે.

વિવેકી માનવ અંતર્યહુથી જાગે છે. અવિવેકી માનવની આંખ ખુલ્લી હોય છે; પરંતુ દીલના દ્વાર બંધ હોય છે. જેથી દેખતો છતાં અંધ છે. આખનો અંધાળા કરતાં દીલનો અંધાળો અંતઃકલ્પે ભયંકર છે. આંખે અંધ હોય તો આ જાવનું દુઃખ વેઠવું પડે; પરંતુ અંતરને અંધાળો હોય તો ભવોભવના કષ્ટ સહવા પડે. અંધ માનવને દેખી દીલમાં દયા આવે છે. જ્યારે અંતરના અંધપાને દેખી જાનીઓ કંઈકતાનો જ્ઞાત વહાવે છે.

જાને જહારના અંધારા ઉલ્લેચવા અનેક યોજનાઓ ધરાય છે; પરંતુ દીલના ખુઝાડે જતાં દીપકને પ્રગટાવવા કોઈ યોજના વિચારાય છે ? જાદા રોશની વધતી જાય છે, તેમ આત્માનો અંધાળો વધતો જાય છે. આજની દુનિયા મોહના અંધાપામાં ઘેરાતી જાય છે. આજનો સમાજ વિષય-વિલાસ ને વિહારના સાગરમાં ડુબતો જાય છે. પરિણામે

સંભળાવે તોય અસર શી થવાની ? જાણે ભુજ્યા કુંગરના કાળમીઠ પાણી, અરે ! પાણી પણ કાલાન્તરે પાણીથી ઘસાય છે. પણ પાકટ હૈયા ન પલળે કે ન પીગળે. જાણે હતાં ત્યાં ને ત્યાં. મનમાં એમ પણ વિચારતાં હશે કે સાધુ મહારાજ કહે તેમ કરીયે તો વહેણા બાવા બનીયે, કેમ ખડું ને ? સંસારની લપ છૂટતી નથી ને ધર્મમાં ચિત્ત ચોટતું નથી, ત્યાં સુધી ઘોર નિદ્રામાં છે.

વોટરપ્રદ્ધ પર પાણી ન અડે. ફાયરપ્રદ્ધને આગ ન લાગે. તેમ આવા લેકચરપ્રદ્ધ હૈયાને ઉપદેશ ન લાગે. સાંભળવા છતાં ઉઘ ઉડે નહિ. પ્રમાદ જાય નહિ. અંતરની મેલાશ દેખાય નહિ અને તેને ઘોવાનો ઉપાય થાય નહિ. તો આ બધું સાંભળવાનો અર્થ શો ? અરે ! કદાચ અમલમાં મૂકવાની વાત તો દૂર રહો ! પણ બોલનાર ક્યાં ભુલે છે, એવી ભુલો શોધવા તો નથી આવતા ને ? આવી વૃત્તિઓ જ્યાં ‘મન મેલાં તન ઉજળા’ હોય ત્યાં જીવનમાં પ્રકાશ સમજવો કે અંધાર ?

પ્રકાશમાં છવો ?

કોઈ પણ કાર્ય વિવેકના અજઘાળે કરીએ, તો જ સફળતા મળે. વિવેક વિનાનું કાર્ય સુંદર તથા ખેટાળ લાગશે “અવિવેકઃ પરમાપદા” અવિવેક એ સૌથી મોટી અપત્તિ છે. વિવેક ભુલતાં પ્રમાદી બની જતાં કેવું નુકશાન થાય છે તેનો પ્રયત્ન યાદ આવે : છે.

એક બદેન સ્ટવ પર આ બનાવતા હતા આ તૈયાર થયા

બાદ સ્ટવ તોડને બાજુમાં મૂકવા જતાં, જોઈને ત્યાં સ્ટવને અડી ગયો. હાથને સ્ટવ સાથે શોટ લાગતાં ગ્રાણી હટી ગયો, કારણ બેદરકારી-પ્રમાદથી સ્ટવનો વાલ્વ ખોલવો રહી ગયો હતો. આવા અનેક પ્રસંગો પેપર ઠારા બજાવ્યા મળે છે. હમણાં જ સહજ ડાઈવરની બેદરકારીથી કપડાં જનો દેવો કડપાંતમય પ્રસંગ બન્યો હતો.

જન્મવું કે મરવું, સર્જન કે વિસર્જન એ તો વિશ્વનો કામ છે, ત્યાં માનવ બુદ્ધિ કામ નથી આવતી. આજનો દરોહપતિ આવતી કાલે શ્મશાનમાં મુકાનો છે એ જ ભૂમિ પર ગરીબ પાત્ર મુકાનો છે, ત્યાં અમીર કે કુટીરનો ભેદ નથી. ગ્રાણીમાત્ર નમ્રદેહે જન્મે છે. જય છે પણ નમ્રતામાં. આમ શરૂઆત કે અંત સરખા જ છે. જે ફેરફાર કે તોફાન છે, તે તો બધા વચગાળાના છે. વચ્ચેનું તોફાન આખર તો મુકવાનું જ છે. તો પત્રી આ બધા તોફાનનો અર્થ શો ?

"Live in light" પ્રકાશમાં જીવો ! પ્રકાશમાં જીવનારને છોછનો ભય નથી. ભય તો તેને છે, કે જે અંધારામાં આવે છે. તમારી પાસે તો પાપ નથી, અમર આગરણ નથી તો તમારે છોછથી ડરવાની જરૂર નથી. કહે છે કાણ ! જેના દીવમાં પાપ હોય તે. નિષ્પાપી છે તે જ નિર્ભય રહી શકે છે જ્યાં ભયની આંખ કે પાણીમાં તેજ નહિ આવે, ત્યાં મુખી નિર્ભય નહિ પાતી શકે.

એ રહી ન ભુલતાં, કે એક દિવસ જીવન પૂર્ણ કરી

રવાના થયે જ છૂટકો છે. તો સહેજે થાય કે આંખ્યા કેમ !
 પોતાની દિવ્યતા પ્રાપ્ત કરવા. આત્માનું પ્રકાશમય તત્ત્વ
 મેળવવા. અને આપણી પૂર્ણતાની છબી મૂકી જવા, કે જે
 છબીના સહારે અન્ય માનવી દોડ્યા આવે. માટે જ
 તત્ત્વ ચિંતકો જણાવે છે, કે “તમસો માં જ્યોતિર્ગમય”

શ્રવણ લગવંત મહાવીરદેવે ખાર ખાર વર્ષ સુધી
 કઠોર સાધના સાધી. દેહના કબ્બટ સહ્યા. અનેકવિધ ઉપસર્ગો
 વેઠ્યા. આ બધુંય શા માટે ? આત્માનો દિવ્ય પ્રકાશ
 મેળવવા. આવી દિવ્યમૂર્તિના તેજપૂર્ણ અઢી હજાર વર્ષ
 વીત્યાં છતાં હજી પણ અજાણી રહ્યા છે, કે જેને સહારે
 આપણે ચાલીએ છીએ.

આ પ્રકાશ પ્રાપ્ત કરવા સતત જાગૃત રહેવું જોઈએ.
 જે સદાય જાગૃત રહે છે. તે ભલે મહેલમાં હોય કે
 જેલમાં, શહેરમાં હોય કે જંગલમાં, પરંતુ આત્માનું
 દિવ્ય તત્ત્વ પ્રાપ્ત કરવા સદાય અપ્રમાદી હોય છે. બહારનો
 કોઈ પણ પદાર્થ તેના જીવનને બંધનકર્તા થતો નથી, તથા
 દેહાસક્તભાવથી મુક્ત થવાની અંખના સેવતો હોય છે.

રામાયણનો રચનાર કોણ ? એક લુંટારો. લુંટ-ખૂન
 કે ચોરી એ જ ધંધો. જીવામાં સંતનો સમાગમ થયો.
 “રામ” નામના બે જ શબ્દોના બળ પર શયતાન મટી
 સંત બન્યો. બહારની લુંટ બંધ કરી, અંતરમાં રામ
 નામની લુંટમાં લીન બન્યો. ચારે બાજુ ઉધર્મના રાક્ષસથી
 વીંટળાઈ ગયો, છતાં આત્મધૂનમાં પાપના ગાળડાં ખરવા

.....

મંડયા. સંતનો સહયોગ, રામનું રટણ અને આત્મજાગૃતિ આમ ત્રિભેદે થતાં જોઈ આદર્શ મહર્ષિ બની ગયો.

કહેવાનો આશય એ છે, કે વિવેકનો પ્રકાશ, આત્માની જાગૃતિ, અને પ્રમાદનો ત્યાગ. આમ ત્રિવેણીનો સંગમ થતાં આત્માના અસત્તા અંધરા ઉલેચાઈ જાય છે. અને આત્મદિવ્યતાથી છુવન થન્ય બની જાય છે. માનવ કોર કે દંડ હોય, છતાં આત્માનું જોકાદ તેજકિરણ મળી જાય, તો પાપને ખાખ કરી લવોક્ષવના થાક ઉતારી શકાય છે. દક્ષ સતત જાગૃતિ જોઈએ, સતત જાગૃતિ જ માનવને થન્ય બનાવે છે.

આરિસા ભવન.

મહારાજ ભરત કે જેમના નામથી આ દેશનું નામ ભારત પડ્યું છે. જે શ્રી કૃષ્ણદેવ પ્રભુના પુત્ર હતાં. તેમને જોઈ પરિચારક રાખેલ, કે જેનું કામ એ હતું, કે મહારાજ ભરત ખાતા હોય, પીતા હોય, હરના હોય, રાજ્યમાં કે અંતેરમાં હોય, ત્યારે જોઈ જ વાક્ય બોલવાનું “મહારાજ ભરત ? ચેત ! ચેત ! આ સંસાર અસાર છે” આ શબ્દના ધ્રુવથી મહારાજ ભરત જાગૃત રહેતા આ જાગૃતિના ચોગે પાપને પખાળી પૂર્ણતાને પગ્યા.

દેખી અંગુલી આપ અડવી. વૈરાગ્ય વેગે ગયા,

છંદી રાજ-સમાજને. વરતછ કેવલજ્ઞાની થયા.

પ્રતિભાવનું રૂપ. મુખ પર ચીર્ષતાનું તેજ. ટીલવ-પિલામની ત્રિપુલ્લતા. અખંડ છખંડનું આધિપત્ય. આગ

રંગબેરંગી વસ્ત્રોથી દીપે છે. તો મારા શરીરમાં કંઈ પણ રૂપ નહિ ! શું કેવળ હાડ-માંસ અને રૂધિરનો જ માળો ! તે માળાને મારો માની મોહી બેઠો છું ! કેવી ભ્રમણા ! કેવી મહાભુલ ! કેવો અંધાપો ! કેવલ બાહ્ય પુદ્ગલના પરિધાનની શોભાથી શોભું છું. તેને જ મારું માનું છું. તેની જ પાછળ મમતા રાખી બેઠો છું.

ખરેખર ! જેનું ધૂળમાંથી સર્જન થયું. ધૂળમાં જ જેનું વિસર્જન થવાનું. એવી બહારની શોભા ટકશે ખરી ? શરીર શણગારવા માત્રથી અંદરની શોભા ટકશે ખરી ? જો બહારની શોભાથી અંદરની શોભા રહેવાની નથી, તો પછી આ મૂર્ખામિ શા માટે ! આ દેહ પણ એક દાગીનો છે. એ દેહ મને શોભાનારી ચીજ છે. મારો આત્મા તો દેહ વિના પણ ટકે છે. દેહ વિના પણ શોભે છે. દેહ એક વખત છોડવાનો છે, તેના પર આવું મમત્વ શા માટે ?

આખી સૃષ્ટિ અનેક સર્જનથી ભરેલી છે. આ દેહ પણ એમાનું એક સર્જન છે. જે સઘળી ચીજ કરતાં અધિક પ્રિય છે. દેહ પણ એક દિવસ બાળ થઈ ઊડી જશે. આ દેહ પણ મારો નથી, તો દુનિયાની કંઈ ચીજ મારી છે ? અરેરે ! બધું જ ભુલી ગયો. ઉંઘે માર્ગ ચલી ગયો. આનંદજ્ઞાન ભુલી મિથ્યા મોહમાં ડુબી ગયો.

રૂપની છલકાતી આ નવયૌવનાઓ, વલવયાં ઉભરાતો આ મહાસય. છખંડનું આધિપત્ય. આને જ મારું માનું;

પરંતુ આમાંથી મારું કશુંય નથી. આ કાયા પણ મારી નથી, ત્યાં આ બધી માયા તો મારી ધાય જ ક્યાંથી ! ખરેખર ! હું અત્યાર સુધી અંધારામાં જ હતો. હું તેનો નથી. તે મારા નથી. અંદરની ચીજ કોઈ જુદી જ છે; કે જે જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર અને વીર્ય છે. જે અતંત અને પૂર્ણસ્વરૂપી છે. તે જ ખરી મારી શોભા છે. બસ હવે તો એ મેળવીને જ જ પીશ.

પૂર્ણતાને આરે.

આની ઉદાત્ત ભાવના સાથે પૂર્ણતાની ઝખના વારે. ત્યારે આત્મોદ્ધાર થઈ ચક્રે છે. બહારની પૂર્ણતા શોધવા જતાં આત્મપૂર્ણતા નહિ મળે. પૈસો-પરિવાર કે પદાર્થો મળી જવાથી પૂર્ણતા લહે લાસતી હોય; પરંતુ તમે અપૂર્ણ છો. કાંતો વસ્તુઓ દગો દેશે, અથવા તમે છેલ્લીને તારવા જશો. વસ્તુ મૂકીને જવું પડે અથવા વસ્તુઓ તારી અથ. તો તેને પૂર્ણતા કહેવાય ખરી ? પૂર્ણતા તો એ છે કે "જે મહત્ત્વા બાદ ન એ તમને છોડે કે ન તમે એને છોડો."

મહાત્માજી ભરત આત્માની અંધતા અને અંધારની દિદા બીજતાની ભાવના ભાવનાં, આત્મઅંગકાર કલેષો, આત્માનો પૂર્ણ પ્રકાશ-દેવતા પ્રકાશથી અમલગી હાથાં. દેવોનાં તોત્ત રુનિવેશ સ્વીકારી, સર્વકર્મનો દૂર કરી, આય-અનંત અને આત્મસ્વરૂપ પરમાત્મા પદ પ્રાપ્ત કરે.

ત્રીશયી ત્રીટી ચોક્કે. તે. આ ત્રીટી ત્રાપન રે છે. ત્રીટીને શોભાવનાર ત્રીટી એ પણ જરૂરની જ

છે ને ? હીરામાં સ્વયં તેજ નોંધજો. જો હીરામાં જ તેજ ના હોય તો તેને સોનામાં મઢા કે પ્લેટીનમમાં; પરંતુ એ નિર્થક જ છે, કારણ હીરા નિસ્તેજ છે, પછી તેને કિંમતિમાં કિંમતિ ધાતુમાં મઢા પણ તેથી શો ફાયદો !

એથી જ્ઞાનીઓ જણાવે છે, કે “આત્મમાં જ જો તેજ નહિ હોય. તો બહારની શોભા પણ નિર્થક જ છે. જ્યાં આત્મા જ નિસ્તેજ ત્યાં બહારના રૂપથી શો ફાયદો !” આંધળો બીજાને ન દોરી શકે. દોરનાર સ્વયં તેજવાળો હોવો જોઈએ. તેમ બહારના ઉછીના તેજથી દેહ દીપશે, પણ આત્મા કદાપિ નહિ શોભે, આત્માને શોભાવવા અંદરના તેજ પ્રગટાવવા પડશે.

જેને આત્માનો પ્રકાશ જાણ્યો છે, તેને બહારના રૂપો ઝાંખા દેખાશે; પરંતુ સખેદ કહેવું પડે છે, કે આજનો માનવ બહારના લાભકતા સાધનોમાં તણાઈ જતાં આત્માથી નિસ્તેજ બનતો ગયો છે. આત્મતેજ વિનાનો માનવ જાગતો છતાં ઉંઘતી દશામાં જ છે. જેથી બહારના ખર્ચાળ રૂપકાં સાધનો પાછળ અટવાઈ જવાથી સત્-અસતની વિવેક દષ્ટિ ખોઈ ગેડો છે. વિલાસ-વિનોદ અને વિષયની અકળામણમાં આત્મ સામર્થ્ય હણાતું જાય છે.

માટે જ જ્ઞાનીઓ જણાવે છે, કે પ્રમાદનો ત્યાગ કરો ? વિવેક દષ્ટિ ખોલો ? આત્મ સામર્થ્યને જગાડો ? ત્રીત્ય-ચરણને પ્રગટ કરો ? જેથી આત્મા પૂર્ણતાના પંથે વિચરી, અનંત ચતુષ્ટયના ભોક્તા બને, આપણે પણ પરમ-પદાડક બનીએ એ જ શુભભાવના.

સાધ્યતા માર્ગે

હેય ઇત્યોચિતં સર્વં, કર્તવ્ય દરણોપચિતમ્ ।

શ્ચાપ્યં શ્ચાધ્યોચિતં વસ્તુ, શ્રોતવ્યં શ્રત્યોચિતમ્ ॥૧૥

ત્યજવા લાયક વસ્તુને ત્યજવી, કરવા લાયક વસ્તુને કરી, પ્રશંસા યોગ્ય વસ્તુની પ્રશંસા કરવી અને અવજનના યોગ્ય વસ્તુને સાંભળવી. આ ચાર ઉપાયો ધર્માર્થીને સાધવાનાં છે. જેથી સાધ્યતા માર્ગે વીરાટી શકીયે.

ખીલાડી જે મોટે બચ્ચાને પકડે છે, તે જ મોટે ટંદરને પકડે છે. ખીલાડી ચોકની ચોક છતાં પકડવામાં ફેર છે. ટંદરને જેના હાંત ભોંકાર્દ નય છે, જ્યારે બચ્ચાને મોટું પગ દબાવતી નથી, કાગળ દબિટ મુઠી મુઠી તે ચોકમાં રમવાની ભાવના છે. ખીલામાં જખાણની ભાવના છે.

કેમ માનવ સંસારમાં દરે કુટુંબને શાસ્ત્રિયે. કેશવિને નમાવે, પણ આત્માને મિયાબિમાની ન જતાવે. આત્મ-ચિંતનમાં મદાય પ્રસન્ન રહે. જરૂર પ્રત્યેના સમયે દર રતી આત્મ આધુર્યની દરિદ્રતામાં અને આત્મ દરિદ્રતામાં મનન આત્મ શક્તિની સાધના દેખાતો એ જેમ જાણે છે. ઇશ્વરના સમય આવે. આને આત્મના શુદ્ધરૂપ ને ધર્માપદવી સ્વીકારી. આત્મ-શક્તિની સાધના કેશવના

અનેક વખત વિચાર આવે છે, કે આત્મવિકાસનું આવું પવિત્ર સાધન ધર્મ હોવા છતાં, તથા જીવનને પાવનતમ બનાવનાર અમૃતક્રિયાઓ વિદ્યમાન છતાં માનવનું નૈતિક અધઃપતન અને સદાચારનું દેવાળું કેમ નીકળતું જાય છે? વિચાર કરતાં ઉંડે ઉંડે દેખાય છે, કે ધર્મ કરતાં છતાં ઐહિક સુખની લાલસા-લાલચ અને લોભની ખાડી પૂરવાને બદલે ઉંડીની ઉંડી ઉતરતી જાય છે, જેમાં ધર્મના ધ્યેયો દર્શનાર્થ જાય છે.

આધ્યાત્મની મોટી મોટી વાતો કરે; પરંતુ ત્યાં ભ્રેષ્ઠો તો જીવનમાં ભેદતી શાંતિ-સ્થિરતા કે શુભનું પરિશીલન દેખાતું નથી. પરસ્પર મીલન વખતે અમીવધાને બદલે ઝેરવર્ષા વર્ષતી હોય, ઇર્ષ્યા-દ્વેષની ઠડવાશો ઉડતી હોય, તથા માન-મેલો અને પ્રતિષ્ઠાની આંધીઓ ચગતી હોય, ત્યાં જીવનમાં ધર્મ હશે, પણ ધર્મનું ધ્યેય બદલાઈ ગયું હશે.

જો માનવને ધર્મની ગૌરવતા લાસી હોય, તો તેનું હરકોઈ આચરણ એવું હોય, કે જેથી સમાજ ગૌરવ લઈ શકે. વારસાગત માન્યતાઓ કે ભતિગત ધર્મ માટે લડે અથડે કે અશાંતિ ઉભી કરી, માનવશુભને હાસ તો ન જ થવા દે. ઉપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી મહારાજ ધર્મનું લક્ષણ જણાવી માનવજાતને એક સુંદર સત્ય પીરચું છે.

“ધર્મસ્તાવદ્રાગાદિમલવિગમેન પુષ્ટિશુદ્ધિમચ્છિન્નમેવ”

રાગ-દ્વેષાદિ મલના નાશથી પુષ્ટ અને શુદ્ધ બનેલું ચિત્ત તે જ ધર્મ છે. ઔપધના સેવનથી પેટનો લરાવો જાય, તો જ દેહ નીરોગી અને પુષ્ટ બને છે. તેમ જેના

.....
 સેવનથી વિષય-કષાયાદિ મલો દૂર થાય, અને ચિત્ત નિર્મળ
 બને તે જ ધર્મ છે.

સ્વસુખનો રાગ, પર સુખનો દ્વેષ. કંચન-કામિનીનો
 મોહ, આ ત્રણે મનને મેલા કરનાર છે. આ મલ વ્યય
 નહિ, કે તે મલ દૂર કરવાનું ધ્યેય રહે નહિ. તો શીલમાં
 ધર્મની પ્રતિષ્ઠા થાય નહિ. રાગ-દ્વેષ અને મોહ ત્રણે,
 તો જ મનમંદિરના સિંહાસને આરાધ્ય ધર્મની પ્રતિષ્ઠા થાય.

ધર્મીના હૃયામાં મલીનતા ન હોય, દોષ વ્યતી
 કિલ્બટા ન હોય. ત્યાં તો સકાયદ્વૃણતા-કોમળતા નીનિ-
 રતી હોય કે જે બીજાને ઠારી શકે. બીજાના મુખને ભેજ
 રાશે. જે બીજાને બાળે કે મુખ લેઈ બળે, ત્યાં ધર્મની
 ચોગ્યતા નથી. કારણ દ્વેષ કલુષિત છે.

ચિંત કે સર્પ-સામેથી આવતો હોય તો મ.વ.મ.ની
 રાખવાથી બચી જવાય છે, પરંતુ મુખે મધુરી બાળ અને
 દંડુ કલુષિત હોય, તેનાથી બચવું મુશ્કેલ છે. જેનું દંડુ
 મીઠું જેવું નરમ હોય, માળતુ જેવું કોમળ હોય, તેવા
 આત્મા ધર્મનો સાચો અધિકારી બને છે.

મારગનો દીવડો.

શીરામના પદેલ કે જેનો મોટો મગ્ગ ચિરંમુખ
 ગયો હતો. તેમનાં પર લક્ષ્મીદેવીની મહેલ હતી. બનાવ
 સાદા અને નરનાશ હતી હતી. તેમના કષાયમાં એક
 મોટો ધા હતો. આ ધા દેવી એક મિત્ર હતું. તેને પ્રજા
 બહુદાર કહાવે છે કે મારગ તમારા કષાયમાં આ ધા છે.

.....

ખાતાં દેખી અમે પણ ઘરે અમારાં મા-બાપ પાસે ખાવાનું માંગતા, પણ અમારા મા-બાપ તો શી રીતે લાવે ! ત્યાં રોટલાનાં ફાંફાં ત્યાં અમારા પર હુમદની જતાઓ સિવાય વધારે કંઈ પણ આપવા અશક્ય હતાં. અહીં તમે પણ વિચારજો કે તમારા બાળ-મર્યાદાને પ્યાર બીજાનાં બાળકો પર અનાયાર તો નથી કરતો ને !

રામજીભાઈએ આગળ જણાવ્યું, આમ રોજ મા-બાપ પાસે અમે ખાવાનું માંગતાં, કલ્યાણ કરતાં. એકવખત મેં મારી માની પાસે ખાવાનું લેવા દૂધ પકડી, પુત્ર પ્રેમથી માતાની આંખમાં આંસુ આવ્યાં. બાળકનું દર્દ માતા કંઈ રીતે ભેઈ ગઈ ! વળી ગરીબ એટલે મેવા-મીઠાઈ ક્યાંથી લાવે ! માનું મૈત્રું પુણ દ્રવી ઉડ્યું.

એ હવેલી તરફ ગઈ. ચોક્કાસને કાનુ બહેન ? તમને તમારા પુણ્યે ઘણું મળ્યું છે. તેથી મને ખુબ આનંદ છે. આથી પણ વધારે મને એવી પ્રતિપક્ષ પાસે પ્રાર્થના કરું છું. પરંતુ દુષ્ટા કરીને દોષકારને ખીલ્યામાં મેવા-મીઠાઈ વડીને ના મોકલો તો સારું. આવી અરજ કરવા આવી મું. તમારા સીકરને આટું આટું ખાતો ભેઈ. મારો સીકરો મારી પાસે માંગે છે. હું ક્યાંથી લાવી આપું ! મારે દયા કરી આપના બાળકને ઘરમાં લેવાડીને ખરડાવો તો આપનો ઉપકાર.

ચોક્કાસ તો દિલોચા ઉપર મદદી રોલની હતી. મારી ગરીબ માતા ચબ્દો સાંભળતાં ખીલઈ ગઈ. બહુ ને નહીં ? મને સિખામણ દેનાર દોષ ? મારા બાળકો આપ : તમારો ન લેવાય તો હું મું કરું ? મારો દોષકારો ખીલઈ

ધ્યના માર્ગે
.....

દેતાં જન્મ્યા તેમાં તો નિરૂપાય હતાં; પરંતુ સમાધિ પૂર્વક હસતાં હસતાં મરવું હોય, તો સર્વથા ત્યાગ કરવાનું ન બને, તો આ ચાર ગુણો કેળવવા લેખ્યે. આટલું થાય તો હસીને સમભાવે જીવાય. અને હસીને સમતા પૂર્વક મરાય.

સંશોધમાં આ રીતે ધર્મનું શુદ્ધારાધન કરી, સાધ્યતા માર્ગે વિચરીને જીવનને વધુમાં વધુ સુંદર બનાવવું, કે તેથી મૃત્યુ પછી સ્વપરને મહોત્સવ રૂપ બની શકે. અને જીવનની સાર્થકતા થાય. એજ શુભેચ્છા.

આત્મધર્મ

નિર્મલ સ્ફટિકસ્યેવ, સહજ રૂપમાત્મન- ।

અધ્યસ્તોપાધિસમ્બન્ધો, જઠસ્તત્ર વિમુહ્યતિ ॥ ॥

આત્માનુ સહજ સ્વરૂપ સ્ફટિકસમુ' નિર્મલુ' છે; પરંતુ જડ મનુષ્ય જડ પદાર્થમાં મોહ પામી, આત્માનો સ્વભાવ ભુલી જઈ, શરીરાદિ બાહ્યપદાર્થો આત્માથી ભિન્ન હોવા છતાં, તે પદાર્થોને પોતાના માની તેમાં વ્યામોહ પામે છે

કરોડપતિનો પુત્ર આજ્ઞાનપણાથી પોતે કરોડપતિનો પુત્ર છે. તેવો ખ્યાલ નથી આવતો. જેથી પહેરગીર પાસેથી એકાદ રૂપીયો મળી જતાં આનંદ માને છે. આવી જ કણ્ણાતા માનવની છે. આત્મા અનંતમુખનો સ્વામી છતાં સાંસારિક મુખ પાછળ તે વાત ભુલી જાય છે, તથા તેને જ પોતાના માની જીવનનું સર્વસ્વ શુભાશી, અનેકવિધ આપત્તિ—વિપત્તિમાં અટવાઈ જાય છે, તેનો ખ્યાલ નથી હોતો.

આવા બાહ્યમુખમા વ્યામોહિત માનવને તારકહેવો કઠિ છે, કે મોંથી પ્રથમ તું તારા સ્વરૂપને પીછાન ! પછી બહારની નજર નાખ ? જો તું તને—તારા આત્માને ઓળખીશ, તો તું બીજને જાણી શકીશ જે લોટને જાણે છે, તે લોટથી કે લોટનો બીજ વન્નુને ખજુ જાણી શકે છે.

.....

જેને આત્માની અમજ નથી. આત્મધર્મને
જાણતો નથી. તે શું કુમાર છે તેનું પણ પોતાને જાન
નથી હોતું. ઈશ્વરના કબેરી નેજ અને પાણી જેવે છે,
જ્યાં જ્યાં જાય તેના તેજ કે પાણીનો ખ્યાલ ન પોતાથી,
પણો માની ગઈશો એટલે જાણે છે, માટે જ આત્મધર્મ
જણાવે છે, કે તું મારી જાનને અમજ? તારી તાત્કાલિક
અપત્તિનો ખ્યાલ કર!

અંસારના બે તરવે.

વિદ્યામાં બે તરવે વિદ્યામાન છે એક જગતીય
વેતન. જદ વસ્તુના પામે અમલ અર્થે પ્રત્યક્ષ છે, તેને
સર્વને આપણે જાણવું મળે આત્મા હોય પરંતુ અમલ
તરવે વેતન-આત્મા, તેને આપણે નિહાળી શકતા
નથી. તેથી તેનું સ્વરૂપ સ્વરૂપ કેમ અમલ મળે આત્મા
નિર્મળતા કેમ માય તે માટે આત્મનો વિષય અર્થે એ
"આત્મધર્મ"

વિદ્યાર્થીને મરકેઈ પ્રત્યક્ષ મરકેઈ અમલ-મરકેઈ
મૂલેના દેશી દેશવામાં જીવે અમલ નથી જાણતો,
માનવાને મારી શીયે કુમીના કુમીના પાણીમાંથી એક
દેશમાં મારી અમલ અમલ દેશ નથી જાણતો એ દેશ
પ્રજાપતિના પાણી મરકેઈ અમલ અમલ આત્મા છે, આ
મરકેઈ પાણી આપણને અમલ અમલ દેશમાં મરકેઈ
અમલ અમલ અમલ અમલ અમલ અમલ અમલ અમલ
અમલ અમલ અમલ અમલ અમલ અમલ અમલ અમલ અમલ

હરકોઈ આસ્તિક દર્શનવેત્તાઓએ આત્મા અને આત્મ-ધર્મનું સ્વરૂપ સમજાવ્યું છે. જડના સ્વરૂપને જાણી, તેને મેળવી, તેના સુખની કદપંના કે તેના સુખનો અનુભવ જે થાય છે. તેના કરતાં આત્મા-આત્મશક્તિ-આત્મસંપત્તિ કે આત્મિક સુખ સમજાઈ જાય, તો તે સુખ કોઈ અનુપમ હશે.

જો કે આત્માનું પ્રત્યક્ષપણું અને આત્મ-ધર્મનું સ્વરૂપ સમજવું કે પ્રાપ્ત થવું. તે કોઈ સરલ અને તરત શક્ય નથી; પરંતુ તેની પાછળ યથાર્થ પ્રયત્ન હોય, સદ્ગુણનો સહયોગ સાંપડી જાય, જડપદાર્થ પરથી ચિત્ત ખસી જાય, તથા વાસના-તૃષ્ણા અળગી થઈ જાય અને પ્રતિદિન એકાદ ક્ષણ પોતાનું સહજ સ્વરૂપ કે સુખ ક્યું છે ? આવો વિચાર કરતાં ધીરે ધીરે તેની ઝાંખી થયા વિના નહિ રહે આ વાત હરકોઈને કબુલવી પડશે.

શરીર એ આત્મા નથી. આત્મા શરીરથી ભિન્ન છે. આયુષ્યનો અત આવતાં દેહનું જોખું પડી રહે છે. અને એક અદૃશ્ય ચીજ ચાલી જાય છે જેને લોકો કહેશે કે આ મરી ગયો. શરીર રૂઝુ-રૂપાળું અને ઘાટીલું હોય, પણ આપણી કિંમત આત્માની પ્રવૃત્તિ કે નિવૃત્ત ઉપરથી થાય છે. બારદાન રંગ-બેરંગી અને દેખાવડું હોય, પરંતુ કિંમત તો અંદરની ચીજથી અંકાય છે. જેવો માલ તેવી કિંમત ગણાય છે આત્મા માલ છે દેહ બારદાન છે.

એક જ માળાપના સાથે જન્મેલા બે પુત્રોમાંથી એક સુંદર-જ્ઞાની અને ધની હોય છે, જ્યારે બીજો બેડોળ-મૂખ

અને નિર્ધન હોય છે, આવી સંસારમાં વિચિત્રતા દેખાય છે તેનું કારણ શું ? તો કહેવું પડ્યું, કે આત્મગત પૂર્વના યોગો-પૂર્વગત મંદહારો અને આગવોત્તરો કારણથી છે તેને લઈને આત્માને સંત-અપતાન, વિવેક-અનિવેદી, પંડિત-મૂર્ખ આદિ વિવિધ સ્વરૂપે જોવાપાસાય છે.

આ રીતે દેહધારી પ્રાણીમાત્રની જે વિચિત્રતા દેખાય છે તે કારીરને આધીને નહિ; પરંતુ આત્મામાં રહેલા મંદહાર-પ્રારબ્ધ કે કર્મના યોગે. આત્માના રૂપો કોઈ સુંદર-સાદા કે સદાચારી તરીકે જોવાપડે. જ્યારે જે જ આત્મા દુર્ગતો પ્રત્યે દોષાય, ત્યાંજ નેંડાળ નગરો-કે દુરાચારી તરીકે જોવાપાડે.

પરંતુ આત્મનો માનવ દેહના યોગમાં પાતળ મંદરો છે. સુંદરનું તત્ત્વ શું ? માફ કરજે શું ? માફ કરજે શું ? એ જાણવાની જાણે પડે જ નહીં. મરીચીની મરાગત પાતળ આત્માની મુલમતલ મની જાય છે. જાણવાની મુલમતલ પાતળ માણની મોલિયત-માણના શુભ કે માણસ મુલમતલ જાણી જાય, તેને કેવો કહેશે ?

ગરીબ અને આત્મા વિદ્યા કે. મરીચીના પડોં જુદા છે. આત્માના પડોં જુદા જો. નોવિરં. આત્મા દેહના પડોં પાતળ પડ્યો, તો આત્માની રીં દગા દગા. " મને કે કર્મને કારણે તો આત્મા વિદ્યા પાતળનું છે, જે નો જુદા જાય છે ને ? આ જુદામાં આત્મા-દેહનું જ મુલમતલ. આત્મા-દેહનું માફ કરજે શું ? ન કહી. ને પડે, મ શું જાણે ?

સંસારની ભાળ.

દૈહિક પોષણ માટે કરવો પડતો પુરૂષાર્થ જરૂર કેટલો ? પરંતુ વૃત્તિ તો એવી રાખો ? કે મળે તો પણ ઠીક, ન મળે તો પણ ઠીક. જીવનમાં સાધનો વધારે તેમ વેદના વધારે. દૈહિક સાધનો ઓછા કરો ? પછી જીવ્યો કેવો આનંદ આવે છે. સાધનોની ભુખ ક્યારેક સુખનું ખંજર બને છે.

એક વખત સમ્રાટ સિકંદરનું સૈન્ય વિજયધ્વજ ફરકાવતું તુર્કેસ્તાન તરફ આવતું હતું. આ સમાચાર તુર્કેસ્તાનના રાજાને ક્યારનાય મળી ગયા હતાં સાગર સમી સિકંદરની વિરાટ સેના આવી રહી છે, છતાં રાજાના પેટનું પાણી પણ હાલતું નથી. મંત્રીઓ રાજાને સૈન્ય લઇને લડવા જવા ઘણું સમજાવતાં હતાં, છતાં રાજા એક જ શબ્દ બોલતો, આવવા દો ! સમ્રાટ સિકંદરને આવવા દો !

એવામાં વિજયના મદમાં ગાંડી બનેલી મહાસેના તુર્કેસ્તાનની સીમાએ આવી પહોંચી. બહાવરા બનેલ મંત્રીએ કહ્યું. જહાંપનહા ? સિકંદર તો સીમાડે આવી ગયો. દુશ્મનને હટાવવા સૈન્ય સજવું પડશે. ઘેરો ગ્રાલે એટલા સમયનું અનાજ સંઘરવું પડશે. નગરકોટ વ્યવસ્થિત કરવો પડશે તથા પ્રજાને પાણી વિના પરેશાન ન થાય તે વિચારવું પડશે.

આના જવાબમાં રાજાએ કહ્યું. મંત્રીવરો ? હું બધું સમજું છું. સંપૂર્ણ ખ્યાલમાં જ છે. હું કંઈ ઉઘતો નથી.

તમે મુખેથી મુંવાળી તળાઈમાં મુકી દેશો ? સિદ્ધંદરને આવવા દો ! જો આવશે અને ચાલશે જશે હાઈ રીતે જરા પણ ગભરાવ નહિ, આવો આંદોલનો જવાબ માંડવી મંગીઓ મોન રવા.

આ બાબતું સિદ્ધંદરનું રીત્ય શરેરના મધ્ય કોષમાં આવી ગયું. તુર્કસ્તાનનો રાજા સિદ્ધંદરને સન્માનવા માનિ ગયો. જાને સ્વરાટો મિત્ર ભાવે મર્યાદા પરંતુ હુદની મગી વાત જ ન સંભારી. વિદાય થતાં રાજાને સિદ્ધંદરને જગરા માટે ભાષણીનું આમંત્રણ આપ્યું. સિદ્ધંદરે મર્યાદા તે આમંત્રણ સ્વીકાર્યું.

બીજેદિગને આપ્યું નગરશત્રુખાનું. આલીયાત મર્યાદા રચાયા. વિવિધ આસનો ગોઠવાયા ગમણ થતાં રાજકુલ સમાદ સિદ્ધંદરને મનપૂર્વક તેડી ગયો, દોઈ નગરનો દો તો નગી ને ? એની ખુશ સાવચેતી માખી. પરંતુ સિદ્ધંદરને દયા જેવું જરા પણ જણાયું નહિ. એ રીતે આસને ગોઠવાઈ ગયા. દેશગી રૂમાત બહેનો મુનમુની માલીકતા આવી નહીં. રાજાને સમાદ સિદ્ધંદરને કોઈત મર્યાદા વિનંતિ કરી.

વિનંતિ થતાં રૂમાત લાંબીયા. પાંતેમી દિગ નાની ભરેલા દીપાં. બધાના બાણમાં એ મર્યાદી સીલે ન હોય એનાપરિતા માથમાં એનાના હુમલો સેલિયત મારક સજીનાવાલા મિળા. ના દરમિયાન તેનાં સિદ્ધંદરને ભરેલા મળાવતા ધુમ જેવો જની મર્યાદા આવેજાત મર્યાદા મર્યાદા.

મા તમે શું કયું? આ તે લોજન છે? તમે શું મશ્કરી રવા બોલાવ્યો છે?

તુફી નરેશે કહ્યું. કેમ લોજનમાં કંઈ ખામી છે? માપ જેવું લોજન ઈચ્છો છો, તેવું જ મેં પીરસ્યું છે. માપ જેવું લોજન જમો છો, તેવું ગ્રીસમાં બેઠે બેઠે મળુ મળે છે. તમને જે લોજનની ભુખ લાગી છે. જે ભુખને લઈ આપ આટલા કબ્બટ વેઠી અહિં સુધી પધાર્યા છો. એ વાત ધ્યાનમાં રાખીને જ મેં આ પ્રકારનું લોજન પીરસ્યું છે. બાકી આમાં મશ્કરીનો કોઈ આશય જ નથી.

આ સાંભળી સિકંદર શરમીંદો બની ગયો. સૈન્યનો પકાવ ઉઠાવી ગ્રીસ રવાના થઈ ગયો.

આ તો સિકંદરની વાત થઈ; પરંતુ તમને આવી જ ભુખ લાગી છે ને? આ માટે જ આ બધા કબ્બટો સહો છો ને? ચીમની પર મેશ વળતાં, ઢીપકનો પ્રકાશ નથી દેખાતો. તેમ જડની ભુખ પાછળ આત્મસુખ નથી સમજાતું. સંસારની જાળમાંથી છૂટવાને બદલે જાળમાં અટવાતો જાય છે જડથી મુક્ત થયા સિવાય મુક્તપણાનો આનંદ ક્યાંથી સમજાય !

તુફી દાદિ.

આપણે આત્મા મુક્તાનંદમાં રહેવા તરફડીયા મારે છે, પરંતુ આપણે એને બાંધી રાખ્યો છે. ગોંધી રાખ્યો છે જડપદાર્થની દિવાલનો કેદી બનાવ્યો છે. આપણી પાસે આત્મા જેવું મૂલ્યવાન તત્ત્વ છે, એ વાત જ ભુલાઈ ગઈ છે.

.....

સવારે ઉઠે તે સાંજે સુવે, ત્યાં સુધી જરૂરી જ માન્યતા દેહનું પોષણ દેટું થયું, તેના ઘડાડા ઘરો દે વધારે એના જ સરવાળાને બાદગાદીમાંથી ઉંચા જ નથી આવતાં લોગ અને સ્વાદના આનંદ સિવાય અન્ય ખેવના છે ખરી ?

લોગ અને સ્વાદનો આનંદ જનવંદો પણ લઈ ગયે છે. હવે ત્યાગનો અને સ્વાદ તોડવાનો, અગત્ય વાચના ડગવાનો આનંદ કેવો હોય, તેના અનુભવ કરવો છે કે નહિ? સફીર એવા પાછળ જ ને ટવન ટવી જણવું પેાય, તો પછી કુતરા-ખીલાડની દેહની નેગ કરવી શી જોડી ? કારણ એને પણ દેહ તો મર્યો છે ને ?

માટે જ જાનીઓ જણાવે કે " દેહની અને દેહની અંગે જેનો સંબંધ જાંધાય છે, એવી જરૂરી પૂજા ન કરે. ઘરો અમય આત્માને અમરવામાં દાદા " પરંતુ આ વાત ક્યારે અમલાય, કે દેહ પૂજા થટે ને આત્મિયતા થટે ત્યારે જ.

આજે તો દેહની પૂજા અને દેહદારા અત્મા એક અને સ્વાદની પૂજાને પોતાની માની લીધી છે. આપણે સમય આત્મ-ધર્મ છે, એ વાત વિચારે પડી કે " અંતર" અવન થાય, આત્માનું મર્યાદા થાય. એ માટે જેની સુખાની જરૂર છે, તેને આપણે " પીવાનું " નહીં " પીવું " એ પદ્ધતિ જોડના મર્યાદા અને સ્વાદના અમરવાની મર્યાદા જરૂર નથી. દોષના ઉપાદે સ્વાદના મર્યાદા પૂરું કરે ને ખરો કે જમારા થયે !

.....

માંટે જ જાનીઓ કહે છે, કે “મોટે દરિયા જાને પડિયા” મોટની વાત સાંભળી આત્મા નાચવા માંટે જિ. કામ અને શાંતી વાત આવે છે કે તુરત હીન-સંકે અને પરજાળની જાય છે, ત્યાં જેમ વાળળા માંગે તેમ વળી જાય છે, પરંતુ સંસારના બંધનોથી છૂટવાની તમન્ના બાંધતી નથી, કારણ શુદ્ધ હૃદયન ખવાતું જાય છે, શુભ સંસ્કાર કલાત્મક જાય છે, અને સુવિચાર ભૂંડતા જાય છે આ બધી પ્રતાપ દેનો ? આચારની શુદ્ધિ નથી. વિચાર શુદ્ધિ તરીકે હચાર શુદ્ધિ નથી.

વિચાર શુદ્ધિ વિના વિવેક ન જાયે. વિવેક વિના આત્મિક મુખની કલ્પના પણ જાણે નહિ. જનશ્રુતિના વિજય વિના વાસ્તવિક મુખ મળે નહિ. સનાતન મુખનું સ્થાન મળે કે આચાર સંસ્કૃતિનું મુખ મળે, તે ધર્મ જ છે. આત્મ-ધર્મ વિના માનવ સમાજને તરવાનો કેવળ ઉપાય નથી.

સૌંદર્ય મુંઢવે ઉપાન, તેમાં સૌંદર્ય મનોહર હૃદય તેની નીચે સૌંદર્ય તપસવી શુભિ સ્વાતંત્ર્ય સ્વેદ જતા. સૌંદર્ય મિત્રો દુરનાં દુરનાં ભાંજુમાંથી નીકળ્યા, નાની વરના શુભિને દેખી મુંઢવે પૂજવાની કલ્પના કરે.

સૌંદર્યમાં શુભિ મળતો જાય શુભ, તેમાંથી સૌંદર્ય વિનયપૂર્વક પ્રગટ પાડે, તરતો જ તરતો જરૂરજો મેળવે જાહેરિયો જાય શુભાન પથ, સૌંદર્ય જાય, અને તેમાંથી મુખ મળે. જતા આવી નાની વરમાં સૌંદર્ય મળે મળે ? સૌંદર્ય નથી મેળવે મેળવે જાય માટે ? સૌંદર્ય દેખે જાય મળે શુભિને મળે, જાય તેમ આ શુભિને મળે મળે.

મુનિએ કહ્યું, સંસારથી અલગ્નિ બનેલા સંતો સંસાર જન્ય પૂર્વની વાતો ઉચ્ચારતાં નથી. એ છતાં તમારી ખુબ જ જાણસા જણાવવાથી કહું છું

પૂર્વે હું ધનાઢ્યનો પુત્ર હતો. મારું નામ હતું લક્ષ્મીદત્ત. મારી પ્રિયાનું નામ હતું સુશીલા. બાલ્ય કિંડા કરતો એક પુત્ર પણ હતો. ભલા! ધન યૌવનના રંગો કયાં સુધી ટકે ! લક્ષ્મી તો લાત મારતી રવાના થઈ ગઈ. માતા-પિતા તો ક્યારનાય મૃત્યુ પામ્યા હતા. આમ સંપત્તિ જતાં, વિપત્તિ ઉભી થઈ અને જીવન આપત્તિમાં ઘેરાઈ ગયું.

પુણ્ય સિતારો ફરતાં, બધુંય ફરી ગયું. ધનના ઢગલા ઉપર ઉછર્યા હોવા છતાં. એક શેઠની નોકરી સ્વીકારવી પડી. કર્મ નચાવે તેમ નાચવું પડે. એમ માનતી પત્નિ દુઃખમાં પણ અનુકૂલ રહેતી. ત્રણ ત્રણ દિવસના ઉપવાસ થાય છતાં ન મળે ખેદ-ગ્લાની કે ઉદાસીનતા મને પણ વિપત્તિ સામે ટકવાની હિંમત આપતી. આમ અમારો ઘરસંસાર ચાલતો હતો.

એવામાં સુશીલા બીમાર પડી. દુઃખ દુઃખને તાણી લાગે છે નાનો પુત્ર, પરાધીન નોકરી, ઘરમાં માંદગી, આથી હું દિવસે દિવસે પરેશાન બનવા લાગ્યો. જ્યાં આહારના જ ફાંદાં ત્યાં દવા કે ફળાદિની આશા શી ? આમ પોષક આહારના અને યોગ્ય દવાને અભાવે પત્નિ ક્ષયમાં પડકાઈ પડી.

પન્થિની બીમારી વધતી ગઈ. ચાકરી કરનાર અન્ય
કોઈ ન હતું. એક દિવસ એક પાત્રે મોઝા પીસા માન્યા. દુઢી
પગાર, પન્થિને કાય તેથી દવા વગેરેનો ખર્ચ પૂરો થતો નથી.
આ માંગણતાં ન એક તો ગઈ હોવા. મોટર માફી પડે
તો સારું થઈ શકે, માલુસ માંડે પડે તો પગાર જેટલે દેતાં
નહીં હોય છે. ખુબજ લાચારી જતાવતાં અંતે મોઝા પીસા રીધા.

પત્નિ જીભારીને કારણે નોકરી ગયાનું મેં મને
લાગ્યું. તે દે રોડને ખ્યાલ હતો, છતાં અ.ચ.અ.ન તો
તર ફો, પણ મમડી અપવા લાગી. ઉપરથી કાલો મુજબનો
ભય પણ બતાવ્યો. એક દિવસ અંદર વધારે મેં મુ.
શેઠ સ્વામિને આવતાં, મને એક પ્રાણ આપ્યો. કોઈ
લગ્નનું હતું કે વારંવાર કહેવા છતાં મોટા આવતાં તે વાથી
તમને રજા આપવામાં આવે છે. આ વાચના અંતે બાની
બની અને આધામાં ચક્રર ગણ્યા. કાનું મ.ન, મન
આનું. આ બધું કઈ રીતે ગણવું! તથ્યને પડે. મને : મે..

માત્રી ખલિને ગાત ન કરી. તે સમય સમયમાં
જેણે મોતી મોતવા લાગ્યો. પચેદ દર-જાર વિવલ મોતી
બરખા છતાં મોતરી ન ગયા. મુઝીતર પણ કોઈ નથી
મિત્ર ની મતી આગળ પણ નથી વિલા દર-જાર મોતી મોત
પાવ-મોત મોતેકને મોતર મોતર, મોતે મોતર મોતર
મોતી મોતી, મોતરમોતે મોતરી મોતર મોતર મોતર
દર-જાર મોતર મોતર

[illegible]

પાડોશીને ત્યાં અનાજનું ઠેકાણું ના હોય, ને શ્રીમતો
વા નવા રંગમાં મહાલતાં હોય. એ દેશને દયા કે દાનનો
શ કઈ રીતે ગણાવો ? દીન કે દુઃખીની દયા પ્રગટે નહિ,
માં સુધી ધર્મ કર્યો ન કહેવાય. હું પત્નિની પથારી પાસે
સી ખુબ રહ્યો. પત્નિએ કહ્યું, પુરુષ થઈને આખમાં
માંસુ કેમ ?

મેં બધી વાત જણાવી. આંસુ લુછતાં કહ્યું, સુશીલા ?
હું તારા પતિ તરીકે લાયક નથી. જે પતિ પત્નિની
પ્રીતમારીની દવા કે ઉપચાર ન કરી શકે, પુત્રને પ્યાલો દૂધ
પણ ન આપી શકે, એવાને પતિ તરીકે સન્માનવાનું
પ્રયોજન શું ?

સુશીલા નામ પ્રમાણે સુશીલા જ હતી. સ્વામીનાથ ?
ગલરાઈ કેમ જાવ છો ? આ તો અનાયાસે તપનો સ યોગ
મલ્યો છે. થોડા દિવસ શોધ કરતાં નોકરી મળી જશે,
પરંતુ પત્નિના આશ્વાસનથી દીલ શાંત ન થયું આખો
દિવસ વિચારમાં પધાર કર્યો. રાત્રિનો સમય થયો. અધી
રાતે મેં નિશ્ચય કર્યો કે ગમે ત્યાંથી જરૂરીયાત પુરતી
ચોરી કરી લેવી.

હું ચોર

પત્નિને જણાવ્યું, આ તારી વેદના મારાથી સહન
નથી થતી માટે બહાર જઈ કંઈક લઈ આવું, સુશીલા
જેવી, સ્વામીનાથ ! આવી રાત્રિએ શું અને ક્યાં
લાવશે ? મેં કહ્યું, ચોરી કરીને પણ લાવીશ.

मानव आदि प्राणियों द्वारा बनाई गई भाषा न
जन्तुओं द्वारा नहीं बोलें। अतः हमें यह पता चलता है कि जन्तुओं
द्वारा बनाई गई भाषा नहीं है। अतः हमें यह पता चलता है कि जन्तुओं
द्वारा बनाई गई भाषा नहीं है। अतः हमें यह पता चलता है कि जन्तुओं

ક્રમશઃક્રમશઃ સર્વજ્ઞતા પ્રાપ્તિ થઈ જાય છે. આથી જ કહેવાય છે કે, 'જ્ઞાનમયી સર્વજ્ઞ'.

[illegible]

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

છૂપી રીતે મહેલની અંદર જવાનો માર્ગ શોધવા લાગ્યો. બીજે મજલે કમરામા દીવો બળતો હતો ત્યાંની ખારી ખુલ્લી જોઈ પાછળના ભાગમાંથી ખારીદ્વારા અંદર ગયો. સદ્દસાગ્યે તીજેરી વાળો રૂમ હતો. ઝુલા પર ચાવીનો ઝુંડો પડ્યો હતો. એ તીજેરી ખોલી. અંદર લાખોતું ઝવેરાત ભર્યું હતું.

અંદરના હીરા-મોતીના આભૂષણો ચોરને લઈ જવાની લાલચ થાય તેવું હતું, પણ મારે કયા ચોરી કરવી હતી? મારે તો જરૂર પૂરતું જ લેવું હતું. એક સોનાની ખંગડી લીધી. ધીરેથી તીજેરી ખંધ કરી

અચાનક નીચે ઠેલાહલ થયો. શેઠાણીને તેના દિયરે જગાડી કહ્યું, લાલી? ઘરમા ચોર પેઠો છે, તપાસ કરો? ભરનિદ્રામાંથી શેઠાણી ઉઠ્યાં અને કહ્યું, ઉભા રહો? હું ઉપર તપાસ કરી આવું શેઠાણી ઉપર આવ્યા અને હું સામે મળ્યો. હાથમા સોનાની ખંગડી સાથે મને જતાં જોયો હું તેમના ચરણમાં પડ્યો માતા? માઝં રક્ષણ કરો? આટલુ ખોલતાં આંસુ ઉભારાઈ આવ્યા.

શેઠાણી શાણા-ચતુર હતાં મારી આંખમાં આસુ હતો, પણ જીભ સીવાઈ ગઈ હતી. આસુના અક્ષરોએ મારી કંઠની વાચી લીધી શાત ચિત્તે પૂછ્યું, ભાઈ? કોણ છે? ખલુ દુઃખી દેખાવ છે? તમે આવ્યા છો ચોરી કરવા; પરંતુ તમારું મુખ ચોરનું નવા. ભાઈ? કહો? જે હોય તે કહો ?

બાઈ બાઈનાર, ગેરફાળી અને ઘટેન નથી નાણી
લાગી. આમ છુટી વીનપટ્ટા નાણી પડિનં. હાથ, હાથ
કે હાથના નાણા મળના પાડુ પડી. જેની ના ના
નાણાં પડી પડી છે. નાના નાના નાણાં ના ના ના
ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના
ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના
ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના ના

[illegible]

१. १००० २००० ३००० ४००० ५००० ६००० ७००० ८००० ९००० १००००
 ११००० १२००० १३००० १४००० १५००० १६००० १७००० १८००० १९००० २००००
 २१००० २२००० २३००० २४००० २५००० २६००० २७००० २८००० २९००० ३००००
 ३१००० ३२००० ३३००० ३४००० ३५००० ३६००० ३७००० ३८००० ३९००० ४००००
 ४१००० ४२००० ४३००० ४४००० ४५००० ४६००० ४७००० ४८००० ४९००० ५००००
 ५१००० ५२००० ५३००० ५४००० ५५००० ५६००० ५७००० ५८००० ५९००० ६००००
 ६१००० ६२००० ६३००० ६४००० ६५००० ६६००० ६७००० ६८००० ६९००० ७००००
 ७१००० ७२००० ७३००० ७४००० ७५००० ७६००० ७७००० ७८००० ७९००० ८००००
 ८१००० ८२००० ८३००० ८४००० ८५००० ८६००० ८७००० ८८००० ८९००० ९००००
 ९१००० ९२००० ९३००० ९४००० ९५००० ९६००० ९७००० ९८००० ९९००० १०००००

હું શ્રીમંતની પત્ની, આ ગરીબને! પતિ, છતાંય કેવો નિર્મળ પ્રેમ! અને ક્યાં મારા પતિની વિલાસી વૃત્તિ લલે ને હું હીરામોતિ પહેરીને ફરતી, પણ જે પ્રેમ ઝુપડીમાં છે તે હવેલીમાં નથી.

શેઠાણીના દિલમાં દયાનો પ્રવાહ વહી રહ્યો હતો. તેણે ખાનુના પલંગ પર ચોરને સુવાડી દીધો. ઉપર કિમતી શાલ ચોઢાડી દીધી પછી શેઠાણીએ પોતાના ચોરડાનું દ્વાર ખોલ્યું ચોરને બહાર મળી

શેઠાણીનું હૈયું દયાથી ભીનું બન્યું હતું. દિયરને કહ્યું, કે અહિં કોઈ નથી દિયરે કહ્યું અરે! લાલી! મેં ફરથી દિવાલ કુદીને અંદર આવતા જોયો છે ને? શેઠાણી ખોલ્યા! હા એ તો તમારા ભાઈ હતા. મધ્યરાત થવાથી તેમને વિચર્યું હશે, કે આ બધાને જગાડીને હેરાન ક્યાં કરવા, એમ માનીને દિવાલ કુદીને આવ્યા હશે આવીને તરત ઉંઘી ગયા લાગે છે. મેં બધાય ખડ જોઈ લીધા છે, તમે શાંતિથી ઉંઘી જાવ! હવે કગોય ભય નથી. હું તો જાગતી બેઠી છું ભય જેવું લાગશે. તો તમને જગાડીશ. આમ સમજાવીને શેઠાણીએ તેના દિયરને રવાના કર્યો.

કોતાદત્ત શાંત થયા બાદ તેને જગાડ્યો. અને કહ્યું. ભાઈ! હવે કય નથી તમે પુશીથી જાઓ; પરંતુ એક જ બંદી લઈને નહિ જાવ દડાં. આ તિજોરી તમારી જ છે. ભાઈ! જોઈએ તેટલું લઈ લો? તમે જરા પણ હવે સંકોચ ન રાખશો? તમારી ધર્મની બહેન છું

● 2019 年 10 月 1 日起实施

તેથી ! ચોર પત્નીને આપ્યો, હજી દેવર પ્રત્યે પેદારી
 ગયા ! કેવો માનવ પ્રત્યે લાગતી ! તને તો તે મેલર પદ
 દિવસેથી જ ગાતાં ને ? આપવાની વાત તો ક- સી !
 પણ હવે તે હાં હો અને અદાતર ચેપીપદ જ આપો
 ને ! માને વધારે હાં જતા રમણજ્યો. ત્યાં પણ મેલર
 પ્રત્યે રમેલ, પણ હાવાનીની પતાવ્યો દલે. જરૂર પૂરતું જ
 દેવા આપ્યો દલા.

એલે હવું, જાહેન ! આરે તમારે દેવાની ઈચ્છા. જ
 નથી. જાહેન તમે જે દવારના બતાવો કે મેં જોયું તે દવા
 રૂબરૂ બતાવે નહિ. મળે. આરે તો એ. એ જ બાંધેલી
 પાળી જ છે. આમ ખરી બાંધેલી દાંતે દર તરફ મળે.

[illegible]

1. 1950年10月，中央人民政府政务院决定，在全国范围内开展“三反”运动，即反贪污、反浪费、反官僚主义。这一运动旨在整顿国家机关，提高行政效率，防止腐败现象的蔓延。

હું શું કરવું અને શું ના કરવું તેમાં વિચારશૂન્ય બની ગયો. દીવ લાંગી ગયું. હૈયું હાથ ના રહ્યું. બે ટીચણ વચ્ચે મુખ રાખી ક્યાંય સુધી રહતો બેસી રહ્યો. આ દશામાંથી ઉઠ્યો, ત્યારે હાથમાથો સોનાની બંગડી નીચે પડી હતી. મારી આશાની ઈમારત ચૂરેચૂરા કરનાર બને શબો ત્યાં જ પડ્યા હતા. એક લાખી આહ નીકળી ગઈ. અંતે ભારે હૈયે પોડોશીનાં સહાયથી બંનેના અગ્નિસંસ્કાર કર્યાં.

બધું પતાવી મકાને આવ્યો. આજના મકાનમાં અને મસાણામાં મને ફેર ન દેખાયો. બંગડી લઈ શેઠાણી પામે ગયો. જોતાં જ શેઠાણી બોલ્યા, ભાઈ! એટલી વારમા પાછા આવ્યા ! ભાભીને કેમ છે ? બાબાને તો સાફ છે ને ? અરે....આ બંગડી પાછી લાવ્યા ? ભાઈ શું બોલે ! બંગડી જેને માટે લઈ ગયો હતો, તે તો સદાને મટે ચાલ્યા ગયા. હવે બંગડીનું શું કામ છે. આટલું બોલતા જ હું ઝુલા પર પટકાઈ પડ્યો.

બહેને કહ્યું, ભાઈ અહિં રહે. આ બંગડો તારો છે. તમારી સરભરા મારા માથે ના બહેન ના ? મારી સંભાળ લેવાની હવે જરૂર નથી. જે વાત હજારો કથાઓથી કે પુસ્તકોના પાનાથી નથી સમજતી, તે એકાદ જોરદાર આઘાતના અનુભવથી સમજાય છે. મારે આત્મકલ્યાણ માધવું છે

આમ કહીને હું બહેના ચરણમાં પડી ગયો. થોડીવાર મીન રહી રવના થયો બહેનની આખમાં અશ્રુ વહી રહ્યા હતા. જાણે મંગલ પંથે જતા મારો અભિષેક ન કરતી હોય.

.....

તેં જોઈ જાની પાસે ચાલિ લીધું. આ રીતે તેં
નમારી પાસે વૈરાગ્યનું કાળુ અને મારું દુષ્કર્મ વાળું.
આ અંજી મિત્રો પ્રદે ગયા. આત્મા અંદરથી જાગે, તો જ
આમા-ધર્મની પ્રાપ્તિનો વિચાર આવે.

“મલ્લે જીવા મુદ્દમાયા” એવું કહેવું મુખ ગમે છે.
દુઃખ દોડને સમજું નથી. સર્પ જેવા વિષધરને મારવા
દેવેશો તો જાણી જાણે, કાળુ મરણ પ્રિય નથી. વિપ્લાવ
કીધને ગરમી લાગશે, કે અંદર ઉતરી જશે, આમ દોડને
જરા પણ દુઃખ ઇશ નથી. જો આપણને દુઃખ હોઈ નથી,
તો અન્યને પણ તે હોઈ નથી. એમ સમજીને બીજાને દુઃખ
દોડાને કાપિદાર આપણને નથી.

કહેવું ગમે સારું અને આપણું નસારું. કહેવું ગમે
બીજું અને કાળું મરણ. કવીનાઈનની ગોળી ગળાવી લેાય,
તો બીજા દાયમાં પાણી રાખે છે. જાણી લીધા બાદ
જિરે મળવાસ તો છે; કાળુ કહેવું આવતું નથી. તો
મારું મરણ છે કેમ ?

જ્યારે અગમ આધા બાદ એમદ અગમ કહી
જાણી લાય, તો પેલાની જાણી બીજા મારી નાખે છે.
તેમ આપણી જાણી મરણ મુદ્દે લેાય, પણ એમ જ
મરણે અન્યને કહી જનાવનાર હોય, તો જાણી નાખે.
જાણી લાય છે મારે આપણી દરકોઈ પ્રવૃત્તિ લીધે તે વિષ
અંદરનાર જેવો ભેડો. લીધેને તરપા જાહે ન થાય
જેમ મળતો તો ન જ મારો.

‘ખાદી સપ્તાહ’ ‘વિનય સપ્તાહ,’ ‘શ્રમ સપ્તાહ’ જેવાં લૌકિક પર્વો ઉજવાય છે.

પરંતુ આ પર્વો આત્મશુદ્ધિ માટે ઉપયોગી નથી. આ માટે લોકોત્તર પર્વો જ પ્રેરક બને છે. એટલાં જ માટે હિંદુઓમાં શ્રાવણ માસ કે પુરુષોત્તમ માસ, મુસ્લિમોમાં રમઝાન, અને ખ્રિસ્તીઓમાં નાતલ જેવાં લોકોત્તર પર્વો યોજાયાં છે. આ પર્વોમાં કોઈ માણસ ખરાબ કાર્ય કરવા નથી ઇચ્છતો.

એવું જ લોકોત્તર પર્વ પર્થુષણપર્વ છે. એનો એક દિવસ આત્મનિરીક્ષણ લણી દોરે છે. એટલે જ આજના પર્થુષણ પર્વના પ્રથમ જ દિવસે આપણે આત્મનિરીક્ષણનો સંકલ્પ કરીએ.

દિવાળીમાં માનવી નફા-તોટાનો હિસાબ કાઢે છે. તેમ આ દિવસો ગયા વર્ષથી આ વર્ષ દરમિયાન ધર્મધન કેટલું મેળવ્યું કે ગુમાવ્યું, તેનો હિસાબ કાઢવાનું સૂચવે છે. એ રીતે આ પર્વ આત્માની દિવાળી જેવું છે.

પ્રત્યેક જીવે રોજના પાપનું રોજ પ્રાયશ્ચિત કરી આત્મશુદ્ધ બનવું જોઈએ; પરંતુ તે ન બને તો પંદર દિવસે એક વખત માટે પાક્ષિક પ્રતિક્રમણની યોજના કરામ. તે ન કરનાર માટે આતુર્મામિક પ્રતિક્રમણ યોજાયું. અને તેમાંથી પણ ચૂકી જનાર માટે આ સાંવત્સરિક પ્રતિક્રમણનું મહાપર્વ પર્થુષણ પર્વ યોજાયું છે.

એટલે આ પર્વ આત્મશુદ્ધિનું મહાપર્વ છે દિવાળી આવે ને માનવો વાસણને સ્વચ્છ કરે ઘરને વાળીયોળી

શુદ્ધ બનાવે, વચ્ચે પાડેને શુદ્ધ કરે, તેમ આ પર્વ માનવીના
ગમને મનને અને વચનને શુદ્ધ કરવાનું કાર્ય છે.

વસ્તુ એ શુદ્ધ ન હોય તો તેનો ઉપયોગ કે ઉપદેશમાં
ક્યાં કે ઉપદેશ નથી આવતો, તેમ જીવન મંદિર વચ્ચે
માથામાં આતંદ કે મુર્તિ ન આવે. આજ આત્મમંદિરના
સ્વચ્છતા જીવનમાં કાર્ય વાદે નથી આવતા. આત્મમંદિર જ
આ સ્વચ્છતા શોધ્ય ઉપયોગ કરી આત્મશુદ્ધ અને છે.

આપણે પણ જીવન આત્મજીવે આવેલા આ આત્મ
મંદિરના સ્વચ્છતાને સ્વચ્છતાથી સ્વચ્છતાથી સ્વચ્છતા કાર્ય
શીખવે બનીએ.

આત્મમંદિરના દીવડા.

વેદવેદોમાં આત્મવન કે વીના, સુમદમાનિમા કાન્ત,
વિન્દ્યોત્તોમાં વાદ્યવન, તેમ કેન્દ્રમર્મમાં, પ્રવરવનું નામ
પરવણા પર્વ કરેલ ન આવે છે.

આ પ્રવણાને કયા કામન અને વિન્દ્ય સુમેશ
મ માને જનારા કાર્ય કે મદાપૂરણને જીવન અને
મરણને સ્વચ્છતા મન-જનન અને કાન્તતા પરિવર્તન કરી
કેન્દ્રાનુ છે.

વેદવેદોમાં વેદોમાં વેદોમાં વેદવેદોમાં વેદોમાં
વેદવેદોમાં વેદોમાં વેદોમાં વેદવેદોમાં વેદોમાં
વેદવેદોમાં વેદોમાં વેદોમાં વેદવેદોમાં વેદોમાં
વેદવેદોમાં વેદોમાં વેદોમાં વેદવેદોમાં વેદોમાં
વેદવેદોમાં વેદોમાં વેદોમાં વેદવેદોમાં વેદોમાં

વેદવેદોમાં વેદોમાં વેદોમાં વેદવેદોમાં વેદોમાં
વેદવેદોમાં વેદોમાં વેદોમાં વેદવેદોમાં વેદોમાં
વેદવેદોમાં વેદોમાં વેદોમાં વેદવેદોમાં વેદોમાં
વેદવેદોમાં વેદોમાં વેદોમાં વેદવેદોમાં વેદોમાં
વેદવેદોમાં વેદોમાં વેદોમાં વેદવેદોમાં વેદોમાં

નથી, તો શું શુભોની સુવાસ વિનાનો માનવી પરમાત્માને
અરણ્યે અડવા યોગ્ય છે ખરો ?

અરેઅર ! આપણે બહારના દેખાવમાં જ અટવાઈ
ગયા છીએ. બાહ્યડોળનો આગ્રહ એ તો ધર્મની દુકાન-
દારી છે. ધર્મ મત-પંથ કે સંપ્રદાય કે બાહ્યાડંબરમાં
નથી. એને તો સૌ કોઈ મન ફાવે તેમ સિદ્ધ કરી શકે છે.

પરંતુ સાથે સાથે ધર્મ એ મનની માની લેવાની
ચીજ નથી. પણ પાલન કરવાની ચીજ છે, એટલું સમ-
જવું જોઈએ. ધર્મ પોતાના મનને વિરાટ શુભોથી વિકસિત
કરવા માટે છે. ધર્મ વડે જ જીવનને મૈત્રી-પ્રેમ, સચ્ચાઈ
ઉદારતા અને આનંદના લાવોથી સુગંધીત બનાવવાનું છે.

પૂજા-તપ-જપ કે વ્રત એ બધાં તો ધર્મપાલનના
સાધનો છે, પરંતુ આપણે તો એને જ ધર્મ માનતા
આવ્યા છીએ. ખરી રીતે આ બધાનો ધર્મ સાથે સબંધ
એટલો જ છે, કે જ્યાં સુધી એ મનને શુદ્ધ કરે, મન પર
જે ઉલટા સંસ્કાર છવાઈ ગયા છે, તેનાથી દૂર થવું અને
આત્માનું સાચું સ્વરૂપ વિકસાવી આત્મ-શક્તિ કેળવવી
એ જ માથો ધર્મ છે.

જો પૂજાદિ સિદ્ધાઓથી ધર્મ ખરીદવા માંગતા હો
તો એ એક ભુલ છે. એથી તો આપણી જાતને જ છેતરીએ
છીએ 'જે વ્રત-તપ કે જપથી સંસ્કાર ઘડાતાં નથી, તે બધા
અદૂરા છે જેમાં ગૈતન્ય કે ગતિ નથી હોતી એ ગૂંઠાં
છે. ગતિનું નામ જ જીવન છે. આગળ વધવું, ઉત્થતિ

દરથી, તેમજ દૈનિક અને આધ્યાત્મિક કૌશલમાં વિશાળ સાધના કરેલું એ જ જીવનનું સ્વરૂપ છે.

આનું આધ્યાત્મિક સ્વરૂપ શ્રેષ્ઠ માર્ગે પર્મ-ગાથા કરતાં ગુણ-સાધના કરી મન મુદ્દિની રૂપ પામી છે. ત્યાં પર્મ હોય, ત્યાં પ્રેમ-સમતા-વાચસ્ય અને કલ્પના વહેતી હોય, ત્યાં દેવ-અધ્યાત્મ-વેદ અને દોષરૂપ ન બને.

આપણા જીવન સ્વરૂપના પાયાની પ્રશ્નનું કેન્દ્ર જ્ઞાન મન છે. મન પરિવ્રતિ તે જાણુ પવિત્ર, મન નિર્લેપ તે આજ્ઞા અપવિત્ર. મનના દમવા કે દેવતા રૂપો બંને મલ્યા: પરંતુ મનની પવિત્રતા મળી કે નહીં. મનને સ્વાત્તિય કે સુદેવ અનાદ્ય કે નહીં. આદ્યો જ વિવર જીવનમાં દરપાનો છે. જીવનના સ્વરૂપના જવાબદારીવાદો મન પર જોવાની સાધ છે પરી.

પરંતુ આપણે જમણામાં જતા પડ્યા પીડે, પૂજામાં મળી જતામાં નહીં મળાની અને મનના દમવાની સાધી જાણીએ છીએ, પરંતુ જીવનના સ્વરૂપની જવાબદારી નથી રાખતાં. એ મનનું પદ સ્વરૂપ નથી, તે જ જીવનનું સ્વરૂપ કરી આધ્યાત્મિક કેન્દ્રી રાખે.

દયાનો અર્થ.

પર્યુપણા પરી પોદરે જીવન રૂપે વિરલ મનને આધ્યાત્મિક માર્ગે સુદેવ જ્ઞાનને પદ કેન્દ્રી રાખે. દરમન દરમ ; ૧. આદ્યો ની દોષરૂપ નહીં, ૨. દેવ અને નેત્રો સ્વરૂપ રૂપે આધ્યાત્મિક પરી રૂપે, ૩. મનને મનને પદ રૂપે આધ્યાત્મિક પરી રૂપે, ૪. મનને મનને પદ રૂપે આધ્યાત્મિક પરી રૂપે.

૧૯૬

નિરોધ. (૪) શૈત્યપરપાટી-કીર્તન, ચિંતન અને આત્મશાંતિ,
અને (૫) ક્ષમાપના-નમ્રતા, પ્રાયશ્ચિત્ત અને આત્મશુદ્ધિ

આ પાંચનું કર્તવ્ય એટલે પર્યુષણ. આ પાંચ
કર્તવ્યમાંથી કેટલાનું પાલન થયું અને કેટલી ન્યુનતા
તેનું નિરીક્ષણ કરવું એ જ આ મહાપર્વનો સાર છે.

આત્મશુદ્ધિનું શ્રેષ્ઠ સાધન અહિંસા છે હિંસા
પાપનું મૂળ છે, અહિંસા પુણ્યનું મૂળ છે. આપણું જીવન
આપણને પ્રિય છે. તેમ સર્વને પોતાનું જીવન બંધાવું છે.
“ સર્વે જીવાં વિહન્તિ જીવિતં ન મરિજ્જિત ” જીવવા
સૌ ઇચ્છે છે. મરવા કોઈ તૈયાર નથી

આવા સંયોગોમાં માનવે વિચારવું જોઈએ કે વધારેમાં
વધારે અહિંસા કેમ પાળી શકાય અને થતી હિંસા કેમ
અટકાવી શકાય. માટે જ અમારી ઘે પણાને સર્વ શ્રેષ્ઠ અને
પરમ કર્તવ્ય મનાય છે.

નાના કે મોટા સૌને જીવવાનો અધિકાર છે. આ
અધિકાર ઉપર તરાપ મારવી તેનું નામ હિંસા. અને સૌ
સૌના અધિકાર મુજબ પાલન કરવું તેનું નામ અહિંસા
જીવો. અને જીવવા દો. એટલું જોણવા માત્ર
અહિંસા પતી જતી નથી; પરંતુ પોતાના જીવનના ભે
ખીજીને જીવવા દેવાની લાવનામાં જ અહિંસાની ભર
કે. પ્રભુ મહાવીરની અહિંસા માનવ પૂરતી મર્યાદિત ન
એ તેના નાનામાં નાના જાતુને પણ કોઈ રીતે હાનિ ન
ધાય તેનો વિચાર કરવાનું પણ સૂચવે છે

માનો કે તમો ખાદી પહેરો છો. ખાદી એટલે અહિં-
સાનું પ્રતિક, એમ બોલાય છે; પરંતુ તમો પ્રાણિમાત્ર
પ્રત્યે દયા દાખવો છો ખરાં? ખાદી પહેરનારો ને સાચો
અહિંસક હોય, તો તેના સુખમાથી મત્સ્યોદ્યોગની કે
પશુઓની મારવાની કે માખી-મત્સર કે માંકડનો નાશ
કરો? એવા વચન નીકળે ખરાં?

ભાવાત્મક ઐક્યતા એ દયાની નૂતનદષ્ટિ છે. સુખ,
કે દુઃખ, પ્રિય કે અપ્રિયની લાગણી આપણી જેમ સર્વ
પ્રાણીમા રહેલી છે જરૂર યાદ રાખો? કે જે મને ગમે
છે, તે ખીજને ગમે છે. મને નથી ગમતું, તે ખીજને પણ
નથી ગમતું. તમને કોઈ ગાળ દે કે મારે તો નથી રચતું,
તો તમે પણ ખીજને ગાળ દેવાની કે મારવાની વાતો
ન કરો ?

પરંતુ આજે તો અહિંસા કે દયા કેવળ વાતોમાં
રહી છે. અને વિશ્વપ્રાણી પ્રત્યેની સવેદનાનો તાર તૂટી
ગયો છે, ત્યાં ભાવાત્મક ઐક્યતા કે વિશ્વગૈત્રીની ભાવના
વિસ્તરશે ખરી ?

તમો છુટ-ચંપલ કે પોકેટ વગેરે સુંવાળા સાધનો
વાપરો છો, પરંતુ તમો એ જાણતાં જ હશે કે એ સુંવા-
ળશ કયાથી આવી? મરેલા પશુનું ચામડું કંઈ પણ અને
ખરબટ હોય છે, પરંતુ ને હવતાં જ ચામડાં ઉતારી
લીધા હોય, તો જ કોમળ રહે છે. ઉપરની સુંવાળપ શોધ-
નારને આ વાત શા માટે સમજાય ?

ઉપવાસ કોઈ પરાણે નથી કરાવતું. આપણા ઉદ્ધાર માટે જ કરીયે છીએ.

ઉપવાસ અણાહારી પદ પ્રાપ્તિ અર્થે કરવાનો છે. ઉપવાસ મરવા માટે નહિ. અમર બનવા માટે કરવાનો છે એ પણ ભુલવું ન જોઈએ. ઉપવાસ તો ચિત્તની સમતા કેળવવા માટે ઓછી-વત્તી ચીજથી ચલાવી લેતાં શીખીને મનની શાંતિ સાચવી રાખવા માટે છે.

તપનો હેતુ જેમ ધાર્મિક છે, તેમ સામાજિક અને રાષ્ટ્રીય પણ છે. ધાર્મિક એટલે કર્મનિર્જરા. સામાજિક દષ્ટિ એટલે ઓછી જરૂરીયાતોથી નભાવવું. રાષ્ટ્રીય એટલે અન્નની વિકટ સમસ્યાને હલ કરવા રૂપ ક્ષણો આપવો. આમાં કર્મનિર્જરા એ મુખ્ય દષ્ટિ છે.

પરંતુ આપણા સ્વભાવ જ એવો છે, કે આપણને જે મધ્યું છે એમાં સંતોષ કે આનંદ નથી. બીજાને વેલવ જોઈ આપણને આપણી જાદંગી ધૂળ જેવી લાગે છે. ને માનસિક પરિતાપ અનુભવાય છે; પરંતુ આપણે એ વિચાર નથી કરતાં કે પચાસ ઓરડાવાળા મકાનનો માલિક પણ સાડા ત્રણ હાથની જગ્યામાં જ સુવે છે. હળરો મળુ અનાજના કોઠારો ભરનાર પણ પાશેર-અઢછેર ધાન્ય જ ખાઈ શકે છે. માટે બીજાનું સુખ દેખીને દુઃખ અનુભવવાને બદલે આપણી પાસે જે હોય, તેનાથી સંતોષ અનુભવવો જોઈએ. સંતોષ છે, ત્યાં જ સુખ છે. મનમાં અસંતોષ હોય એના જેવો દુઃખી જગતમાં કોઈ નથી.

મારો એક દિવસ

एगो हं नत्थि मे कोइ, नाहमन्तस्स कस्सइ ।
एव अदीण मणसो, अंप्पाणमणुसासइ ॥१॥

આત્માને શિખામણુ આપે કે “હું એકલો છું.”
મારું કોઈ નથી. હું પણ કોઈનો નથી.” એવું દીન મનસ્કે
વિચારતો થકો ચાલ્યો જતો હતો.

પ્રાતઃકાલનો સમય હતો. પ્રભુમંદિર તરફ જવાના
રસ્તે ચાલ્યો જતો હતો. માર્ગના કુટપાથ પર માનવો
પેપરના પાનાં ઉથલાવતાં હતાં. પહેલાના સમયમાં માનવ
સવારનો સમય પ્રભુપૂજમાં પસાર કરતો. ને આજે
તો ઉઠતાં જ પેપર જોઈયે. પેપર પૂજા વિના આજના
માનવને ચેત પડતું નથી, કારણુ આપણું ધ્યાન બહારની
વસ્તુઓ પર કેન્દ્રિત થયું છે, એટલે જ બીજાનું જાણવાની
નેટલી તમન્ના છે, તેની શતાંશ પણ પોતાના આત્માના
આદર્શની કે જીવનની ભાવનાની ખેવતા નથી.

એટલા જ માટે માણસના જીવનમાં કોઈક ધ્યેયાત્મક
સ્વપ્ન અને એકાદ ધ્યેયાત્મક વિચાર હોવો જોઈયે, કે જેને
મહારે માનવ ધીરે ધીરે આગળ વધી શકે જેના જીવનમાં
કોઈ ધ્યેય નથી. કે આત્માનો આદર્શ નથી, તેનું જીવન
વેતરાં જેવું બની જાય છે. જીવનના આદર્શ વિનાનું મન
માંદગ્ર અને થાકેલું બની જાય છે. કે જ્યાં અનેક નિર્જા-
બતાંઓનું દર્શન થશે.

અનાદિ કાળનો કુસ્વભાવ-દેવ છે. આને કારણે સંસારમાંની આજ લગી આપણે દોષ જ જોયા કર્યા છે. ગુણ નથી તારવ્યા.

કોઈ વસ્તુ ઢાળ તરફ ઢળી જાય, તો એમાં એની મહત્તા નથી, જીવન ચઢવું જ કઠણ છે. ઉતરવું તો સાવ સરલ છે. દુનીયામાં માનવને અધમ બનાવનાર તે આ દોષ દૃષ્ટિ છે. જ્યારે જીવનને ઉન્નત બનાવનાર ગુણ દૃષ્ટિ છે

જેમ ગળણીમાંથી ઘી ગળાઈ જાય અને કચરો ગળણીમાં રહી જાય છે. તેમ સંસારને જોવાની આપણી દૃષ્ટિ દોષવાળી હોય, તો એ ગળણીમાંથી સારા ગુણો ગળાઈ ચાલ્યા જશે. અને માત્ર દુર્ગુણો જ આપણા ભાગ્યમાં રહી જશે.

દોષદૃષ્ટિવાળો માનવ ખરાબ વાતો થતી હોય, ત્યાં દોડી જાય છે. અને ઘરનું હીવેલ બાળી ખીજના દોષ શોધે છે. જ્યારે મનને સુંદર-સુલાયમ સાત્ત્વિક રાખવાની ઇચ્છાવાળો માનવ ગણનુરાગી બની, ગુણવંતની ઉપાસના કરવા દોડી જાય છે.

અત્તરના કાગળના સ્પર્શથી કપડું પણ સુવાસિત બને છે. તેમ ગુણીના સંસર્ગથી આત્મા પણ સદ્ગુણથી વાસિત બને છે. આમ વિચારતો દુર્ગુણને ટાળનાર અને સદ્ગુણને કેળવનાર એવા અનંત ગુણધારક વીતરાગના દર્શનાર્થે રવાના થયો.

પ્રભુદર્શન માટે જીનમદિરની સોપાન શ્રેણી ચઢતો હતો, ત્યાં સામે જ પ્રભુની દેહલતામાંથી ઝરતી પ્રશમતા. નયનોમાંથી નીતરતી પ્રસન્નતા, આત્મામાં નિરંતર વહેતી

એવામાં પવનનો મુસવાટો આવ્યો. એક કરમાઈ ગયેલ પુષ્પ છોડથી વિખુટું પડી ધરતી પર ખરી પડ્યું, વિચારમાં પલટો આવ્યો. આનંદના સ્થાને ઉદાસીનતા વ્યાપી અને અંતર દ્રવિત બન્યું.

મંજૂલ સંગીત

જે પુષ્પ આજે ખરી પડ્યું. તે જ પુષ્પ ગઈ કાલે માનવચિત્તને કેવું સુખ આપતું હતું. જે પુષ્પો આજે ખીલ્યાં છે, તે ગઈ કાલે કળી સમા શોભતા હતાં. આજની પુષ્પ કળીનું ગઈ કાલે નામનિશાન ન હતું. આવા રમણીય મનોહર પુષ્પો સદાકાલ એમને એમ શા માટે નહિ રહેતાં હોય? શું આની પાછળ કુદરતી કેઈ સંકેત હશે? આમ અનેક તર્કવિતર્કથી ચિત્ત વિહ્વળ બન્યું હતું, ત્યાં ભક્ત-હૃદયમાથી વહેતું મંજૂલ સંગીત કાને અથડાયું.

કયા સોવે ઉઠ ? જાગ ? બાઉ રે !

અંજલી જલ જયું આયુ ઘટત હે;

દેત પહોરિયા ધરિયા ધાઉં રે. કયા૦૧

હે માનવ ! ઉઠ ? જાગ ? હવે કયાં સુધી ઉંઘવું છે ? આ તારી અવસ્થા બાવરી-પાગલદશા છે, જરા સ્વસ્થ થા ? તારી અજ્ઞાનતાનો ખાલ કર ? અંજલીમાં ભરેલું જળ પળે પળે ઘટતું જાય, તેમ તારું આયુષ્ય ક્ષણે ક્ષણે ઓછું થતું જાય છે. પરંતુ “જાતસ્યેવ ધ્રુવ મૃત્યુ” જન્મ્યો તે આવશ્ય મરવાનો છે. આ વાત મોહાસક્ત માનવ વિસરી જાય છે. હું મરવાનો નથી. એમ માની મોહનિદ્રામાં ઘોરતો હોય છે.

સંસાર એ અગાધ સમુદ્ર છે. તેને પાર પામવામાં વિલાંબ-પ્રમાદ કરનાર બાવરો-પાગલ માનવ; અર્થાત્ પ્રમાદમાં પોઢેલો-મોહમાં ઘેલો બનેલો માનવ આ દુસ્તર-ગહન એવો સંસાર-સાગર કઈ રીતે પાર પામે !

પાર પામવું એટલે તરી જવું. અહુ-મમ રૂપ આશવી વૃત્તિ રૂપ વમળને ઝોળાંગી સામે કિનારે-મૃત્યુને પેલે પાર આત્મ-શાંતિમય અને આત્મ-ચિરસ્થાયી સ્થાનરૂપ પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરવું. સંસાર તરવા પાછળ પવિત્ર ભાવના છૂપાયેલી છે. આવી ભાવનાનો ભગવો રંગ જેને લાગ્યો છે, તે જ આ સંસારમાં ચિત્તવૃત્તિને શાંત રાખી, આત્મભગૃતિ સેવતો છતો સંસાર તરી જાય છે. અને અનેકને તારતો જાય છે.

જમીન પર માર્ગ કાપવો એટલે “ચાલવું.” આકાશમાં રસ્તો કાપવો એટલે “ઉડવું.” અને પાણી પર પંથ કાપવો એટલે “તરવું.” આ વાત તો આપણે સૌ કોઈ સમજીએ છીએ; પરંતુ ખુબી તો એ વાતની છે, કે આપણા તત્ત્વ ચિંતકોએ સંસારને “તરવું.” એ શબ્દ સાથે અદ્ભુત ચેતવણી આપી છે.

તરવું એટલે !

“તરવું” એ ક્રિયાપદનું આર્યાવર્તની સંસ્કૃતિમાં ધણું જ મહત્ત્વ છે. જે રીતે તરવું ક્રિયાપદનો સુંદર ઉપયોગ આપણે ત્યાં છે, તે રીતે ખીજ કોઈ સંસ્કૃતિમાં થયો નથી. “સંસાર તરી જવો” આ શબ્દ પ્રયોગ

આપણે તારવાર કર્યાં આજ્ઞા મળે. હેતુ વગર પણ આપણે તરી નહીં એવો મન પ્રયોગ થઈ પડે તેથી

તરવાની વાત મંત્રાર સાથે કથામાં આવી છે કે જે એવો આવાય એ મળે, કે આ મંત્રાર વગર મળે. આમરમાં પડીકે કરવી તો પડીકે. કોઈ કથા દેખે તો ત્યાં અજાણ હોય. હેતુવાર તોત્તર ને કે મન માનિ. આવી અંદરના જટલ પ્રાણે નિવરણ થઈ પડે.

તરવું ભેદે અતલ ગણેલ હોય. તરવાર નિરૂપે કે જેનું આવે તો ન આવે. પ્રયોગ અંગેને અને પીઠને અંતરું થયે એમાં જ પ્રાણિમીત રાગુ' હોયે વિચારે. પરમમાંજી જાણવી પડે કે પાણીને, આવી પણ પડે પણ આવાય હોય છે; પણ તે ન જાય છે. માટે કે તો આવા તો જાણે તોત્તર ને, આવા અંતરે તોત્તર ને તરવું કે જેનું પાણીમાં ભરવા માટે કે તરવાર ને પડે તરી, હાથ-પગ રાજાવવા માટે છે.

મંત્રાર-અમર તરવારનું હાથમાં અંતરે આવી, પણ આ હોયે તો તરવાર નહીં પડે તરી કે તરવાર માટે જાય, કે તરવારમાં અંતરે જાય, કે જેનું તરવાર આવે તો, પણ અંતરે તરવાર માટે કે જેનું તરવાર નહીં તરવારને ફાટવું અને જેનું તરવાર નહીં તરવાર ને, આમ અંતરે તરવાર ને જેનું તરવાર ને જેનું તરવાર ને, આમ અંતરે તરવાર ને, જે

આ મંત્રારમાં જે જેનું, આમ આ મંત્રારમાં જે જેનું તરવાર તરવાર નહીં તરવાર ને જેનું તરવાર

ચોટની શાંતિ, તથા ચંદ્રની પ્રશાંત ચાંદનીના વિચારમાં તદ્દલીન થતાં નિદ્રાદેવીને આધીન બની ગયો.

પ્રભાત થતાં જાયો. જાગૃત થતાં પૂર્વના પ્રસંગો તાજાં થયા. આકાશ તરફ દષ્ટિ ગઈ; પરંતુ ચંદ્રનું પૂર્વ-ક્ષિતિજનું સ્થાન હાલ સૂર્યે લીધું હતું. જેથી રાત્રિનો ચંદ્ર સૂર્યના તેજમાં નિસ્તેજ જણાયો. પ્રકાશ હીન બન્યો. ખાલ-યૌવન-ગ્લાન અને વૃદ્ધની જેમ ક્ષીણદશા પામી, અંતે એ જ આકાશની પશ્ચિમક્ષિતિજમાં ચંદ્ર અસ્ત પામ્યો. હતો ન હતો બની ગયો. ઉદય પછી અસ્ત. તો જીવન પછી શું? મહાનિદ્રા-મહામૃત્યુ. આ મહામૃત્યુ આવતાં પહેલાં જ જીવનનો હિસાબ કરી દેવામાં જ ડહાપણ છે. આ સંસાર પણ ભરતી ને ચોટ. ઉદય ને અસ્તની જેમ જીવનમૃત્યુ સાથે સંકળાયેલો છે.

આમ સૃષ્ટિ સૌન્દર્યની ભેટ સાથે આત્માનું દિગ્દર્શન કરતો હતો. સુખી કે દુઃખી, ગરીબ કે તવંગર, ખાલ કે વૃદ્ધ, સ્ત્રી કે પુરૂષની સાથે સમભાવ રાખી, સુખ આપનાર પુષ્પો-મહાસાગર-ચંદ્ર ને સૂર્ય વગેરે પ્રકૃતિની મહાન ભેટો, તેની અપૂર્વ રચના સાથે પરિવર્તન સ્વભાવ. એ શું માનવ-જીવનને બોધ લાચક કુદરતી ગ્રેરણા હોય તેમ નથી જણાતું?

પુષ્પો પોતાની રમ્યતા અને સુવાસથી સર્વની નાથે આનંદિત અને કોમળ બનતા જણાવે છે. સ્વાર્થના ભોગે અન્યને મુખ આપવા સૂચવે છે. વળી પુષ્પનું ખીલવું કષમાવું અને ખરી જવું, એ સર્વપ્રાણીની ઉત્પત્તિ-

અહિંક સંપત્તિમાં જ સુખનો સાક્ષાત્ સ્વીકાર કરનારા, પોતાની આવડતથી ધન મળે એમ માનનારા, અને ધનના સંગ્રહથી જ દુનીયામાં માન-મોહાની ગણતરી ગણનારા લોકો કહે છે, કે જ્યાં સુધી યૌવન-દેહ શક્તિ અને ઈન્દ્રિયની તીવ્રતા છે. ત્યાં સુધી દેશ વિદેશ ફરી અર્થ પ્રાપ્તિના માર્ગનું ચિંતન કરી દ્રવ્યોપાર્જન કરી લેવું. પછી વૃદ્ધ વયે નિવૃત્તિ સાધવી. અમુક અંશે આ વિચાર યોગ્ય લાગ્યો. ઉચિત શું અનુચિત શું એની વિચારણા કરતો હતો.

એવામાં પ્રભાતની પ્રસાદીરૂપ પેપર હાથમાં આંચું. પ્રથમ જ પાને ણની શકે તેટલાં મોટા અક્ષરમાં છાપ્યું. હતું, કે “ગમખ્વાર કઢણ અકસ્માત્, સેંકડો માનવ પર ફરી વળેલો મૃત્યુનો પંજો” આમ અકસ્માત્થી હજારો મૃત્યુ પામે છે. કાલદેવનો ઝપાટો લાગતાં બાળ-યુવાન કે વૃદ્ધ સૌ ટપો ટપ ચાલ્યા જાય છે.

પ્રવૃત્તિ કરી કરીને અગાધ સમૃદ્ધિનો સંચય કર્યો, પરંતુ મૃત્યુની થપાટ લાગતાં એમાંથી તારૂં કેકલું ? આમ આખી જીંદગી જંગલ ભેગી કરવા પાછળ વેચી નાંખે, છતાં કરાલકાળનો પંજો લાગતાં કશુંય સાથે નથી આવતું, તો જીંદગી જીવ્યાનો હેતુ શો ? જીંદગી દુષ્ટી અને જંગલ લાંબી કરી આયુષ્ય વીતાવ્યાનો અર્થ શો ?

એવામાં માર્ગ પર ખુલ્લી મોટરમાં એક વિદેશી યુગલ ફરવા નીકળ્યું. તેમને જોતાં થયું, કે આ લોકો

દેવાં બપોી છે ! ચિમનું હૃદય અને આત્મા એક જ સ્થાન
 મેં રિવરના કાંઠે જ મારા મનને રાખી દીધું છે.
 પાણીનો સ્વાદ ખાવા-પીવા-નરવા-નરવા એ જ રાખી દીધું છે.
 જાનકે પ્રેમમાં મુખપૂર્વક મને રાખી દીધું છે. જ્યારે મારા
 દેહમાંથી જોઈ શકાયો ત્યારે રિવર અને રાખી દીધું છે.
 મુઠ્ઠાં મુઠ્ઠાંના ગાળમાં, મેં નિહાળે નિહાળે રાખી દીધું છે.
 અતીત રહે છે.

ਪਾਤਾਲ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਇਹ
ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁਖ-ਦੁਖ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦੁਖ
ਪਾਤਾਲ ਵਿਚੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ
ਮਿਟਾਉਣਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

[illegible][illegible][illegible]

માનેલું સુખ કે નિવૃત્તિ એ વાસ્તવિક રીતે સુખ કે નિવૃત્તિ નથી. એ સર્વ લોગવિલાસ અને પૌદ્ગલિકભાવની વૃદ્ધિ કરનાર છે. એમાં આત્મ-દર્શન કે આત્મ-સંરક્ષણની અંશ માત્ર વિચારણા નથી. આત્મ-સંરક્ષણની ભાવના વિનાની નિવૃત્તિ એ નિવૃત્તિ નથી.

ધાવ ખિલાવત ખાળ.

ચૈતન્ય સ્વરૂપની વિચારણા. આત્મ સ્વભાવની રમણતા, એ જ સાચી નિવૃત્તિ છે. પૌદ્ગલિક સુખ વિનાશી છે. આત્મસુખ અવિનાશી છે. પૌદ્ગલિક સુખમાં સહેજ પણ ખામી આવતાં અનેક સંકલ્પવિકલ્પ જન્મે છે. સુખી અને નિવૃત્તિ ગણાતું જીવન તે વખતે દુઃખમય લાસે છે.

જેની પાછળ દુઃખનો અંશ જણાય, કે જે સુખ આવ્યા બાદ ચાલ્યું જાય, તે વસ્તુતઃ સુખ ન ગણાય. તત્ત્વજ્ઞ પુરૂષો શ્રેયમાર્ગે આગળ વધવાનો, મનની યોગ્ય કેળવણીનો, ઇન્દ્રિયજન્ય વિષયના વિરામનો, અને તૃષ્ણા ક્ષયનો યોગ્ય પુરૂષાર્થ, એ જ નિવૃત્તિ જણાવે છે.

ગૃહસ્થ જીવનમાં દ્રવ્યની આવશ્યકતા રહેલી છે. “વસુ વિના નર પશુ” એ ઉક્તિ અનુસાર દ્રવ્ય વિનાનો માનવ પશુસમાન છે. દ્રવ્યવિનાશું ગૃહસ્થ જીવન અનેક યાતના મય હોય છે, પ્રવૃત્તિ વિના દ્રવ્યપ્રાપ્તિનો અસંભવ છે, દ્રવ્યપ્રાપ્તિ કરીયે તો નિવૃત્તિ નથી સધાતી. આ રીતે પ્રવૃત્તિ-નિવૃત્તિ કેમ સધાય ? કે જેથી જીવન જીવ્યાની સાર્થકતા થાય ?

સમ્યગ્દષ્ટિ જીવડો, કરે કુટુંબ પરિવાર.

અંતરથી ન્યારો રહે, જેમ ધાવ ખિલાવત ખાળ. ૧

આ દોહરો યાદ છે કે નહિ ? જો યાદ છે તો તમારી દશા શી છે ? તમો બધા ધાવમાતાની જેમ સંસારમાં રહેલા હશે કેમ ? સંસારમાં રહેલા સંસારને નિરસ બનાવવાનો કે પ્રતિદિન વિશેષ વિરક્ત બનાવવાની ક્ષરજનો વિચાર કરો છો ? સંસારમાં રહેવા છતાં નજર આત્માની નિવૃત્તિ પર છે ? આ બધુય આજે આત્માને વિચારવા યોગ્ય છે, જેથી આજની થતી અનેક પાપપ્રવૃત્તિથી નિવૃત્ત બની શકાય.

ગૃહસ્થ યોગ્ય ઉચિત કાર્યો કરવા. સંસારિક પ્રવૃત્તિઓ નભાવવા, શરીર સુખાકારી યોગ્ય ખાનપાનને અનુસરવા, છતાં અમુક સમય ફાજલ કાઢી, આત્મ-નિરીક્ષણ કરવું. સદ્ગુણનું ચિંતન કરવું. મન પર નિયંત્રણ મૂકવું. પરમાત્મના સ્વરૂપની પીછાન કરવી. વીતરાગદશાની પ્રાપ્તિ મંથન કરવું અને વૈષયિક કાર્યોમાંથી નિવૃત્તિ સાધવી.

દેહની માંગ કે દેહના ધર્મો પોષવા દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ કરતા છતાં, પ્રતિદિન પ્રભાતમાં ઉઠતાં આટલો વિચાર કરજો ? કે કાયાનું મકાન ને સમૃદ્ધિનો સરંજામ નાશ પામવાનો છે, પરંતુ અવિનાશી આત્મા નાશ નથી પામવાનો. હું તો અજર-અમર છું. આવી આત્માની ઉંડી સમજણ આવી જશે, અનેક વૈષયિક સુખ પરથી મન અનાસક્તલાવથી કેળવાઈ જશે, તો નિવૃત્તિ જીવન જીવી શકાશે. અંતે આત્મ નિવૃત્તિ સધાતા જન્મ-જરા અને મૃત્યુને જીતી જવાય એવું મંગલમય જીવન જીવી જવાય એ જ અભ્યર્થના.

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

[illegible]

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

[illegible]

છે. ? પરંતુ આ “ જોવું ” શબ્દ ઉપરથી જોઈ એ છીએ તેટલો સહેલો નથી. એના વિષે સહેજ ઉંડાણમાં ઉતરવાની અને ચિંતનપૂર્વક વિચારવાની જરૂર છે.

દિવ્યદષ્ટિ ખીલે એટલે કે સમ્યગ્દર્શન (મોહનીયની ૭૦ કોટાકોટીમાંથી ૬૯ જાય) પ્રાપ્ત થાય, ત્યારે જ શ્રી વીતરાગદેવના અને શ્રી જૈનદર્શનના સાચા દર્શનની પ્રાપ્તિ થાય છે; પરંતુ આવી સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ માટે તાલાવેલી અને વચ્ચે આવતી મુશ્કેલીઓને જાણવા જેવી છે.

આટલા વર્ષોથી આપણે પ્રભુદર્શન કર્યા જ કરીએ છીએ, છતાં જોયું શું ? જોવા જેવું જોયું ખરું ? દર્શનની પાછળ રહેલ લબ્ધ વિચારણા કે દર્શન શબ્દનું ચિંતન કયું ખરું !

સંસ્કૃત “ દ્રશૂ (પ્રચ) ” એ ધાતુ પરથી દર્શન શબ્દ બનેલ છે. આ દર્શન શબ્દમાં જે ગૌરવતા સમાયેલી છે, તે શબ્દની નથી; પરંતુ આપણી દષ્ટિની મહત્તા સમજાવે છે. દર્શન એ વાણીની વસ્તુ નથી. દર્શન એ ચિંતન અને મનનની વસ્તુ છે. જેને ગંગાજીની પવિત્રતા અને મહાનતા સમજાણી હોય, એ જ ગંગાજી પાસે જાય અને તેના દર્શન કરે. તેમ જેને વીતરાગની પવિત્રતા અને વીતરાગત્વની ઝાખી થઈ હોય, સમ્યગ્દર્શનની નિર્મળતા સમજાણી હોય, એને જ વીતરાગના દર્શનની સુઝ પડે છે.

સમ્યગ્દર્શનની શુદ્ધદર્શનની આડે આવનાર મોહ છે. મોહને લીધે આત્મધર્મની સુઝ પડતી નથી. આત્મા અનેક

વિષ્ણુ મોહ્યો શુભિવાગે છે એવું-માથા બન્ને આંખોની દુ-
ગ્ધા એ જ રજાનું મગ છે, આમ જઈતો. આંખ
અમ્બાજાની નિમજ્જા-મેલનિમજ્જાને કાલે આંખ
મિલ આવરણને અંધુ પછે દશાની કવનમુખના રૂપ
દેનાય છે. અમોહ આમ ૫૪ કવયોદ મોહના પદને
અમ્બાજાનું નિષ્ઠ તેજ-કિરણ પે.

દહિયામાં આપણે રાંધેલા એ દહિયામાં
 દેવતાની જે ભાવે જીવી રાંધે તેવું, એ દહિયું
 આપણી આત્મામાં પ્રવેશિત થાય તેવું, એ
 દહિયું આપણું નથી. તેના ભાવે જીવી એ દહિયું
 આપણે જીવીએ. પણ આત્મામાંથી એ દહિયું
 નીકળે છે.

[illegible][illegible]

4. 根据《公司法》第151条规定，董事、高级管理人员执行公司职务时违反法律、行政法规或者公司章程的规定，给公司造成损失的，有限责任公司的股东、股份有限公司连续180日以上单独或者合计持有公司1%以上股份的股东，有权书面请求监事会或者监事向人民法院提起诉讼；监事会或者监事收到该请求后应当书面答复是否提起诉讼。如果监事会或者监事未予答复，或者明确答复不予起诉，或者在合理期限内未予答复，股东可以自行向人民法院提起诉讼。

શોધનાર અંતે વિનિપાત સજો છે. નયનમાં જો દિવ્ય ન હોય તો માનવ ન કરવાનું પણ કરી બેસે છે. જે દૃષ્ટિ માનવને હેવાન બનાવે એને દૃષ્ટિ કહેવાય !

આંખમાં વિકૃતિ આવે તો પવિત્ર રૂપને પણ પાપ વૃત્તિથી નિહાળે. અન્યનું સુખ દેખી ઇર્ષ્યા કરે, ખીલ રાજી જોઈ પોતે બળ્યા કરે, દૃષ્ટિ હોવા છતાં ખાડ પડે, તો એ કરતાં આંધળાની લાકડી સારી, કે આંધળ ખાડામાં પડતાં બચાવે. આંખો પાપના માર્ગથી રોકે.

આંધળો રસ્તે જતાં કોઈ સાથે અથડાય, તો ઠપકાને માત્ર નહિ ગણાય. પરંતુ દયાને પાત્ર બનશે. “બિચારો દેખતો નથી.” પણ જો દેખતો અથડાય તો ઠપકાને ચોગ્ય ગણાશે. આંખવાળો માનવ વિષયો સાથે અથડાય, વિકારના ખાડામાં ગળડી પડે, આત્માના ચૂરેચૂર કરી નાંખે, તો કહેવું પડે ને ! કે દૃષ્ટિવાળો હોવા છતાં અંધ છે.

આ અંધતા ક્યારે બાય-કે દૃષ્ટિમાં દિવ્યતાનું અજન થાય ત્યારે. આવી દિવ્યતા મળ્યા પછી જીવનમાં જે વસ્તુ શોધવા નીકળ્યા છીએ તે મળતાં વાર નહિ લાગે. જે કંઈ જુઓ તે દિવ્યનયનથી-અંતરદૃષ્ટિથી જુઓ. જેને જેને આવી અંતરદૃષ્ટિથી જોયું છે, તે જ દૃષ્ટા બન્યા છે તે જ આત્મસાક્ષાત્કારના અધિકારી બન્યા છે.

દૃષ્ટિની દિવ્યતા એ એક ભૂમિકા છે. જેનાથી ચિત્ત સ્થિતપ્રજ્ઞ બને છે. સંપત્તિની જેમ વિપત્તિને પણ એ

.....
 સ્વીકારે છે, એવો આત્મા મનુષ્ય હોય, કે ન હોય, તેને
 હેતુ આપે પણ ત્રીજા તરવા નિવારણે કર્મની વચની
 અને કે વિપત્તી સ્વાદ આવે, તે પણ આત્માની ભંગ
 તરવાની જ. ઉપન છે તેા ક્રમ અને દુઃખ આપવાના જ.
 મનુષ્ય કે ઉપનનો એ આર્થ છે, આત્માની મનુષ્ય તરવા જો, જ
 મનુષ્ય નથી. આત્માને પણ તરવા આત્માની જો, તે તેના
 જો, આત્માને મહાત્મા મહાત્મા તરવાને આત્મા ઉપન
 મહા ઉપનને આત્મા મહાત્મા પણ આત્માને તરવા નિવારણ
 મહાત્મા, એ મનુષ્યની જ નથી તરવા છે. આત્મા નિવારણ
 કે મહાત્મા આત્માને તરવા મનુષ્યની તરવા આત્મા મહાત્મા
 મહાત્મા આત્મા છે. આત્માને તરવા મનુષ્યની તરવા આત્મા
 મહાત્મા છે, તે તેમને આત્મા તરવા મહાત્મા મહાત્મા છે
 પણ આત્મા તે આત્માને આત્મા આત્માને છે.

આત્મા પ્રિયત્વો આત્મા આત્માને આત્માને તરવા
 પણ આત્માને તરવા છે. આત્માને તરવા આત્માને તરવા
 તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા, તે આત્માને તરવા
 આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા
 આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા
 આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા
 આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા
 આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા
 આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા
 આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા

.....
 આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા
 આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા
 આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા
 આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા આત્માને તરવા

સાધનો બંધનકારક બને છે. જ્યારે આત્મજ્ઞાનથી પ્રાપ્ત થયેલ સાધનો બંધનમાંથી મુક્ત બનાવવામાં સહાયક બને છે. આ જ્ઞાન એ જ દિવ્યજ્ઞાન-દિવ્યચક્ષુ

એક નૌકામાં ચાર મિત્રો પ્રવાસ કરે છે. એ લથ્થેલા અને યુવાન છે દરેક જીદાજીદા વિષયોના સ્નાતક થયેલા છે. નાવ પાણીમાં તરતી આગળ જઈ રહી છે. નદીના અડધે રસ્તે ગયા પછી પૂછ્યું, કે કેટલા વાગ્યા હશે ? જવાબ આપવાને બદલે સૌ યુવાનો મશ્કરી કરવા નાવિકને જ પૂછે છે. ભાઈ ! તારી ઘડિયાળમાં કેટલા વાગ્યા છે ? નાવિક કહે છે. મને વાંચતા જ નથી આવડતું, ત્યાં ઘડિયાળ રાખીને શું કરું ? સૌ ખેલી ઉઠ્યા. તારી અડધી છાંદગી પાણીમાં ગઈ. વાંચતા પણ નથી આવડતું ? થોડીવારમાં શહેર નજીક આવતું દેખાયું. ટાવરમાં ટકોરા પડે છે. “વાંચતા તો નથી આવડતું, પણ ખરાખર ગણતો તો આવડે છે ને ? ગણુ જોઈયે, કેટલા ટકોરા થયા ? ભાઈઓ મને ખરાખર ગણતાય નથી આવડતું.” ત્યારે સૌ ખડખડાટ હસી પડ્યા અને કહે. “તારી પોણી છાંદગી પાણીમાં ગઈ.”

થોડીવાર પછી ઉપરવાસથી પૂર આવતું દેખાયું. નાવિકે જાહેર કર્યું. “પૂરનું ખુબ જોર છે ! પૂર આવી પહોંચતાં નીકા ગુલાંટ પણ ખાઈ જાય ! તમને તરતાં આવડે છે ?” કોઈને તરતાં નહોતું આવડતું. એટલામાં પૂર આવ્યું. નાવ ડૂબવા લાગી. નાવિકથી ન રહેવાયું. એણે કહ્યું. ભાઈઓ ! “મારી પોણી છાંદગી પાણીમાં ગઈ,

પર અનેક માનવે પગલા માંડ્યા, એ
માનવને જ્ઞાનંદ દેખ આવતો નથી !
મી પૂછ ! આમાનો આવો અનાદર !
મારો અજ્ઞાન ? આ બધું શા માટે ?
અર્વાચીનમાન આમાને જ્ઞાન જ પડી

મિત્ર ! જગતની આ વિચિત્ર ટેડી ઉપર
આભરતજરણના મંગીતો ક્યારે ગાશે ?
પલ્લોપાનની વરષી વણજાર ક્યારે અણગી
પંચવત્સ અંધારા ઉઠેલી જ્ઞાનમહરિતના
રે ખાદ્યશો ? અને હવેલની ચાલની
ગૂનાશ ક્યારે અદલાતાં મીંચશે ? અને
૩ ખાલીયા ક્યારે હજાશે ?

વિશ્વાને ? દષ્ટિ ધોતો ? કે આ હવેલની
જે જલ્લા આવી હતી, તે હવે અગાધની
વચ્ચત્તે માડે પો, કોની જલ્લા અંતરે ખાજ
ના અગાધતા મિથાસ દેઈ પણ કદની મિલિ

૧ દી. ૩ મુને દેવ કોનો, માડે અન મિદર
૨ માડે અને અગાધ મિથાસે ? માડે અન મિદર
૩ અગાધ કુખ કો ? ૪ અગાધ માડે અગાધ
૫ દી. અગાધ આવી પોને અગાધ કુખ માડે
૬ માડે ૧ માડે અગાધ મિથાસ ૨ દી. અગાધ કુખ

આપણે કપડાં જોતાં હોઈએ, ત્યારે કપડામાં ઢંકાયેલી કાયા પણ જોવાય છે. આ કાયા જોતાં હોઈએ, ત્યારે કાયાની ભીતરમાં ધૂપાયેલ વાસનાના ભડકા દેખાય એવું થાય છે. સામી બાબત કાયાની ભીતરમાં વૈરાગ્યની શીળી છાંયા હોય એવું થાય છે. આ બંને દૃષ્ટાંતો ઉપર ઉપરથી જોઈ નિર્ણય બાંધનાર ખત્તા ખાય છે, તેથી જોનારે ઉપરથી નહિ જોતાં “સ્વ” આત્મવૃત્તિ જોવાનો પ્રયત્ન કરવો.

જેથી દર્શનનું સત્ય દર્શન મેળવી શકાય. દર્શનની ઈતિ આંખે જોવાની ક્રિયામાં સમાયેલી નથી, પરંતુ દેહાદિ વસ્તુની પાછળ રહેલી વાસનાનો વિષમતા, મોહની દુર્ઘટના અને આસક્તિના કટુ પરિણામોનું ચિંતન કરવાનું છે; તથા તેનાથી પર બનવાની ભાવનાથી આત્મા વાસિત કરવાનો છે.

“પર” જોવું એટલે શું જોવું. તેનો સાધારણ ખ્યાલ આવી ગયો હશે, અર્થાત્ બહારના દેખાવને કે તાત્કાલિક પરિણામને ન જુઓ, પરંતુ આત્માની આંખે પોતાની વૃત્તિઓનું, પોતાના માનસનું, પોતાના સ્વભાવનો અભ્યાસ કરવાનો છે. ખીજની વૃત્તિઓનો કે સ્વભાવનો આપણે જોટલો અભ્યાસ કરીએ છીએ, એટલો આપણા પોતાનો અભ્યાસ ક્યારે પણ કર્યો છે?

આંખે મોતિયો આવ્યો હોય, તો માણસ પોતાના સ્નેહીને પણ બરાબર જોઈ શકતો નથી. કોઈ કુશલ ડોક્ટર મળે, મોતીયો ઉતારે અને યોગ્ય ચરમા મળે,

સંસારમાં જે કંઈ વલોપાત-વ્યથતા-વેદના કે વિગ્રહ દેખાય છે, તેના મૂળમાં બહારના દેખાવ પાછળ રાગવામા અને વાસના પોષવામાં ટેવાયેલી આપણી જડ દૃષ્ટિ જ છે, કે જે દૃષ્ટિને પરિણામે માનવ સ્વાર્થ-મોહ-ધૃણા અને લોભવિલાસ તરફ લપસતો જાય છે.

આપણે આનો ખ્યાલો કે ખીડી જોતાં હોઈએ છીએ, પણ તેની પાછળ રહેલ જે ઉન્નગરો અને કાળજની બરબાદી જોઈ શકતા નથી. લોભની ભલક જોઈ શકીએ છીએ; પણ તેની પાછળ સકળાયેલ વેદના કે વિનાશ જોઈ શકતા નથી. જ્યારથી માનવ કૃત્રિમ અજવાળામાં અટવાતો ગયો, ત્યારથી આત્મામાં અંધારા ખડકતો ગયો. જેથી જરૂરીયાત વધારે ત્યાં વેદના વધારે. અને જ્યાં સ્નેહ ત્યાં સંતાપ એ વાત વિસરી ગયો.

પર્વતની ટોચ પર આપણે ચઢતાં હોઈએ, ને ઉપર ચારેબાજુ ધુમ્મસ છવાયું હોય, તો બાજુમાં ચાલી જતી વ્યક્તિને પણ જોઈ શકતા નથી. અને કેટલીકવાર અથડાઈ પણ પડીએ છીએ. ધુમ્મસને લીધે નજીકની વસ્તુ પણ ન દેખાય, મધ્યાહ્નનો સૂર્ય તપે ત્યારે ધુમ્મસ વિખરાઈ જાય ને વસ્તુ દેખાય.

તેમ આપણા જીવનમાં સંયમ અને જ્ઞાનનો સૂર્ય તપે, તો પ્રકાશ આવે અને દેખાય, પછી સમજાય કે હું-મને-પોતાને જોળખી શકાય, તો જ પરમાત્માને જોળખી શકાય, પરંતુ આપણા સ્વરૂપનું વિસ્મરણ એવું થઈ ગયું છે કે આજે તો હું મને-પોતાને જ જોળખતો નથી.

પાડવો. જોઈએ કે હરકોઈ પ્રવૃત્તિમાં આપણે દેહને જીવો પાડી આત્માની પૂજા કરવી જોઈએ, આવું દેહ અને આત્માનું પૃથક્કરણ દર્શન શબ્દમાં સમાયેલું છે.

આવું દર્શન કેળવવા નૈતિક સાધનાનો પાયો પાકે અને મજબુત જોઈએ. સત્યાસત્યનો વિવેક કરી સત્ય પકડી લેવું જોઈએ. છીપો ફેંકી દઈએ છીએ અને મોતી એકઠા કરી લઈએ છીએ, તેમ સારાસારનો વિચાર કરી, સારભૂત તત્ત્વ શ્રહણ કરવું જોઈએ. આ રીતે જીવનની શરૂઆત કરી ઉપર ચઢતાં જઈએ તો ક્રમશઃ આત્મ વિકાસ સાધતાં સાધતાં આખું જીવન વીતરાગમય બને છે. પછી માત્ર દેહનો પડદો રહી જાય છે. તે પણ ઉડી જાય એટલે આત્મા પરમાત્મા-સિદ્ધ-નિરંજન થઈ જાય છે.

આ રીતે દર્શન કરતાં વીતરાગના સ્વરૂપનો આપણે વધારે ને વધારે અનુભવ કરવાનો છે. શુદ્ધ અનુભવ થતા આપણા હાથે સત્ક્રિયા થવા માંડે છે. શુદ્ધ અનુભવ અને સત્ક્રિયા દ્વારા ચિત્તશુદ્ધિ થતાં, અજ્ઞાનના અંધારા ઉલેચાઈ જાય છે. અને જ્ઞાન પ્રકાશ પ્રાપ્ત થાય છે. જ્ઞાનયોગ અને ક્રિયાયોગની બે પાંખો વડે ઉડતાં ઉડતાં સાધકે અંતિમ સાધ્ય સાધી, છેવટની મજલ પૂરી કરી, આખરના મુક્તિ પહોંચવાનું છે.

આ આખી દર્શનની સાધનામાં દેહથી આત્માને અળગો પાડતાં આપણે શીખ્યા હઈએ, તો દેહની વેદના. દેહની વ્યથા, દેહસુખની લાલસા, કે અન્ય કોઈપણ વલો-પાત આપણને મુંઝવનાર નહિ બને દર્શનની સાધ્યદશામાં સાધકને દેહથી આલિપ્ત રહેવાની દૃષ્ટિ સાધનામાં ખુબ જ

અનાજ-વસ્ત્ર-કે અથાણા બગડી ન જાય કે વેડફી ન જાય, તેની ખાસ કાળજી રાખીએ છીએ; પરંતુ મર્યા બાદ જે ચીજ સાથે આવવાની છે, એવા આત્માની જરાય દરકાર છે ખરી ! આટલી બધી અસમજાણુ રાખનારને શીરીતે કહેવું કે આ સમજણુવાળો છે ! સમજણુવાળો માનવ તો ધરકામ કરતાં કરતાં જેમ માતા પુત્રનું ધ્યાન રાખ્યા જ કરે છે. તેમ સંસારની હરકોઈ પ્રવૃત્તિ કરતાં છતાં આત્માનું જ ધ્યાન રાખ્યા કરે. મારો આત્મા વિષય કપાય પાછળ વેડફાઈ તો નથી જતો ને ? જે કાંઈ પ્રવૃત્તિ કરે છે, તે આત્મહિત માટે કરે છે આત્માના અહિત માટે કરે છે, આટલો વિચાર પણ મનમાં આવે છે ખરો ! જો ન આવતો હોય તો આ જીવન મદ્યાનો અર્થ શો ?

એક માણસ ટેક્ષીમાં પૂરઝડપે જતો હતો, ત્યાં સામેથી પૂરઝડપે આવતી ટ્રક અથડાઈ. અને ટેક્ષીનો ભૂકડો બોલાઈ ગયો. સદ્‌લાગ્યે પેલો માનવ બચી ગયો, પણ ખુબ ઈજા થવાથી બેભાન બની ગયો. તરત એને હોસ્પિતાલમાં દાખલ કર્યો. ત્રણ દિવસે એને ભાન આવ્યું. પેલા તો એને એ જ ન સમજાયું કે હું ક્યાં છું. અને ક્યાંથી આવી પડ્યો છું. એને ધીરા સ્વરે પૂછ્યું, હું ક્યાં છું. જેમ જેમ એને ચેતન આવતું ગયું, અને સ્મૃત્તિશક્તિ ખીલતી ગઈ, તેમ તેમ મનમાં અનેક પ્રશ્નો ઊભા થયા હું કોઈ હોસ્પિતાલમાં તો નથી આવી પડ્યો ને ! મારા હાથે અને માથે આ પાટા શાના બાંધ્યા છે ? મારા નાકમાં આ નળી શાની નાંખી છે ! પછી તો સામાન્ય ઠર-ચિંતા અને કલ્પનાનો શંભુમેળો જ ઉમટી પડ્યો.

પેલા મિત્રે જણાસાલાવે પૂછ્યું, શું ખોવાયું છે ? પેલાએ કહ્યું. આજ સવારે ઘરેથી નીકળતાં ખમીસ પહેરતાં કંઈક ખંડિગ કરતો અવાજ થયેલ, પણ જવાની ઉતાવળ હોવાથી એ વખતે કંઈ તપાસ ન કરી. પાછા વળતાં ઘરમાં અંધારું હોવાથી અંહિ પ્રકાશમાં શોધી રહ્યો છું. આ મૂઠ માનવની વાત સાંભળી પેલો હસતો હસતો ચાલ્યો ગયો. આવા માનવને કેવો કહેવો ! શું ખોવાયું છે, એની ખબર નથી. ને પાછો શોધે છે ઉંધી જગ્યાએ. તો એની મહેનત કદી ફળવાની ખરી ? અને વસ્તુ મળશે ખરી ?

આપણે શું ખોવાયું છે. એ ખબર નથી, ક્યાં ખોવાયું છે એનો પણ ખ્યાલ નથી, અને શોધીએ છીએ તે પણ ખોટી જગ્યાએ. આપણને સમજાઈ જાય કે મારું પરમસુખ ખોવાયું અને એ મળવાનું છે અંતરના ઓરડેથી જ. તો જ આપણે બહારની દુનીયાને ભુલી અંતરની દુનીયામાં શોધવા મથશું અને પરમસુખનું રહસ્ય સમજશું.

એક વખત બ્રહ્માજીએ જીવનના રહસ્યને અર્ક કાઢી, એક કુંભમાં ભર્યો, પણ કુંભ સંતાડવો ક્યાં એની દેવસભામાં ચર્ચા થઈ. ધરતીમાતાએ કહ્યું, આ કુંભને ગુપ્ત રાખવો હોય, તો મારા પેતાજીમાં દાટી દો ? ત્યાં એ સલામત રહેશે. આ સાંભળી બૃહસ્પતિએ કહ્યું, કાળા માયાનો માનવી એક દિવસ પાતાળમાં ઉતરી એ કુંભને ઉપાડી જશે. અથવા સલામત રહેવા નહિ દે.

હિમાલયે ઢહું આ કુંભને મારા મસ્તક પર મૂકો ?

ઝેર પણ હોય છે. નાગને વશ કરી શકાય તો મણી મળે, અને જો કરડે તો માનવ પાણી પણ ન માંગે. સાપ કરડે ત્યારે અવળો થઈ જાય છે. અને ઝેરની કોથળી પેલા ઘામાં ઠલવાય છે. જેથી શિકારને ઝેર ચઢવા માડે છે. અને અંતે મૃત્યુ પામે છે.

ઇન્દ્રિયના વિષયસુખની પાછળ આપણી પ્રવૃત્તિઓ ચાલ્યા જ કરતી હોય છે. જેથી ઇન્દ્રિયો ખહાર ફરતી હોય છે. અને આપણને અવળે રસ્તે દોરી જાય છે. અને વિષય-કપાયના ઝેર ચઢ્યા કરે છે. પરંતુ એ જ ઇન્દ્રિયોને અંતર્મુગ્ધ કરી વશ કરવામાં આવે, તો પરમસુખનું મણી હાથમાં આવે. અને અંતર યાત્રાનો પ્રારંભ થાય છે. પરિણામે આખા જીવનનો રાહ જલ્દી જાય છે.

આપણે સિદ્ધગિરિ જવા ઘરેથી નીકળ્યે, ત્યારે પ્રવાસમાં ઘણો સમય વીતી જાય છે. પરંતુ ખરી યાત્રા તો ગર્ભદારે પ્રવેશ્યા બાદ જ ગણાય છે. ખહારની યાત્રા કલાક દિવસ માઈલ કે પગલાંથી માપી શકાય છે. પરંતુ ગર્ભદારે પ્રવેશ્યા બાદ જે વાસ્તવિક પ્રભુદર્શન થવા માડે છે, તેનું કોઈ માપ જ નથી. કારણ એમાં એક પળ પણ આખી જીવંતીને પકડી નાંખે છે. એક નાનું પગલું આખા જીવનનો રાહ જલ્દી નાંખે છે. ભાવાવેશનો એક જ ડહાળો શેતાનમાંથી અંત જનાથી દે છે. આવા અંતર-યાત્રાના ભાવાવેશના પરિણામે ઘણીવખત બાહ્યરીતે દેખતાં પણ નથી હોતા.

નામાં બેસી શકું તેમ નથી. હું કોઈ જાતની તપશ્ચર્યા કરી શકતો નથી. મારાથી અભ્યાસ પણ થતો નથી. દુનીયામાં કોઈ સાર દેખાતો નથી. ગમે તેટલા આઘાતો આવે છતાં સંસારની મમતા મને ખેંચે છે. તો આમાંથી છૂટવાનો પારા માટે કોઈ માર્ગ ખરો ?

સંતે પૂછ્યું, તેં શાનો અભ્યાસ કર્યો છે ? કઈ વસ્તુ પાછળ તેં વધારે સમય ગાળ્યો છે ? યુવકે કહ્યું, અભ્યાસ તો ખાસ કર્યો નથી. અમો શ્રીમંત હતાં. તેથી બીજી કોઈ ચિંતા ન હતી, મને શેત્રંજ રમવાનો ખુબ શોખ હતો. જેથી વધારે સમય શેત્રંજ રમવામાં જ પસાર કર્યો છે. મહંતે વિચાર કરી એક સાધુ પાસે શેત્રંજતું પાટીયું અને પ્યાદા મંગાવ્યા. શેત્રંજની રમત ગોઠવી. અને મહંતે હાથમાં તલ-વાર બતાવીને કહ્યું, તું અને આ સાધુ રમત રમો ? પરંતુ એક શરત યાદ રાખજો ? કે બેમાંથી જે કોઈ હારશે તેનું મસ્તક આ તલવારથી કપાઈ જશે. આ યુવાને તો આખી જીદગી શેત્રંજ રમવામાં જ ગાળી છે. એ હારી જાય તો જીવવાને લાયક નથી.

બન્નેએ સંત સામું જોયું. આ કોઈ મજાક ન હતી, પણ મુખ પરની ગંભીરતાથી બન્નેને ખાતરી થઈ કે હારી જશું તો મસ્તક કાપ્યા વિના સંત નહિ રહે. બન્નેએ રમત શરૂ કરી, જન સટોસટ રમત હતી. શરૂઆતમાં તો યુવાનના શરીરે પરસેવો વળી ગયો. શેત્રંજતું પાટીયું આખું જગત બની ગયું. મોગયાં-પ્યાદા જીવનમરણના સંકેત બની

આપણી પણ એ જ દશા છે ને? સંસારના સુખની પોછળ દુઃખ-અથા અને વલોપાતના ગાણા ગાયા કરીયે છીયે. અને તેને દર કરવાનો નિર્થક પ્રયત્ન-કર્યા કરીયે છીયે. નથી મળતી કોઈ જાતની સાધનામાં એકાગ્રતા કે નથી આવતી દીલની કંઠણતા, જીવનની કઠોરતા અને મનની ચંચળતા છોડ્યા વિના સુખની કેડી સાંપડશે ખરી? વાનર વૃક્ષ ઉપર બેઠો હોય ત્યારે શાંત અને સ્થિર દેખાય. પણ મનના તરંગો તો ઉછળતાં હોય છે. પેલી ઉંચી ડાળ ઉપરનું ફળ લેવા ક્યારે કુદકો મારું! સ્થિર અને શાંત દેખાતાં વાનરનું મન ફળની આશામાં કુદાકુદ કરતું હોય છે. તેમ આપણા મનના તરંગો શાંત કરવાની જરૂર છે. તરંગો શાંત થશે તો જ અંદરનું તત્ત્વ સમજાશે.

આત્મસાધનામાં ત્રણ વસ્તુની જરૂર છે. ચિત્તની એકાગ્રતા, જીવનની પરિમિતતા અને સમદૃષ્ટિ. આ ત્રણ બાબતોનો સ્વીકાર વિના આત્મસાધના અશક્ય છે. મન એકસરખું બહાર દોડ્યા જ કરે છે. તેથી મનનું બધુય સામર્થ્ય નાશ પામે છે. કોઈ જાતની જીવનવ્યવસ્થા કે આત્મનિયંત્રણ રહેતું નથી. આ વાતનો અનુભવ આજે આપણને ડગલે ને પગલે થઈ રહ્યો છે. સાધારણ વાતોમાં આપણી શક્તિ વેડફાઈ જાય છે. આ શક્તિ વેડફાઈ ન જાય એ માટે ખીન્ન કશાયનું ચિંતન ન કરતાં આત્મામાં ચિત્ત પરોવવું, તે ચિત્તની એકાગ્રતા.

વૈજ્ઞાનિકો જણાવે છે, કે પચાશ એકરમાં પથરાયેલ સૂર્યકિરણને એકાગ્ર કરવામાં આવે, તો આખા વિશ્વની

મુખ્ય વાત એ જ છે કે અહું એટલે હું અને મમ એટલે મારું. આ અહું અને મમની લાગણીના પ્રવાહો. અટકાવ્યા વગર છૂટકો નથી. બહારના ગમે તેટલા પ્રવાહો રોકી શકાય છે. પણ અંદરના પ્રવાહો પ્રતિપળે ક્રિયા જ કરે છે. મનને બહારના સાધનો તરફ વધારે વાળતાં જઈએ, તેમ અંદરના ચક્કર વધારે ને વધારે ગતિમાન બને છે. મનનું ચક્કર ફરતું બંધ કરતાં શીખવું જોઈએ. આ માટે સતત અભ્યાસ વધે તો કઠીનમાં કઠીન કાર્ય સુલભ બને છે.

અભ્યાસ વડે માનવ વાહન ચલાવતાં અને બેલેન્સ જાળવતાં શીખે છે. તેમ સતત અભ્યાસદ્વારા મનની વૃત્તિઓને સંકેલવાની ટેવ રાખો? પરંતુ ખુબીની વાત તો એ જ છે કે આપણી આ જીવનયાત્રા પરમધામ મેળવવા માટે છે. અને જ્યાં પહોંચવા આપણે નીકળ્યા છીએ એ મૂળ વાત જ ભુલાઈ ગઈ છે. અને દુન્યવી વૃત્તિઓમાં આપણું મન એટલું બધું રંગાઈ ગયું છે, કે આપણે અસલ રંગ કયો હતો, તેની આપણને પોતાને જ કંઈ ખબર નથી, અને નિરર્થક મનના તરંગોમાં રંગાઈ વધારે ને વધારે ઉપાધીમાં ફસાતા જઈએ છીએ. માટે જ ઉપાધ્યાયજી યશો-વિજયજી મહારાજ જણાવે છે કે:-

वत्स ! किं चंचलस्वान्तो भ्रान्त्या भ्रान्त्या विपीदसि !

निर्वि स्वसन्निधावेव, स्थिस्ता दुर्जयिष्यति ॥ ૧ ॥

હે વત્સ ? ચચલ મનવાળો બની તું ભટકી ભટકી શા માટે ખેદ પામે છે? તારી પાસે રહેલા નિધાનને

દેખાશે. એકાગ્રતા કેળવનાર માણસ જેમ ઘરડો થતો જાય છે, તેમ તેનું મન કંઠણ અને મજબુત બનતું જાય છે.

ફળ જીવોને પેલા તે કાચું-ઢીલું હોય છે. પછી પાકે છે. સડી જાય છે. કોહી જાય છે. અને નાશ પામે છે. પણ અંદરનું બીજ કંઠણ-ને કંઠણ બનતું જાય છે. બહારનું કલેવર સડી જાય કે ખડી જાય, પણ તે બહારનું કલેવર ફળનું સર્વસ્વ નથી. ફળનું સર્વસ્વ સારભૂત ગણે તો બીજ-આત્મા છે.

આપણા શરીરનું પણ એવું જ છે ને ? શરીર ઘરડું થતું જાય. તેમ આત્મા કંઠણ અને મજબુત બનતો જવો જોઈએ. શરીર તો બહારનું કલેવર છે. એ ભલેને ઢીલું થાય. પોચું પડે. પણ આત્મા તો બળવાન અને સામર્થ્યશાલી બનતો જવો જોઈએ, આ માટે જ સૌથી પ્રથમ ચિત્તની એકાગ્રતા સુખ્ય બાબત છે.

બહારનો સંસાર મનમાં અપરંપાર ભરેલો હોઈ ઉભરાયા કરે છે. તેને રોક્યા સિવાય ચિત્તની એકાગ્રતાની વાત ફોગટ છે. આત્માની અનંતી શક્તિ નજીવી ચીજોમાં અને નિર્ઘઠ વાતોમાં વેડફી નાંખીએ છીએ, પણ એવું થવું ન જોઈએ.

બીજને લુટ્યા સિવાય પોતાના પરિશ્રમથી પૈસાદાર થયેલો માનવ, ખોટી જગ્યાએ એક પૈસો નહિ ખર્ચે. તેમ મહામહેનતે મળેલી જ્ઞાનશક્તિ નજીવી વસ્તુ પાછળ કે કુદ્ર બાગતોની ચિંતા પાછળ વાપરી ન નાંખવી જોઈએ,

છે, તો તેનાથી હવે નથી નાચવું. જે વસ્તુ મને નચાવે તેને હવે હું નચાવું.

આત્માને મરવાતું નથી. જન્મ કે મરણ નથી. દુઃખ કે ખેદ નથી. પણ પુદ્ગલની લાગીદારીને લીધે આત્મા હીન અને હીન બની જાય છે. આત્મા માત્ર સમાન હોવા છતાં, એક મોટો, બીજો નાનો, એમ ભેદ પડે છે, તે શાને લીધે? પુદ્ગલને જ લીધે જ ને? કોઈક પાસે આપણે લેવાતું છે. એની આપણને જરૂરીયાત છે. એટલા માટે આપણે મન એ મોટો છે.

માતાના એક વચને શાલીભદ્રને જગાડ્યો. રાજા શ્રેણીક મળવા ગયા ત્યારે ભદ્રામાતાએ ઉપર જઈ શાલીભદ્રને કહ્યું, આપણા સ્વામી આવ્યા છે. શાલીભદ્રે કહ્યું, સ્વામી કોણ? તો માએ કહ્યું, શ્રેણીક ગામધણી છે. ધારે તો આપણને ન્યાલ કરી દે. અને ધારે તો આપણને લુટી લે.

શાલીભદ્રને થયું કે આ દેહ છે, તો ધણી છે, માટે આ દેહ જ ન જોઈયે. મારે દાસ નથી બનવું, મારે ધણીપણું નહિ જોઈયે, માને પૂછ્યું, મા જેમ એ આપણો ધણી છે, તેમ પ્રભુ મહાવીરનો ધણી ખરો? માએ કહ્યું, ભગવાનને ધણી કેવો? શાલીભદ્રને થયું કે ભગવાન મનુષ્ય ને આપણેય મનુષ્ય, ભગવાનની પાસે કંઈ જ નહિ અને આપણી પાસે આટલું બધું હોવા છતાં માથે ધણી! જે ભગવાનના માર્ગે જાય તેને ધણી નહિ, તો હું ય તો માર્ગે શા માટે ન જાઉં? ઈશવ છોડી એ દીક્ષા લેવા નીકળ્યા.

જે લોકોએ આવું ખમીર બતાવી ત્યાગ કર્યો. તે

જાણે બનવાની નથી. આતુ' નામ માયા. મૃત્યુ એ દેહ માટે એક હકીકત છે. દેહ મરવાનો છે. હું મરવાનો નથી હું તો ક્યાંક જઈને રહેવાનો છું.

દેહવિનાશી હમ અવિનાશી, આપની ગતિ પકડેંગે
ન્યારે અમારી પુદ્ગલની લાગીદારી જુદી થશે. ત્યારે
અમે બને જુદા પડી જવાના “દેહ વિનાશી.” આ શરીર
અંહિ રહેવાનું. સગાવહાલા લઈ જવાના, લાકડામા ગોઠવવા-
ના અને બાળવાના. “હમ અવિનાશી ” હું મરવાનો નથી.
આવું આત્માનું અવિનાશપણું છે, એનું જો સચોટ જ્ઞાન
થાય, એનું જ્ઞાન થાય, તો ચોવિશે કલાક આ જીવ શરીરની
મમતામાં, ધનની ચિંતામાં, પ્રતિષ્ઠાના મોહમાં, પુદ્ગલની
આસક્તિમાં અને મારા-તારા પણાના અજ્ઞાનમાં મુંઝાઈને,
જે સહન કરી રહ્યો છે, એ સહન કરવામાંથી મુક્ત
થઈ જાય.

વહાણુ પાણીમાં ચાલે છે. ચારે તરફ પાણી ઉછળે
છે. અડધું વહાણુ પાણીમાં રહે છે નીચે અગાધ જળરાશી
લયે છે. છતાં વહાણુ ડુબતું નથી. કારણ અંદર પાણી
પ્રવેશવા દેતું નથી.

તેમ માનવ સંસારમાં રહે છે, ચારેબાજુ પૌદ્ગલિક
વાસનાના પૂર ઉછળે છે. મોહના મગરમચ્છો ફરતાં હોય
છે. છતાં અનાસક્ત આત્મા સંસાર સાગરમાં ડુબતો નથી.
કારણ જીવનમાં પૌદ્ગલિક આસક્તિના નીર પેસવા દેતો નથી.

જ્યાં મોહ દૃષ્ટિ ત્યાં સંસાર દૃષ્ટિ. સંસાર મીઠો
લાગતા જીવનમાં ગાળડા પાડવા માંડે છે. જે ગાળડા દ્વારા

ગજસુકુમાલને માથે માટીની પાઘડી પહેરાવી, ધગધગતા અગારા માથે મૂક્યા, તે પુત્રી પ્રત્યેની મોહદશા જ હતી ને ।

તમારે રડવું ના હોય, જીવનમાં મુંઝવણ ઉભી ના કરવી હોય, તો સંસારને એક નાટકનું સ્ટેજ સમજ લો ? તમો પ્રેક્ષક બની જાવ ? તો તમને સંસારના પદાર્થો વિચલિત નહિ કરે. કારણ નાટકનું રાજ્ય તમારું ન હતું. મૂકવાનું હતું. તેથી મૂકતા એક કે દુઃખ ન હતું. તેમ આપણી આનુબાનુનો સંસાર-લૌતિક વસ્તુઓ પણ આપણી નથી. તો મૂકતાં દુઃખ શાનું ? પરંતુ આપણા જીવનમાં લૌતિક મમતા એટલી વધી ગઈ કે આપણે લૌતિકમય બની ગયા અને આત્મસ્વરૂપ ભુલાઈ ગયું. આત્મસ્વરૂપ પાછું મેળવવું હશે તો મમતાના આવરણ હટાવા પડશે. મમતાના આવરણને લીધે મંગળ વસ્તુ આપણને દેખાતી નથી. કાળા ચશ્માથી ઘોળી ચીજ પણ કાળી દેખાય છે. એમ દ્રષ્ટિમાં અમંગળ હશે તો દુનિયા પણ અમંગળ જ દેખાશે.

એક માણસને પોતાનું ઘર અમંગળ લાગ્યું. એટલે બીજે ગામ ગયો. ગામમાં ગંદવાડ ભેટ્યો. એટલે જંગલમાં ગયો. એક ઝાડ નીચે બેઠો. ઉપરથી એક પંખી માથા પર ચરક્યો. એટલે જંગલ છોડી નદીમાં ઉભો રહ્યો. નદીમાં મોટા માછલાં નાના માછલાંને ગળી જતાં જોયાં. એ જોઈ તેને તિરસ્કાર ઉપજ્યો. આખી મૃત્તિ અમંગળ લાગી આવી મૃત્યુનો વિચાર કર્યો. નદીમાંથી નીકળી કાંઠે આવી ચિતા ખડકી એવામાં એક સંત ત્યાંથી નીકળ્યા. મંતે પૂછ્યું, બસા ! કેમ મરે છે ? એને કહ્યું. દુનિયા આખી અમંગળ છે.

આત્મા અજ્ઞાની નથી. સ્વયં પૂર્ણ જ્ઞાનમય છે. અજ્ઞાની તો બુદ્ધિ છે. જ્ઞાન મેળવવા માટે પુસ્તકો ફેંદવા જવાની જરૂર નથી. આત્માનું જ્ઞાન તો આત્માની અંદર જ પડેલું છે. અંદર-બીતરમાં ડોકિયું કરવાની જરૂર છે. હીરા ઉપરનું આવરણ હટી જાય, એટલે કિરણો પ્રસરે. તેમ આત્મા પરનું બુદ્ધિના વિકલ્પનું આવરણ હટી જાય, તો તુરત જ આત્માનો પ્રકાશ વ્યાપે.

કેવલ પુસ્તકો વાંચવાથી નહિ. કેવલ શાસ્ત્રો સાંભળવાથી નહિ. પણ એનો જીવનમાં અનુભવ કરવાથી જ આનંદ સાંપડશે. ફાટામાં કેરી ભેવા માત્રથી સ્વાદનો આનંદ ન મળે. પણ કેરીના રસનો અનુભવ કરવાથી જ આનંદ સાંપડશે. આનંદના અનુભવની તુલના શબ્દથી કરી શકાય નહિ. એને તો અંદર ને અંદર ઓળખવાની શક્તિ હોવી જોઈએ. આત્માનો અનુભવ કોઈને કહી શકાતો જ નથી. એ તો બીતરમાં જ સમજવાની અને બીતરમાં જ આનંદવાની ખાળત છે.

એક ગાડાવાળો સાકરની ગુણીઓ ભરીને જતો હતો. માર્ગમાં પથર આવવાથી ગાડામાથી એક ગુણી નીચે ગળડી પડી, પરંતુ ગાડાવાળાનું ધ્યાન એ તરફ ન ગયું. અને ગાડું આગળ ને આગળ ચલાવ્યે રાખ્યું.

થોડીવાર પછી એક મુંગો એ રસ્તેથી નીકળ્યો. માર્ગમાં પડેલી પેલી સાકરની ગુણી જોઈ, તેનું મન લલચાયું. સંતોષ થતાં સુધી સાકર ખાઈ રવાના થયો. આગળ

આત્માનું સ્વરૂપ સત્યમય, જ્ઞાનમય, આનંદમય અને પરમધામરૂપ છે. જીવનમાં એકાગ્રતા લાવી આપણે એ સ્વરૂપનો અનુભવ કરવાનો છે. એ માટે હીનાની જેમ જ ચિંતન ઘુંટવું જોઈશે. જેમ ઘુંટતાં જઈશું, તેમ ફેરમ ફેલાતી જશે. અને આપણે આપણા આત્માના આનંદને મેળવી શકીશું. આત્માના આવા શાશ્વત આનંદને મેળવવા આપણે હજી ખુબ મથામણ અને જીવનની એકાગ્રતા લાવવાની જરૂર છે.

માટે જીવનની અન્ય પ્રવૃત્તિઓ ઓછી કરી, ઇન્દ્રિયોની વૃત્તિઓને પદાર્થની આસક્તિ પ્રત્યેથી વાળી લઈ. મનની સ્થિરતા લાવી. શાશ્વત એવા પરમસુખનો-પરમ આનંદનો અનુભવ કરીએ. એજ મહેત્ત.

નિર્ઝરણા સુકાઈ ગયા હોય અને વેદના—વ્યથા અને વ્યથતાના અંધારા પથરાઈ ગયા હોય !

હે ! ગગનવિહારી ! આત્મપંખી ! તારા દનેહના દ્વાર સદાય ખુલ્લા રાખજે ! કે જેથી તારી જીવનદીપકની શાંતિની જ્યોત ખુઝાઈ ના જાય ? અને જીવનપંથ અંધારાથી છવાઈ ન જાય ?

એક માણસે એક સંતને ત્રણ પ્રશ્નો પૂછ્યા. કર્મની સત્તા સર્વત્ર છે, તો હું કેમ જોઈ શકતો નથી ? તે મને બતાવો ? મનુષ્યને તેના પાપની સજા શા માટે થાય છે ? મનુષ્ય જે કંઈ કરે છે, તે કર્મની પ્રેરણાથી જ કરે છે ને ! અને દુરાચારીને દુર્ગતિની સજા થાય છે, એ પણ કેમ બને ? કારણ કર્મ જાતે જ જડ છે, તો જડકર્મનું જડદેક ઉપર શું ચાલે ?

આ ત્રણે પ્રશ્નો સંતે ગંભીરતાથી સાંભળી લીધા. પછી એક માટીનું ઢેકું લઈને પ્રશ્ન પૂછનારના માથામાં માર્યું. તેણે કાણ પાસે ફરિયાદ કરી. કાણએ સંતને બોલાવી ઢેકું મારવાનું કારણ પૂછ્યું. સંતે કહ્યું, એના ત્રણ પ્રશ્નોનો જવાબ છે.

કાણએ પૂછ્યું એ કંઈ રીતે ? એ કહે છે કે મને માથામાં વાગ્યું, તો વાગવાથી જે દુઃખ થયું તે મને બતાવે, એટલે હું કર્મને બતાવું. અર્થાત્ આત્મિક અનુભવથી જ કર્મ દેખાય છે, જોળખી શકાય છે. મેં જે કંઈ માર્યું

જીવનના લક્ષ્ય અંગે વિચારે છું, ત્યારે જે ચીજ નજર સામે આવે છે. એક અત્તરદાની અને બીજી પીચદાની. આપણે આપણું જીવન અત્તરદાની સમુજાનાવવાનું છે. નહિ કે પીચદાની જેવું.

પીચદાનીને તો બધાં જાણતાં હશે. ઘૂંટ કે રોગી થયા હોય, ત્યારે પથારીમાં સુતાં સુતાં જ ડોગળા કરી મોં સાફ કરવા માટે બદખો બહાર કાઢી એકવાનું એક સાધન એટલે પીચદાની. ને અત્તરને પોતાનામાં સમાવીને જાનકંડી સળીવડે લોકોના હાથ પર અત્તર ઘસીને ચારેબાજુના વાતાવરણને સુવાસથી મધમધતું બનાવી મૂકે તેનું નામ અત્તરદાની.

આપણે પેલી પીચદાની જેવા સમાજની બદખોને પોતાના જીવનમાં સંચકુનાર નથી બનવાનું. આપણે તો આપણા જીવનનું નાનું સરખું ટપકું જ્યાં જાય ત્યાં સૌના જીવનમાં મધમધાટ પેદા કરી શકે, તો આપણા જીવનની સાર્થકતા છે.

પીચદાની ભલે કદમાં મોટી હોય પણ એમાં જે કંઈ ભર્યું છે, તે ઉકરડામાં ઢોળી દેવા જેવું જ હોય છે. જ્યારે અત્તરદાની સાવ નાની હોવા છતાં એમાં જે કંઈ ભર્યું છે, તે બીજાની પાસે પણ આદરથી સચવાઈ રહેનારું હોય છે,

આ બંનેને જોતાં, મને વિચાર આવે છે, કે હે પ્રભો ! મને મળેલું જીવન મેં અત્તરદાની જેવું બતાવ્યું છે, કે પીચદાની જેવું. એમાં સદ્ગુણનું અત્તર ભર્યું છે. કે દુર્ગુણની બદખો ?

ન વિહરું ! વાડના બંધન વગર શું હું જીવી ન શકું !

બસ ! એ જ સમયે વેલાએ વાડનું બંધન છોડી દીધું. વાડથી વિખુટો પડી સ્વતંત્ર રીતે ધરતી પર વિચરવા લાગ્યો.

ઘડીભર તો હૈયું અહંભાવથી નાચી ઉઠ્યું. મુક્ત જીવનના આનંદથી હૈયું ખીલી ઉઠ્યું. પરંતું ખીજ જ ક્ષણે આનંદનો ઓડકાર લીધો ના લીધો. મુક્તતાની મજા માણી ન માણી. ત્યાં એક બકરી આવી. વેલાભાઈને ઢાવી ગઇ. વેલાભાઈનું નામ નિશાન ન રહ્યું.

વેલાભાઈનું આમ શીઘ્ર વિનાશપણું દેખી, વાડનું દીલ દ્રવી ઉઠ્યું. અને મનમાં થયું, હટ ! નાદાન ! અહંભાવમા ભુલી ગયો, કે મારા કાંટા વચ્ચે જ મારી કોમળતાનું અને મારા બંધનમાં જ મારા જીવનનું રક્ષણ સમાયેલું હતું.

આજની સ્વતંત્રતા પણ વાડ વિનાનાં વેલા જેવી તો નથી ને ?

પુષ્પ ! આ પાંખડીઓ બંધ કરી દે ? તારી સૌરભ ચેલો પવન ચોર બનીને હુંટી લે છે. અને વનેવનમાં વિખેરી નાંખે છે. તારી સુવાસ આમ જ ખતમ થઈ જશે.

અરે માનવી ! અત્યારે નહિ તો સાંજે મારે ખરી જવાનું જ છે ને ! પાંખડીઓ બંધ રાખ્યે કંઈ સુવાસ વધવાની નથી. મારા હૈયે તો સૌરભનો લાંડાર ભર્યો છે. હું ના ઇચ્છું તો પણ મુંગધનો ઘોઘ વહેતો જ રહેવાનો છે. નિરર્થક પાંખડીઓ ખીડવાથી શો ફાયદો !

દીવાવલિની દીપકની જ્યોત દેખી, તેના પ્રકાશમાં ભુલા ન પડો ! કારણ એ બહારનો પ્રકાશ છે, પણ ભીતરમાં ? અંતરમાં અધકારની ઘટા તો નથી ને ? અંતરના ચોરડે એકાદ કોડીયું પ્રગટાવી, એના પ્રકાશમાં નંદવાયેલા હૈયાનું કારણ શોધી લો ? કે જીવનમાં અશાંતિ શાથી છે !

રાખ જેવી નાચીજ વસ્તુ પણ બીજાના કાટ કાઢી ઉજવલ બનાવે છે. તો તું તો માનવ છે. બીજાના કાટ કાઢવાની વાત તો ફર રહો ? પણ તારા પોતાના કાટને કાઢવાનું કાર્ય તો કર ! શું ધુળ જેવી રાખ પાસેથી માનવી આટલી સાદી વાત નહિ સમજે ! તો ધુળ અને માનવમાં શો તફાવત !

આંખો અને લીંમડો બાજુમાં જ ઉગેલાં. છતાં કેરી કેટલી મધુર ! અને લીંબોળી કેટલી કડવી ! એક જ ધરતીના રસકસ ચૂસનાર આ બે ફળમાં આટલો તફાવત કેમ ?

રે માનવી ! આ નિરર્થક અંજપો શા માટે ! કેરીના બીજમાં એ શક્તિ છે. જે ધરતીનું માધુર્ય ચૂસે છે. અને કેરી મીઠાશ આપે છે. જ્યારે લીંબોળીનું બીજ કડવાશ ચૂસે છે. ને કટુતા આપે છે.

એ જ રીતે એક જ ધરતીના ખોળે ખેલનાર અને એક જ વાતાવરણમાં રહેનાર માનવના અંતરમાં ફેર પડે. એમાં કોઈ આશ્ચર્યની વાત નથી.

ધરતી રસકસનો લાંડાર છે. જેને જે જોઈયે તે, જે માગે તે, અને જે સ્વીકારે તે, તેને મળે છે. જીવનની ધરતી પર ઉભો રહીને હું વિચારું છું કે શુભાષ છું કે કંટક !

રાત્રિના સમયે દશબાર વૃદ્ધો ચર્ચા કરતાં બેઠા હતાં. તેઓને દુનીયાદારીનો અનુભવ પૂછતાં. એકે કહ્યું, શુ કહેવું મહારાજ ! આ સંસારમાં સૌ સ્વાર્થી જ છે. લાઈ લાઈનું ગળું કાપવા તૈયાર છે. બીજાએ કહ્યું, લાઈ ! આ દુનીયાથી તો તોળા ! દુનીયાએ અનિતિ અને ભોગવિલાસે માન મૂકી દીધી છે. ત્રીજાએ કહ્યું. આ સંસારમાં કયાંય સુખ દેખાતું નથી. જ્યાં જીવે ત્યાં અશાંતિ દુઃખ અને વ્યથા દેખાય છે. ચોથાએ કહ્યું, કે જવાદો ને આ વાત ! આજે તો જીવવું પણ મુશ્કેલ પડ્યું છે.

આ સાંભળી મંદમંદ હસતાં કહ્યું, તો પછી તમને આ સંસાર કડવો લાગે છે એમ જ ને ? ચાલો ! આ બધું છોડી અમારા જેવા ત્યાગી બની જાવ ને ! આવા દુઃખપૂર્ણ સંસારમાં રહેવાથી શો લાભ !

સાધુ બનવાની વાત સૌ સાંભળી, ધીરે ધીરે સરકવા લાગ્યા. અને મૌ લાગી ગયા.

લાંબાવે છે. પણ સુખના સ્મિતથી હિંદય પામતાને તો ઈર્ષ્યાથી કચડી જ નાંખે છે.

પરંતુ માનવ એ ન ભુલતો ! કે પીડાય વી ધાય એ જ જીવનમાં સુવાસ અને કુમાશરૂપે જીવી શકે છે. એ જ વિશ્વમાં પૂજાય છે. અને વ્યાથા ત્યાં જ જીવનકથા રચાય છે.

એક દિવસ રાત્રિએ સ્વપ્ન આવ્યું, સ્વપ્નમાં દિવસને રાત્રિએ પૂછ્યું, ભલા ? કેટલાક માનવીને નિરાશ-નાહિંમત અને દુઃખી બનાવવામાં તને શો આનંદ આવે છે !

રાત્રિની વાત સાંભળી દિવસને આશ્ચર્ય થયું. ચકિત નજરે રાત્રિને પૂછ્યું, શું બહેન હું તેમને નિરાશ-નાહિંમત અને દુઃખી બનાવું છું. અરે ગાંડી ! હું તેમને પ્રકાશ આપું છું. અને પ્રકાશ તો પ્રગતિનું નિશાન છે. પ્રકાશ આપીને પ્રગતિની પ્રેરણા આપું છું.

પણ... ! દિવસ અટકી ગયો, મનનો વિચાર પ્રગટ કરતાં હિંમત ચાલતી ન હતી. છતાં હિંમત રાખીને કહ્યું, બહેન ! એક વાત કરું ! જોહું તો નહિ લાગે ને ! નારે ના ભાઈ ! રાત્રિ બોલી. દિવસે કહ્યું, તેમને પ્રમાદી-નિરાશ અને દુઃખી હું નથી બનાવતો, પણ તું જ બનાવે છે.

રાત્રિએ આશ્ચર્યભાવે પૂછ્યું, ભાઈ ! એ કેવી રીતે, દિવસે કહ્યું કે તું અંધકાર આપે છે. અંધકાર પતનનું

[illegible][illegible]
$$1, 2, 3, \dots, n \rightarrow \text{the } n \text{th term of the sequence}$$

